

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ“ลายน้ําไหล บ่ไหลคืนถิ่น” (โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ
กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ แรงบันดาลใจ
ใจจาก การเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมเพศหญิงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอลี้เชียงใหม่ จังหวัดพะเยา)
“Flow Away” The case study project for developing school of Architecture and Fine Art:
Video Art Photography project inspired from the transformation of Tai Lue feminine
culture heritage in Chiangkum,Phayao

โดย นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ และคณะ

สัญญาเลขที่ ABCUP5610

4 มกราคม 2558

โครงการ“ลายน้ำไหล บั๊ไหลคืนถิ่น” (โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ
กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดีโอ แร่งบันดาล
ใจจาก การเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมเพศหญิงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา)
Flow Away" The case study project for developing school of Architecture and Fine Art:
Video Art Photography project inspired from the transformation of Tai Lue feminine
culture heritage In Chiangkum, Phayao

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
2. รศ. ดร. สมชาย ศรีสมพงษ์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมหาวิทยาลัยพะเยา

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. และมหาวิทยาลัยพะเยาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ชื่อเรื่อง “ลายน้ำไหล บั๊หลคีนถิ่น” (โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการกรณีศึกษา
จากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่าย และวิดิทัศน์ แรงบันดาลใจจากการ
เปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมเกษตรเชิงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา)

ผู้วิจัย นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ

ปีที่ทำการวิจัย 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดิทัศน์โดยได้รับแรงบันดาลใจ
จากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกษตรเชิงเกี่ยวกับการทอผ้าในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทอผ้า ที่ใกล้จะสูญสิ้นไร้ผู้สืบทอด และเพื่อเป็นโครงการตัวอย่าง
ในการทำงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการให้กับคณาจารย์ด้านทัศนศิลป์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แล
ศิลปกรรมศาสตร์เห็นความเป็นไปได้ในการขอทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

เครือข่าย ชุข โศก สติชัย แวดตา

น้ำไหลจากแม่มา สู้เจ้า

ต๋อแต้กต๋อทุก ทอผืน คำเช้า

ลายลื้อถาหาย บั๊หล คีนถิ่น

บทกลอนข้างต้นคือความในใจของผู้สร้างสรรค์จากการลงพื้นที่ ศึกษาเก็บข้อมูล สัมภาษณ์
ภาพถ่าย วิดิทัศน์ช่างทอในกลุ่มทอผ้าบ้านสันปูเลย จำนวน 9 ท่าน พบปัญหาการไร้ผู้สืบทอดอาชีพอัน
เป็นรากฐานภูมิปัญญาพื้นถิ่น และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลง คน
รุ่นใหม่อพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ละถิ่นถ่ายประกอบอาชีพที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ขาดการการถ่ายทอด
ภูมิปัญญาภายในหมู่บ้าน เยาวชนเกษตรเชิงเรียนพิเศษ ดูโทรทัศน์ เล่นอินเทอร์เน็ต ทำรายงาน ฝึกซ้อม
แข่งขันกีฬาในวันเสาร์อาทิตย์มากกว่าช่วยแม่ ย่า ยาย ประกอบอาหาร เย็บปักถักร้อยหรือหัดทอผ้า

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นไม่มีสิ่งใดผิดหรือถูก มีเพียงการสูญหาย หรือดำรงอยู่
ในรูปแบบอื่นกล่าวคือ การทอผ้าด้วยกี่ด้วยแรงคนต่อผ้า1 ผืนในบางพื้นที่อาจสูญหายในอีก10-20 ปี
ข้างหน้า แต่การทอผ้าเปลี่ยนแปลงเป็นนวัตกรรมการทอแบบอุตสาหกรรม เพิ่มจำนวนการผลิตรวดเร็ว
ลดกำลังคน แต่สิ่งที่เครื่องจักรไม่สามารถแทนที่ได้นั้นคือคุณค่าและความละเอียดลออ ความพิเศษของ
ชิ้นงานที่เป็น1 เดียวในทุกผืนผ้า

ดังนั้นการเลือกใช้สื่อสร้างสรรค์ภาพถ่ายและวีดิทัศน์ที่บันทึกภาพช่างทอที่ดำเนินอยู่และสิ้นสุดลงในอนาคตอันใกล้ ทั้งกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” กิจกรรมทอผ้าร่วมกันระหว่างเยาวชนและช่างทอ แล้วจัดแสดงนิทรรศการ นำเสนอ ต่อเยาวชนเพศหญิงรุ่นใหม่ที่มีสถานะเป็นลูก หลาน เหลน เป็นเครือญาติของช่างทอรวมทุกคนในชุมชนนั้น จะเป็นเสมือนการสร้างความตระหนักซึ่งคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และเป็นโครงการตัวอย่างในกับคณาจารย์สายทัศนศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ได้เห็นความเป็นไปได้ในการเริ่มของทุนวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยต่อไป

Abstract

'The Flow Away ' is one of video and art photography project that is inspired by suspending of Pha Lia Num Lai, local handmade fabric pattern in Tai Lue village, Chiangkum, Phayoa province. 'Pha Lia Num Lai' or 'Flowing Water Pattern' resembles waves or stairs which reflects local artistic and creative skills. The process of weaving by household loom has been taught to female members by their grandmother or mother, but this culture has been suspended in present generation. Furthermore, this research aims to initiate and develop future local research for School of Architecture and Fine Art which is a major responsible institute of local art development and creativity in Phayoa province.

Nine women in Sanpuloei village who are local fabric weavers were interviewed, taken photo, and recorded videos. We found that a major problem of local fabric and wisdom suspending was changing of lifestyle and culture. Almost new generation of women migrate to city then fabric careers are decreased. Young female prefer to spend their time for Internet, watching television, and training sports on weekend than learn feminine skills for example sewing and weaving from mother or grandmother.

The cultural change is nothing wrong but transform and exist in other forms. Weaving with household loom may disappear in next 10–20 years because industrial textile weaving has been replaced. Although innovative machine can expand production capacity and reduce manpower, it cannot represent value and delicate on unique piece of the handmade.

Creative media include photography and video arts were used to record life of 9 weavers who fabricate Pha Lia Num Lai before culture was ended up. The community activity is called 'Flow back to my home' was establish to invite relative young girls weave together with their grandmother, local weavers. After that, the art exhibition was presented to realize young generation their local wisdom and unique culture. Finally, this project can be starting point of local art development research for School of Architecture and Fine Arts follow the mission of the University

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยฉบับนี้จะไม่เกิดขึ้นหากผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสละพื้นที่ถิ่นในพื้นที่ถิ่น ณ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2555 เป็นครั้งแรกที่ได้พบและรู้จักกับกลุ่มทอผ้าไหมลื้อบ้าน สันปูเลย นับจากวันนั้นจนถึงปัจจุบัน โรงทอผ้าเป็นเสมือนบ้านหลังที่สองที่ช่วยส่งเสริมและให้การ สนับสนุนการพัฒนาจิตวิทยวิจัย งานสร้างสรรค์ และโครงการบริการวิชาการ ของคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ด้วยมิตรไมตรีตลอดมา รวมทั้ง ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา ผู้ อำนวยการศูนย์เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาพื้นที่แบบสร้างสรรค์ (ABCreative Center) มหาวิทยาลัยพะเยา ผู้เปิดโอกาสและผลักดัน ให้คณะฯได้ทดลองเสนอโครงการวิจัยในรูปแบบงาน สร้างสรรค์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ที่ให้การสนับสนุนทุนต้นทุนการทำงาน ทั้ง ต้นทุนทางความคิดและคำแนะนำจากคณะผู้ทรงคุณวุฒิในทุกครั้งที่ได้มีการเสนอความคืบหน้า โครงการ

ขอขอบคุณ นางบัวคำ กองมงคล, นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์, นางสมพิศ ศรีจันทร์, นางสมจิตร ศรีภักญา, นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก, นางอุไร ใจกล้า, นางสาวอุษา ไข่แก้ว, นาง วรณา ใจวังโลก, นางอารณ์ แสงจันทร์, นางยุรี เชื้อสะอาด และนางเพ็ญศรี ชื่นวงศ์ ช่างทอ ทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่า และเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม และนายวศิน มูลประเสริฐ นิสิตคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ผู้บันทึกภาพและตัดต่อวีดิทัศน์ตลอดโครงการ และขอขอบคุณครอบครัว เพื่อนร่วมงานและทุกท่านที่มีส่วนร่วมในโครงการอันมิได้เอ่ยนามในครั้งนี้ ที่ ให้การสนับสนุนให้กำลังใจตลอดโครงการ

ปรียาชนก เกษสุวรรณ

คำนำ

โครงการ“ลายน้ำไหล ปะไหลคืนถิ่น” (โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่างโครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดิทัศน์แรงบันดาลใจจากการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมเกษตรเชิงในลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา) เป็นโครงการนำร่องด้านการทำงานวิจัยในรูปแบบงานสร้างสรรค์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ โดยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลในเขตพื้นที่รับผิดชอบของคณะในอำเภอเชียง

โดยมีการต่อยอดจากโครงการสืบค้นและจัดเก็บหลักฐานทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อ เชียงคำเพื่อพัฒนาสู่การออกแบบอย่างสร้างสรรค์ โดย นางสาวพัชราภรณ์ ลือราช เพื่อให้ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในโครงการนี้คาดหวังให้ผลสำเร็จของงานวิจัย คือ ภาพถ่าย วิดิทัศน์ และ กิจกรรมการเผยแพร่นิทรรศการเป็นสื่อกลางในการเชื่อมคนสองรุ่นชุมชนให้กลับมาเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมการทอผ้า

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยและสร้างสรรค์ในโครงการนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสืบสานและส่งเสริมให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าให้คงอยู่สืบไป

ปรียาชนก เกษสุวรรณ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
1. ปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/คณาจารย์ภายในคณะ.....	1
2. ปัญหาเชิงพื้นที่จากพื้นที่ที่คณะได้รับมอบหมาย อ.เชียงคำ จ.พะเยา.....	2
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตการศึกษา.....	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังสิ้นสุดโครงการ.....	4
วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	4
2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.ผ้าทอไทลื้อ.....	6
2.ลายน้ำไหล.....	7
3.ศิลปะชาวบ้าน.....	8
3.1 หัตถกรรม.....	8
3.2 แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะชาวบ้าน.....	9
4. การรับรู้.....	10
4.1.การรับรู้ (perception)ที่เกี่ยวข้อง.....	10
4.2 สีสอดคลี่ใจ (inspiration) ที่เกี่ยวข้อง.....	10
4.3 ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ที่เกี่ยวข้อง.....	10
4.4 กลไกการสร้างภาพของสมองประกอบด้วย.....	10
4.5 ภูมิปัญญา.....	12
5.แนวโน้มและทิศทางของศิลปะและในสังคมไทย.....	13
5.1 ช่างฝีมือในสังคมไทย.....	14

สารบัญ (ต่อ)

5.2 ศิลปะในสังคมอุตสาหกรรมใหม่.....	15
6.ศิลปะกับชุมชนในความน่าจะเป็น.....	16
7 .ศิลปะเน้นกิจกรรม “ร่วมด้วยช่วยทำ”.....	18
7.1 ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช: ศิลปะไร้วัตถุ.....	18
7.2 นาวัน ลาวัลย์ชัยกุล : ศิลปินซูเปอร์สตาร์.....	20
7.3 สุรสิทธิ์ กุศลวงค์ : ศิลปะที่ ลด แลก แจก แจม.....	21
3 วิธีการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์.....	24
1. ระยะเริ่มต้นสร้างสรรค์ (แบบร่าง) และเผยแพร่ผลงานในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ.....	25
2. ระยะสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายน้ำไหล ปะไหลคืนถิ่น”.....	34
3. สร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” กิจกรรมการทอดผ้าร่วมกันระหว่างเยาวชนในชุมชน และช่างทอ.....	44
4. เผยแพร่ผลงาน นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ และวิเคราะห์ผลจากชุมชน.....	49
4.1 นำเสนอผลงานชุด ทั้ง 3 ชุดในนิทรรศการความร่วมมือระหว่างประเทศ	49
4.2 การบรรยายโดยศิลปิน:Artist talks ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน.....	51
4.3 จัดแสดงผลงานเฉพาะภาพถ่ายในงานพะเยาวิจัครั้งที่ 3 ม. พะเยา....	52
4.4 นิทรรศการลายน้ำไหลในถิ่นเรา ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย....	53
4.5 นิทรรศการติดตามความคืบหน้าโครงการ 1 คณะ 1โมเดล ณ หอประชุม โรงทอผ้าสันปูเลย ต.อ่าทอง อ.เชียงคำ.....	54
4.6 โครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชนจังหวัดเคลื่อนที่ ณ บ้ายปางมดแดง ต.อ่าทอง เชียงคำ จ.พะเยา ณ บ้ายปางมดแดงเชียงคำ วันที่ 18 ธันวาคม 2557.....	55

สารบัญ (ต่อ)

4 ศิลปะ พัฒนาชุมชน และองค์กร.....	57
1. ผ้าทอไทลื้อบ้านสันปูเลยในปัจจุบันกาล.....	57
2. ลายนํ้าไหลสู่ลายนํ้าบ้านสันปูเลย.....	60
3. การแทรกซึมศิลปะสู่ชุมชนช่วงทอผ้าบ้านสันปูเลย.....	62
4. การสร้างคุณค่าผ่านวัตถุทางศิลปะ (ทอผ้า) จากกระบวนการผลิต.....	65
5. ถ่ายทอดกระบวนการเข้าสู่ชุมชนต่อคณาจารย์ภายในคณะ การนำเสนอ ผลความคืบหน้าจากโครงการพัฒนาคณะด้วยผลงานสร้างสรรค์ ในกิจกรรม “ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์พบคณาจารย์ครั้งที่ 1”	68
6. การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ภายในคณะ.....	69
5 บทสรุป.....	71
ผลด้านการพัฒนาคณะ.....	74
ปัญหาด้านการทำงานวิจัยและสร้างสรรค์.....	76
บรรณานุกรม.....	78
ภาคผนวก.....	79
ประวัติผู้วิจัย.....	105

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1	ลายน้ำไหลและลายผักแว่น ผ้าทอกลุ่มทอผ้าบ้านสันปูเลยเนื้อผ้าโทเร..... 8
2-3	แบบร่าง ผลงานชุดที่ 1 ผ้าทอเส้นใยธรรมชาติทอเต็มผืนแล้วตัดแยก ออกเป็นสองส่วน..... 26
4	"mountain to mountain" ขนาด 30 x 1,000 เซนติเมตร จัดแสดงในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน..... 26
5	แบบร่าง ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” มีการออกแบบให้ด้านซ้ายและขวาของ ชิ้นงานทอด้วยลายผ้าขึ้นไทลื้อ บ้านสันปูเลย..... 27
6	ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” ที่เสร็จสมบูรณ์ ขนาด 170x380 เซนติเมตร..... 28
7	ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” จัดแสดงในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน..... 28
8	แบบร่างลายผ้าทอ ลายที่ 1..... 34
9	แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ แบบที่ 1 34
10	แบบร่างลายผ้าทอ ลายที่ 2 34
11	แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ แบบที่ 2 34
12	แบบที่1 ผ้าทอลายยกดอก ถอดแบบจากผ้าลาย ต่ำก๊าว ทดลองคุมโทนสีเหลือง สลักเทา การทดลองทอผ้าตามแบบร่างสำหรับการพิมพ์ภาพถ่าย..... 35

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
13	แบบที่2 ผ้าทอลายยกดอก ถอดแบบจากผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี2แบบ
	แบบที่1 ขาวสลับครีม แบบที่2 ขาว,เทา,เหลือง และ ครีม..... 35
14	แบบร่างลายผ้าทอ ลายผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เทา,เหลือง
	และ ครีม..... 36
15	แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ ลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เทา,เหลือง
	และ ครีม 36
16	แบบร่างลายผ้าทอ ลายผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เหลือง..... 37
17	แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ ลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,ครีม..... 37
18	การถ่ายทำวีดิทัศน์ “ลายน้ำไหล บไหลคืนถิ่น” ถ่ายในระยะเวลาการทำงานใน.....
	ชีวิตประจำวัน ของช่างทอ..... 41
19	ภาพจากวีดิทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างช่างทอในปัจจุบัน และเยาวชนในชุมชนที่
	เข้าร่วมกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” 44
20	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” สำหรับติดประกาศใน
	หมู่บ้าน..... 45
21	แบบร่างแผนงานในกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” 45
22	เยาวชนในชุมชนให้ความสนใจและลงชื่อเข้าร่วมกิจกรรม..... 46
23	ช่างทอสอนเยาวชนทอผ้า 1 ลาย/วัน โดยทอด้วยกี่ขนาดเล็กหน้ากว้าง

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
80 เซนติเมตร	46
24 รวมลวดลายการเรียนรู้ 8 ลวดลายใน 4 สัปดาห์.....	48
25 ผลงานผ้าทอระหว่างช่างทอและเยาวชนในชุมชน ในระยะเวลา 4 สัปดาห์.....	48
26 การ์ดเชิญและประชาสัมพันธ์นิทรรศการ“ThaiTai: A Measure of Understanding”	49
27 การติดตั้งผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท”นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน	50
28 การจัดแสดงผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” และผลงานชุดที่ 3 ภาพถ่ายช่างทอจำนวน 10ภาพ นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ \	
URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน.....	50
29 การจัดแสดงผลงานชุดที่1 ผลงาน "mountain to mountain" ขนาด 30 x 1,000 เซนติเมตร นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน.....	50
30 การบรรยาย โดยตัวแทนศิลปินไทย 3 ในการบรรยายแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	51
31 การจัดแสดงนิทรรศการภาพถ่าย ในงานพะเยาวิจัครั้งที่ 3 ม.พะเยา.....	52
32 ช่างทอผ้าและภาพถ่ายในนิทรรศการ ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย.....	53
33 เยาวชนและผู้สนใจร่วมเวิร์กช็อป“ลายน้ำไหล ปั่นโคลนถิ่น”(สารคดีเชิงทดลอง	

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
เกี่ยวกับวิธีชีวิตช่างทอ) ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย.....	53
34 อธิการบดีมหาวิทยาลัยลงตรวจพื้นที่ อำเภอเชียงคำ.....	54
35 ช่างทอนำเสนอลายผ้าของตนด้วยความภูมิใจ.....	54
36 ช่างทอร่วมถ่ายภาพกับภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา.....	55
37 ติดตั้งนิทรรศการและนำภาพถ่ายไปร่วมจัดแสดง.....	56
38 จัดแสดงภาพถ่ายจากนิทรรศการ “ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น” ร่วมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน.....	56
39 เฟสบุ๊ก เพจ (facebook page) “ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” บันทึกข้อมูลข้อมูลวันที่ 3 มกราคม 2558.....	58
40 การนำเสนอผลงาน “ไท ไทโย ไป ไท” ในเฟสบุ๊ก เพจ (facebook page) “ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” และความคิดเห็นของผู้ชม.....	59
41 การนำเสนอผลงานผ้าทอ(ชิ้น)ไทลื้อ เนื้อผ้าฝ้าย ในเฟสบุ๊ก เพจ (facebook page) “ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” และความคิดเห็นของผู้ชม.....	59
42 ลายน้ำไหลปักแฉ่น.....	60
43 ลายน้ำไหลพันเลื้อย.....	61
44 ลายน้ำไหลหางปลา หรือลายกุญแจ.....	61

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
45	ลายน้ำไหลลูกเต๋า..... 62
46	การลงพื้นที่ครั้งที่ 1 มีกิจกรรมทำอาหารรับประทานร่วมกัน ณ โรงทอผ้าบ้านสันปูเลย..... 63
47	ถ่ายอิริยาบถขณะการสัมภาษณ์ ช่างทอนางสาวอุษา ไข่แก้ว..... 63
48	ถ่ายอิริยาบถขณะการสัมภาษณ์ นางอุไร ใจกล้า 64
49	ถ่ายอิริยาบถขณะการสัมภาษณ์ นางบัวคำ กองมงคล 64
50	ภาพถ่ายของนางสมจิตร ศรีภักญา พิมพ์ลงบนผ้าลายน้ำไหลลายสมจิตร..... 67
51	กิจกรรม “ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์พบคณาจารย์ครั้งที่ 1” โดยในกิจกรรมดังกล่าวได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อเสนอแนะ จากคณาจารย์ดังนี้..... 68
52	การทดลองทอผ้าลายน้ำไหลหางปลาทั้งผืน โดยนางอุไร ใจกล้า กลุ่มทอผ้าสันปูเลย..... 73
53	ผ้าพันคอลายน้ำไหลผลิตภัณฑ์ใหม่จากกลุ่มทอผ้าสันปูเลย..... 73

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการเปรียบเทียบการทดลองถ่ายภาพช่วงทอบ้านล้นปู่เลยในขั้นตอนที่2..... และ 3	30
2 ผลงานภาพถ่ายช่วงทอบนผ้าทอลายน้ำไหล.....	38
3 ตารางแผนงานการลงพื้นที่ถ่ายทำวีดิทัศน์ “ลายน้ำไหล บไหลคืนถิ่น” (สารคดี เชิงทดลอง เกี่ยวกับวิถีชีวิตช่วงทอ).....	42
4 ตารางการทำกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”.....	47

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

1. ปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/คณาจารย์ภายในคณะ

ในการรวบรวมผลงานเพื่อเตรียมรับการตรวจประกันคุณภาพการศึกษา ฝ่ายงานวิจัยและสร้างสรรค์พบว่าผลงานที่สามารถนำมานับคะแนนใน เกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก สมศ.องค์ประกอบที่ 5 ในปี 2556 ใช้จำนวนผลงานสร้างสรรค์ในการนับคะแนนถึง 70% แต่ในจำนวนผลงานทั้งหมด เป็นผลงานที่คณาจารย์ใช้เงินส่วนตัวในการสร้างสรรค์ ไม่ได้มาจากการขอทุนสนับสนุนด้านการวิจัยจากเงินงบประมาณของมหาวิทยาลัย จึงส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ในการผลิตผลงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการและอัตราการขอตำแหน่งทางวิชาการ

1.1 บุคลากรขาดแคลนทุนทรัพย์ในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบงานสร้างสรรค์ และยังไม่ มีทุนสนับสนุน (เฉพาะทาง) ด้านงานสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย เช่น ผลงานสร้างสรรค์ในปี การศึกษา 2555 ของคณะรวมทั้งสิ้น 9 ผลงาน รวมคะแนนตามเกณฑ์ สมศ.5 เท่ากับ 5.5 คะแนน สามารถเผยแพร่, ระดับประเทศ, ความร่วมมือระหว่างประเทศจนถึงระดับนานาชาติ แต่เป็นผลงานที่ คณาจารย์ใช้ทุนส่วนตัวในการสร้างงานทั้งสิ้น

1.2 การขอตำแหน่งทางวิชาการในสายงานทัศนศิลป์ คือเมื่อขอตำแหน่งด้วยผลงานลักษณะใด จะต้องขอในลักษณะนั้นในลำดับที่สูงขึ้น เช่น หากเริ่มต้นจากการขอตำแหน่งรองศาสตราจารย์ด้วย ผลงานสร้างสรรค์ เมื่อขอตำแหน่งศาสตราจารย์ ไม่สามารถเปลี่ยนใช้ผลงานวิจัยขอตำแหน่งได้ โดยการ เสนอผลงานทางวิชาการในสายงานทัศนศิลป์นั้นสามารถแย่งออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1.2.1 งานสร้างสรรค์ศิลปะ (Pure Practice)

เป็นการทำงานสร้างสรรค์ โดยเน้นที่ผลของการปฏิบัติเป็นหลัก ให้ความสำคัญ ทั้งในส่วนกระบวนการการปฏิบัติ ประสบการณ์ขณะปฏิบัติ และผลของการปฏิบัติ (จิตรกรรม/ ประติมากรรม/นิเวศเป็นต้น)

1.2.2 งานสร้างสรรค์วิจัยศิลปะ (Practice-led/Practice-based)

เป็นการทำงานสร้างสรรค์ให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ในสาขานั้นๆ ทั้งนี้อาจเน้นถึงความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษา และสร้างสรรค์ที่แสดงออกด้วยความเป็นเอกลักษณ์ ของผลงาน(Original) หรือการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ในสาขาหนึ่งๆ (ภาพพิมพ์/ เครื่องเคลือบดินเผา เป็นต้น)

1.2.3 งานวิจัยศิลปะ (Research/Theoretical Practice)

เป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบด้วยวิธีการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคำตอบ หรือข้อสรุปรวมจะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเอื้อต่อการนำวิชาการนั้นไปประยุกต์ (ทฤษฎี ศิลป์/ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นต้น)

โดยกระบวนการดังกล่าวไม่เข้าข่ายความจำเป็นเร่งด่วนหรือมีผลต่อชีวิตและสุขภาพของชุมชน โดยตรง

1.3 ตามประกาศของ ก.พ.อ. “เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ (ฉบับที่ 10) ลงวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2556 ข้อ 5.1.3. เกี่ยวกับผลงานทางวิชาการ ในข้อ (3) กล่าวว่า “ผลงานวิชาการในลักษณะอื่น ซึ่งมีคุณภาพดี และได้รับการเผยแพร่ ตามเกณฑ์ที่ ก.พ.อ กำหนด” ในเกณฑ์นี้แสดงให้เห็นว่าบุคลากรสามารถขอตำแหน่งทางวิชาการโดยใช้ผลงานสร้างสรรค์ขอตำแหน่งทางวิชาการได้เทียบเท่ากับ งานวิจัย

1.4 สอดคล้องกับโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สามารถนำมาบูรณาการการเรียนการสอน และต่อยอดเป็นโครงการบริการวิชาการได้

อาจกล่าวได้ว่าในสายงานทัศนศิลป์นั้นงานปฏิบัติคือหัวใจ โดยมีงานวิชาการเป็นส่วนประกอบ คืออาจารย์ศิลปะหากไม่วาดรูปด้วยมือของตนเอง จะเขียนอธิบายวิธีการวาดนั้นได้อย่างไร ศิลปิน/อาจารย์สายทัศนศิลป์หากไม่ปฏิบัติงาน คือไม่ทำงานสร้างสรรค์ ไม่สร้างองค์ความรู้เฉพาะตน “จะนำองค์ความรู้ใดมาเขียนอธิบายออกมาในรูปแบบงานวิชาการ นอกจากคัดลอกแนวคิดของนักวิชาการท่านอื่น”

ดังนั้นจึงเกิดโครงการนำร่องในการขอทุนสนับสนุน ผลงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการขึ้นนี้ เพื่อให้คณาจารย์สายทัศนศิลป์ได้เห็นความเป็นไปได้ในการเริ่มต้นทำงานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์ในอนาคตอันใกล้

2. ปัญหาเชิงพื้นที่จากพื้นที่ที่คณะได้รับมอบหมาย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นทางคณะฯจึงต้องการผลักดันให้เกิดการขอทุนสนับสนุนงานสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนทางวิชาการขององค์กรในการเริ่มให้ความสำคัญกับงานสร้างสรรค์อันจะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นสื่อในการเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่ทางคณะได้รับมอบหมาย คือ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยในที่นี้ได้ออกแบบ “โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ แรบบันดาลใจจากการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมแพศหึงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อแสดงให้เห็นความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการสร้างสรรค์เชิงวิชาการ จากกาลงพื้นที่ศึกษาชุมชนพบการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่นเป็นการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมแพศหึงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ หมู่บ้านสันปูเลย ต.อ่าทอง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งเดิมมีการทอผ้าทอไทลื้อในชีวิตประจำวัน ต่อมากลายเป็น

เป็นอาชีพเสริม แต่ในระยะหลังเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสตรีรุ่นหลังอพยพเข้ามาทำงานในเขตเมือง

ดังนั้นส่งผลให้อาชีพช่างทอซึ่งโดยส่วนมากคือสตรีที่ว่างจากการทำเกษตรกรรม ซึ่งสิ่งแสดงถึงความเป็นพื้นถิ่นแบบดั้งเดิม เป็นเสมือนห้องสมุดมีชีวิตที่คนรุ่นหลังสามารถสอบถามหรือศึกษาหาความรู้ได้จากกลุ่มช่างทอ แต่ในปัจจุบันองค์ความรู้ดังกล่าวใกล้จะสูญหายไปเนื่องจากสตรีรุ่นใหม่ในชุมชนละทิ้งถิ่นฐาน และไม่ต้องการสืบทอดอาชีพช่างทอผ้าเนื่องจากมีรายได้น้อย จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้เองทำให้ทางคณะกรรมการหวังให้โครงการดังกล่าวเป็นเสมือนสื่อกลางเชื่อมสถาบันกับชุมชนผ่านงานทัศนศิลป์อันจะเกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างมีสุนทรียะร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์เป็นสื่อเชื่อมกลุ่มคน 2 รุ่นในชุมชน อันจะถึงแสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญสิ้นไร้ผู้สืบทอด และเพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ต่อสาธารณะชน เริ่มจากในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ประเทศและระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ
2. เพื่อผลิตนักวิจัยรุ่นใหม่ คือเป็นเสมือนโครงการนำร่อง ให้คณาจารย์และนิสิตเห็นความเป็นไปได้ในการผลิตผลงานสร้างสรรค์โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลจริง และใช้ศาสตร์ทางทัศนศิลป์ สร้างสรรค์ผลงานอันเป็นองค์ความรู้ใหม่
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ อันได้รับแรงบันดาลใจจากพื้นที่ทางวัฒนธรรมการทอผ้า (ไทลื้อ) เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมก่อนที่จะหมดสิ้นไป
4. นำมาบูรณาการการเรียนการสอนต่อไป ต่อยอดสู่การผลิตผลงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ

ขอบเขตการศึกษา

เนื่องด้วยรูปแบบโครงการเป็นโครงการสร้างสรรค์ ที่ศึกษาแรงบันดาลใจจากปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มช่างทอผ้าทอไทลื้อหมู่บ้านสันปูเลย แล้วจึงนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงวัฒนธรรมทางโครงการจำกัดให้มีกิจกรรมการเสวนา “เรื่องผลงานสร้างสรรค์ที่นำเสนอแนวคิดเรื่องการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์” เพื่อนำเสนอกรณีตัวอย่างแก่ชุมชน และนิสิต ผู้เข้าร่วม นักวิชาการ, นักมนุษยวิทยา, หรือนักโบราณคดี, ศิลปิน ภัณฑารักษ์ และ ผู้มีประสบการณ์ด้านการทำงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทย(ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนผ่านผู้เข้าร่วมเสวนาที่ให้ความสำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของตนเอง)

- จัดนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์ ภาพถ่ายและวิดีโอ และการแสดงสด “ลายน้ำไหล บ่อไหลคืนถิ่น” ในหมู่บ้านสันปูเลย โดย นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ และ ศิลปินรับเชิญ นางสาวแววดาว สิริสุข อาสาสมัคร (นิสิต, เยาวชนในชุมชน)
- DVD บันทึกข้อมูลภาพถ่ายวิดีโอและภาพการแสดง เผยแพร่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีคณะวิชาด้านทัศนศิลป์
- สื่อบันทึกนิทรรศการ “ลายน้ำไหล บ่อไหลคืนถิ่น” (โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดีโอ แรงบันดาลใจจากการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมเพลงในในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา)

ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังสิ้นสุดโครงการ

ได้ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดีโอ อันได้รับแรงบันดาลใจจากพื้นที่ทางวัฒนธรรมการทอผ้า (ไทลื้อ) หมู่บ้านสันปูเลย ต.อ่าทอง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเผยแพร่ในชุมชน เพื่อส่งผลให้ กลุ่มสตรีรุ่นใหม่ในชุมชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มสตรีรุ่นเก่า และเกิดความรักและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมพื้นถิ่นของตน

1. เป้าหมายผลผลิต (output) และตัวชี้วัด

- ผลงานสร้างสรรค์
- ภาพถ่ายจำนวน 7 ภาพ
- วิดีโอ 1 เรื่อง
- DVD รวบรวมผลงาน /และเอกสารสรุปโครงการมอบให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- DVD รวบรวมผลงาน /และเอกสารสรุปโครงการมอบให้กับ ห้องสมุดในมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนทางด้านทัศนศิลป์ อย่างน้อย 10 แห่งทั่วประเทศ

2. ผลลัพธ์ (Out Come) และตัวชี้วัด

- เผยแพร่นิทรรศการในระดับชุมชนบ้านสันปูเลยผู้เข้าร่วมนิทรรศการ (200 คน)
- เพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวิดีโอ ในระดับชาติ และระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ
- เผยแพร่ตีพิมพ์ในนิตยสารศิลปะที่เป็นที่ยอมรับของประเทศ / สื่อออนไลน์

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. จัดเก็บข้อมูลภาคสนาม
2. ประมวลผลข้อมูล

3. สร้างแบบร่างผลงาน

4. จัดทำผลงานสร้างสรรค์โดยมีที่มาจากเทคนิคการทอผ้า ภาพถ่าย และวีดิทัศน์ ระยะที่ 1

5. นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ (บางส่วน) ณ ประเทศไต้หวัน/แล้วนำบันทึกการแสดงนิทรรศการมานำเสนอต่อชุมชนเพื่อให้ชุมชนรับรู้ถึงวัฒนธรรมของตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

6. นำเสนอผลงาน (บางส่วน) ในงานพะเยาวิจัย

7. กิจกรรม เสวนา “เรื่องผลงานสร้างสรรค์ที่นำเสนอแนวคิดเรื่องการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์” เพื่อนำเสนอกรณีตัวอย่างแก่ชุมชน และนิสิต

ผู้เข้าร่วม : นักวิชาการ, นักมนุษยวิทยา หรือนักโบราณคดี ศิลปิน ภัณฑรักษ์ และผู้มีประสบการณ์ด้านการทำงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทย(ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนผ่านผู้เข้าร่วมเสวนาที่ให้ความสำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์)

8. จัดทำผลงานสร้างสรรค์โดยมีที่มาจากเทคนิคการทอผ้า ภาพถ่าย และวีดิทัศน์ ระยะที่ 2

9. นำเสนอต่อชุมชนในรูปแบบนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์ และการแสดงสด/ สื่อบันทึก โดย นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ และ ศิลปินรับเชิญ นางสาวแววดาว สิริสุข อาสาสมัคร (นิสิต, เยาวชนในชุมชน)

10. สรุปผลรูปเล่ม

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

หากศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น อาจกล่าวได้ว่า “ผ้าทอ” เป็นผลงานศิลปะชนิดหนึ่ง แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันไร้ขีดจำกัดของมนุษย์ การแทนค่าลวดลายจากธรรมชาติผ่านเส้นด้าย แนวตั้งและเส้นด้ายแนวนอน โดยไร้ซึ่งตำราหรือกระดาศกราฟเส้นเป็นตัวกำหนด ช่างทอพื้นถิ่นใช้เพียงการสังเกต ผักฝน จดจำ และทดลอง ลวดลายบนผ้าทอบางผืนเปรียบเสมือนป่าผืนใหญ่ สายน้ำที่ไหลแบบไม่หยุดนิ่ง หรือดวงดาวนับพันในจักรวาล เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในระบบการศึกษา หากแต่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดและการทำอย่างภาคเพียรจากรุ่นสู่รุ่น แม่สู่ลูก กลายเป็นวิถีชีวิต และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นที่ประจักษ์เมื่อสวมใส่ งดงามและควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป

1. ผ้าทอไทลื้อ

ผ้าทอไทลื้อจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งภูมิปัญญา ที่ถูกถ่ายทอดโดยความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม จึงทำให้ยังคงมีการทอใช้กันอยู่มากพอสมควรที่จะทำการศึกษา โดยเฉพาะผ้าขึ้น ซึ่งเราจะเห็นได้ว่านอกจากความงดงามวิจิตรที่แสดงออกถึงความวิริยะอุตสาหะของผู้ทอ ยังสามารถบอกเล่าเรื่องราวที่ถูกบันทึกออกมาเป็นผ้าหนึ่งผืนได้อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลิน และทราบเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปได้อย่างมาก

การทอผ้าถือเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้หญิงในชาติพันธุ์ตระกูลไท เด็กหญิงจะคลุกคลีกับผู้เป็นแม่ เรียนรู้ถึงกระบวนการและวิธีการทอผ้าโดยค่อยๆ ซึมซับฝึกฝนทอผ้าแต่ละประเภท เช่น เครื่องนุ่งห่ม ข้าวของเครื่องใช้ที่ต้องผ่านกระบวนการการทอจนถึงเชี่ยวชาญและพัฒนาได้ ชาวไทลื้อก็เช่นกันเพราะนั้นย่อมหมายถึงว่าจะได้ออกเรือน (แต่งงาน) หรือไม่ เมื่อถึงวัยสาวผู้เป็นแม่และลูกสาวจึงต้องร่วมกันทำและฝึกฝนกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับงานบ้านงานเรือน งานทอผ้าเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบุตรสาวในการออกเรือน

เด็กสาวจะได้รับปลูกฝังความรู้เรื่องการทอ เทคนิคลวดลาย เงื่อนไขของการทอคติความเชื่อ แห่งกลุ่มชนควบคู่กันไป ผ้าซึ่งถือเป็นเวทีแรกที่ใช้ในการนำเสนองานฝีมือของตนเองหรือผู้เป็นแม่ เด็กหญิงจนถึงเป็นสาวจึงต้องแสดงฝีมือในการถักทอ พัฒนาความงาม เมื่อหนุ่มไปให้ผู้คนได้พบเห็น ชมเชย โดยเฉพาะชายหนุ่มที่มาหมายปอง รวมถึง พ่อ-แม่ ญาติฝ่ายชายด้วย เนื่องจากเป็นเครื่องแสดงถึงฝีมือและความสามารถในการทอที่สามารถพบเห็นได้ก่อนอันดับแรก เทคนิควิธีการทอต่างๆ จะถูกนำมาเสนอเรียงเรียงเรื่องราวไว้บนผืนผ้า โดยเฉพาะวิธี “เกาะล้วง” หรือดอกเกาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์

การทออันโดดเด่นของไทลื้อจะถูกรังสรรค์ ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ต่างๆ ตามความเชื่อของชาวไทลื้อ และจะมีการพัฒนาความงดงามในลายละเอียดแตกต่างกันไป แต่ยังคงโครงสร้างและรูปลักษณะไว้(บุญ ถิ่น อินดาฤทธิ์ 2550: น.51)

2. ลายน้าไหล

ผ้าทอเมืองน่าน ผ้าทอลายน้าไหลสันนิษฐานว่าการออกแบบลายผ้าทอชาวไทลื้อ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวไทลื้อในดินแดนสิบสองปันนา ประเทศจีน อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2379 โดยตั้งถิ่นฐานที่บ้านลำหลวง อ.เชียงคำ จ.พะเยา และตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองบัว บ้านต้นฮ้าง ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน และบ้านดอนมูล อ.ท่าวังผา จ.น่าน โดยการนำของเจ้าหลวงเมืองลำ ชาวไทลื้อ มีภาษาพูด และประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และรักษาสืบทอดจนถึงปัจจุบันนี้ ประวัติดังกล่าวได้ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างสกุลลื้อ ที่ได้วาดลวดลายของผ้าชิ้นของผู้หญิงในรูปเป็นลายผ้าชิ้นทั้งหมดด้วยผ้าทอลายน้าไหลที่ดัดแปลงมาจากผ้าลายชาวลื้อ สมัยแรกๆ นิยมใช้ไหมเงิน และไหมคำด้านลายผ้าตรงส่วนที่เป็นหยัก ของกระแสน้ำ จากนั้นใช้ลายมุกรูปสัตว์แทรกเพื่อแสดงว่าผู้คิดลายน้าไหล ไม่ได้ลอกแบบของชาวลื้อ มาทั้งหมด ผ้าทอลายน้าไหลไทลื้อเริ่มทอครั้งแรกที่บ้านหนองบัว อ.ท่าวังผา จ.น่าน เป็นศิลปะการทอผ้าด้วยมือ สาเหตุที่เรียกผ้าทอลายน้าไหล เพราะลวดลายที่ทอออกมามีลักษณะเหมือนลายน้าไหล จึงเรียกว่าผ้าลายน้าไหล แต่ปัจจุบันได้คิดพลิกแพลงลวดลายต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมาย และได้ขยายพื้นที่การทอผ้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงเรียกชื่อเดิมว่าผ้าลายน้าไหล ผ้าทอลายน้าไหลจังหวัดน่าน ปัจจุบันมีการทอลวดลายต่างๆ มากมาย เช่น ลายน้าไหล มีลักษณะเป็นคลื่นเหมือนขึ้นบันไดมองดูเหมือน สายน้ำกำลังไหลเป็นทางยาว นับว่าเป็นลายต้นแบบ และดั้งเดิม จึงเรียกลายน้าไหล

2.1 ลายจรวด เป็นการเพิ่มหยักในลายน้าไหลเป็นลายที่มีลักษณะคล้ายจรวดกำลังพุ่ง หรือตอปีโต

2.2 ลายดอกไม้หรือลายแมงมุม เมื่อนำผ้าลายน้าไหลมาต่อกันมีจุดช่องว่างตรงกลางเดิมเส้นลายขาลึกๆ แยกออกรอบตัว มองดูคล้ายดอกไม้หรือแมงมุม เรียกว่าลายดอกไม้หรือ ลายแมงมุม

2.3 ลายปลาหมึก มีลักษณะลวดลายคล้ายแมงมุม แต่ทิ้งหางยาวกว่าลายแมงมุม

2.4 ลายเล็บมือนาง คือ การนำลายน้าไหลมาหักมุมให้ทู่ และทอสอดสีด้ายให้เลื่อมเป็นชั้นๆ

2.5 ลายธาตุ เป็นลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นมาตามลักษณะคล้ายเจดีย์เป็นชั้นๆ ยอดเจดีย์ปลายแหลม

2.6 ลายกาบ ลักษณะใช้เส้นฝ้ายหลายสีทอซ้อนกันหลายชั้นเป็นกาบ

2.7 ลายใบมีด มีลักษณะการสอดสีด้ายหลายๆ สีในพื้นผ้าดูลักษณะเหมือนใบมีดโกนบางๆ สลับสีหลายสีในพื้นผ้า

สำหรับลายลายน้ำไหลเป็นลายที่มีความนิยม และมียอดจำหน่ายมากที่สุด และนอกจากนี้ยังมีลายแมงมุมสลับกับลายน้ำไหลเพื่อเพิ่มความสวยงาม องค์การบริหารตำบลผาสิงห์, ลายน้ำไหลของดีเมืองน่าน (2557)

ภาพที่ 1 ลายน้ำไหลและลายผักแว่น ผ้าทอกลุ่มทอผ้าบ้านสันปูเลยเนื้อผ้าไหม

3. ศิลปะชาวบ้าน

ศิลปะชาวบ้านมีหลายประเภทตามวัฒนธรรมของกลุ่มชน แต่โดยทั่วไปมักแบ่งประเภทตามแนวการแบ่งประเภทของวิจิตรศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม (painting) ประติมากรรม (sculpture) สถาปัตยกรรม (architecture) วรรณกรรม (literature) ดนตรี (music) นาฏศิลป์ (drama) ศิลปะชาวบ้านอีกประเภทหนึ่งที่ทำกันมากคือศิลปหัตถกรรม (art and crafts) หรือ หัตถกรรม (handicraft) ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ งานถักทอ (weaving) งานเย็บปักถักร้อย (embroidery) งานจักสาน (wickerwork) เครื่องปั้นเผา (ceramic) งานโลหะ (metalwork) งานกระดาษ (paperwork) และอื่นๆ เป็นต้น

3.1 หัตถกรรม

หัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทำด้วยมือ เพื่อใช้สอย อาจมีความงามหรือไม่มีความงาม แต่ใช้ประโยชน์ได้ดีตามวิถีชีวิตของกลุ่มชนผู้สร้าง

ศิลปหัตถกรรมชาวบ้าน (folk art and craft) โดยทั่วไปรวมถึง หัตถกรรมชาวบ้าน (folk handicraft) ด้วย เพราะงานทั้งสองประเภทนี้ใกล้เคียงกันจนยากที่จะแยกออกจากกัน และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตชาวบ้านมาแต่โบราณ นักวิชาการชาวตะวันตกบางคนยกย่องว่าเป็นศิลปะของแผ่นดินซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและจิตวิญญาณของชาวบ้าน (วิบูลย์ สีสวรรณ 2546: 8-

3.2 แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะชาวบ้าน

ศิลปะชาวบ้านของไทยโดยเฉพาะหัตถกรรมชาวบ้าน จะดำเนินไปในทิศทางใด เป็นคำถามที่มีมาหลายทศวรรษแล้ว แต่ยังหาแนวทางที่ชัดเจนไม่ได้ ยิ่งในปัจจุบันซึ่งเป็นยุควัตถุนิยม การผลิตในระบบอุตสาหกรรมตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดีกว่างานชาวบ้านเพราะผลิตได้รวดเร็ว มีปริมาณมากและราคาไม่แพงทั้งนี้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเสพและการใช้สอยที่ตรงกับค่านิยมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นทิศทางที่ตรงกันข้ามกับศิลปะชาวบ้านที่เป็นไปตามขนบประเพณี กาลเวลา สถานที่ และเป็นศิลปะเพื่อชีวิตของชาวบ้าน ไม่ใช่เพื่อการค้า จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและยุคสมัย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งในหลายสาเหตุที่จะนำไปสู่การเสื่อมสลายของศิลปะชาวบ้าน

เหตุและปัจจัยที่เป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเกี่ยวเนื่องกับศิลปะชาวบ้านและหัตถกรรมชาวบ้านที่ควรนำมาศึกษาวิเคราะห์มีดังนี้

3.2.1 ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิม ทั้งผู้สร้าง ผู้แสดง ผู้ผลิต และผู้ใช้ ศิลปะชาวบ้านและหัตถกรรมชาวบ้านชนิดไม่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพของชาวบ้านในปัจจุบัน เช่น มีรถเกี่ยวข้าวและนวดข้าวเข้ามาแทนที่การเกี่ยวข้าวด้วยมือ การลงแขกและเพลงเกี่ยวข้าวจึงหมดไปเช่นเดียวกับเพลงเรือหมดไปกับฤดูน้ำหลากและเรือชาวบ้าน เมื่อมีระบบน้ำประปาเข้าถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องใช้ภาชนะดินเผาประเภทหม้อดินเผาประเภทหม้อน้ำและน้ำดันหรือคนโท ช่างปั้นหม้อน้ำจึงต้องลดการผลิตลง หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับการใช้สอยอย่างอื่น แม้ชาวบ้านรุ่นเก่าจะยังใช้หม้อน้ำอยู่บ้างเพราะอยู่ห่างไกลความเจริญ และยังติดใจรสและกลิ่นของน้ำในหม้อดินเผาที่มีกลิ่นดินเผาอยู่ด้วย แต่ก็ลดจำนวนลงเรื่อยๆ เช่นเดียวกัน

3.2.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะค่าครองชีพและค่าแรงที่สูงขึ้นเรื่องย่นนั้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ช่วงเวลาในการทำงานสั้นและรวดเร็ว ไม่ได้เป็นไปตามฤดูกาลเหมือนในอดีต ศิลปะที่เป็นนันทนาการตามแบบชาวบ้านดั้งเดิมจึงลดลงไป เช่นเดียวกัน การผลิตหัตถกรรมไม่คุ้มทุน เมื่อผลิตจำนวนมาก ราคาจะถูก ฝีมือต่ำลงซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ฝีมือช่างพื้นบ้านเสื่อมลงและสูญเสียชีวิตช่างศิลป์ หรือช่างฝีมือดีไปในที่สุด

3.3 ปัญหาด้านค่านิยมทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ เพราะปัจจุบันเป็นโลกของการสื่อสาร ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบความคิดและค่านิยมของประชาชนด้วย คนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของศิลปะชาวบ้านที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงทำให้ศิลปะชาวบ้านไม่เป็นที่ต้องการของผู้คนในโลกยุคใหม่ และนำไปสู่การเสื่อมสลายของศิลปะชาวบ้านในที่สุด(วิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2546:40-42)

4. การรับรู้

การรับรู้ทั้งที่เกี่ยวข้องกับผู้สร้างสรรค์งานศิลปะและผู้ชื่นชม(appreciator) ย่อมส่งผลไปสู่การพัฒนางานศิลปะและการชื่นชม ในฐานะที่สภาพการรับรู้ของศิลปินส่งผลไปสู่ปรากฏการณ์ที่เป็นงานศิลปะ และสภาพการรับรู้ของผู้ชื่นชมที่ส่งผลไปสู่สุนทรียภาพหรือการชื่นชม รวมทั้งแรงผลักดันจากผู้ชื่นชมและสังคมที่มีต่อศิลปะ เราอาจพิจารณาได้ 3 ด้านคือ

4.1. การรับรู้ (perception) ที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 บริบทและสิ่งแวดล้อม (context and environment)

4.1.2 ปัญญาและความรู้ (intellect and knowledge)

4.1.3 ศักยภาพการรับรู้ (perceptual potentiality)

4.1.4 รสนิยมเฉพาะบุคคล (personal taste)

4.2 สีสอดลใจ (inspiration) ที่เกี่ยวข้อง

4.2.1 สรรพสิ่งและสภาพแวดล้อม (things and environment)

4.2.2 สภาพสถานการณ์และเหตุการณ์ (situation and event)

4.2.3 ปรากฏการณ์นามธรรม (abstract phenomenon)

4.3 ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ที่เกี่ยวข้องกับ

4.3.1 ปัจเจกภาพ (individuality)

4.3.2 ภูมิปัญญา (wisdom)

4.3.3 กลทักษะ (motor skill)

เมื่อเรารับรู้ปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เราสร้างภาพขึ้นในความคิดหรือในสมอง แล้วตีความและนำเสนอเป็นผลงานศิลปะ กลไกของสมองสามารถสร้างภาพหรือปรับภาพได้หลายลักษณะ

4.4 กลไกการสร้างภาพของสมองประกอบด้วย

4.4.1 จินตนาการ (image)

4.4.2 สัญลักษณ์ (symbol or metaphor)

4.4.3 กระสวนเกสตัลท์ (gestalt's pattern)

4.4.4 แบบอารมณ์ (emotional mode)

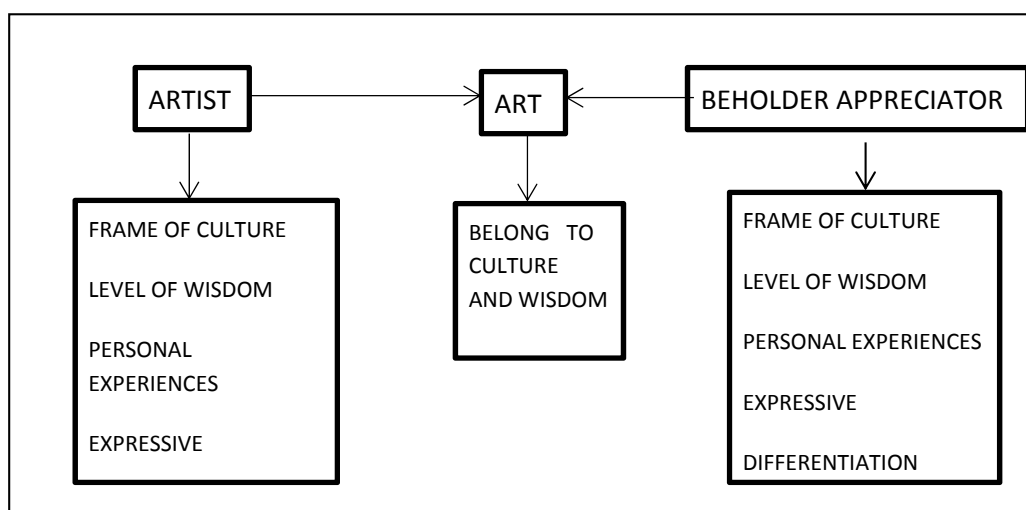
4.4.5 เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ (scientific reason)

4.4.6 แรงกระตุ้นจิตใต้สำนึก (sub consciousness)

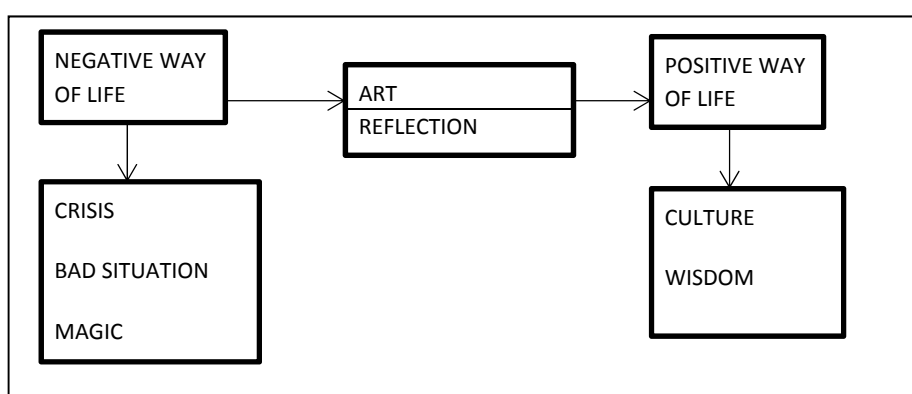
4.4.7 รูปแบบความคิด (conceptual form)

ซึ่งภาพในสมองเหล่านี้ ศิลปินสามารถตีความและนำเสนอเป็นผลงานศิลปะได้หลากหลายลักษณะ และถ้าเราเชื่อว่า สื่อแสดงออก (expressive media) เป็นเพียงพาหะ (vehicle) ที่จะนำภาพความคิดเหล่านั้น นำเสนอให้เป็นรูปธรรม ความหลากหลายของสื่อย่อมนำไปสู่ความหลากหลายในการนำเสนอ

เมื่อศิลปินสร้างสรรค์ศิลปะกรอบความคิดและการสร้างสรรค์ของเขาจะขึ้นอยู่กับกรอบวัฒนธรรม (frame of culture) ระดับของภูมิปัญญา (level of wisdom) ความหลากหลายของประสบการณ์ (personal Experiences) เมื่อเป็นเช่นนั้นผลงานศิลปะจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและส่วนหนึ่งของภูมิปัญญา ทั้งภูมิปัญญาของศิลปินและภูมิปัญญาในสังคม ในฐานะผู้ชื่นชมก็ย่อมขึ้นอยู่กับกรอบวัฒนธรรม ระดับภูมิปัญญา ความหลากหลายของประสบการณ์และความแตกต่างในการรับรู้

เมื่อกล่าวถึง วัฒนธรรม หรือ “culture” หมายถึงทางในการดำเนินชีวิต เป็นวิถีในทางบวก (positive way of life) วัฒนธรรมมีสภาพเป็นนามธรรม ปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรมเป็นผลสะท้อนจาก วัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นศิลปะหรือวัตถุสิ่งของต่างๆ วัฒนธรรมคือความดีความงามหรือ “ธรรม” ที่ “วัฒนธรรม” หรือ “พัฒนา” ได้ ปรากฏการณ์หรือวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางลบ (negative way of life) ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติการณ์ เหตุการณ์ในทางร้าย สิ่งลึกลับปาฏิหาริย์หรือไสยเวท อาจสะท้อน ไปสู่วัตถุหรือสะท้อนไปสู่ศิลปะ ในกรณีของศิลปะ ศิลปินต้องมั่นใจว่าการสื่อสารหรือการชื่นชมจะกลับไปสู่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในทางบวก “ศิลปวัฒนธรรม” คือวัฒนธรรมในเชิงศิลปะ ศิลปะที่มีบริบท วัฒนธรรม (cultural context)

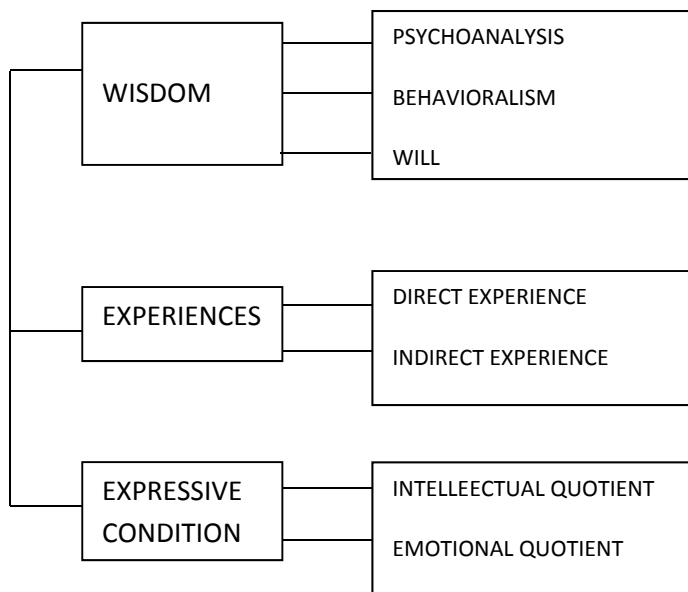

การสร้างสรรค้นำเสนอผลงานศิลปะของศิลปินต่อสังคม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ด้านคือ

- ภูมิปัญญา (wisdom)
- ประสบการณ์ (experiences)
- สภาพการแสดงออก (express condition)

4.5 ภูมิปัญญา

ที่ขึ้นอยู่กับสภาพการรู้คิด (cognition) ของแต่ละบุคคล สภาพการรู้คิดที่อาจพิจารณาในเชิงจิตวิทยาได้หลายแนวคิด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในทางจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis) ที่สภาพการรู้คิดเกิดจากภาวะเก็บกดภายในจิตใต้สำนึกและจิตไร้สำนึก (subconscious and unconscious) หรือสภาพการรู้คิดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามแนวคิดของลัทธิพฤติกรรมนิยม (behaviorism) หรือเกิดจากการกำหนดเจตจำนง (will) และมุ่งมั่นที่จะเดินทางไปสู่เจตจำนงนั้นที่หลอมรวมทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อม และ สภาพการแสดงออก ที่พาสานกันทั้งภาวะของ EQ และ IQ หรือทั้งสติปัญญา

ผลงานศิลปะอาจเป็นเพียงปรากฏการณ์หรือการบันทึกกระบวนการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะเป็นเพียงตัวบันทึก (record) หลังจากทีกระบวนการสร้างสรรค์หรือกระบวนการศิลปะได้จบสิ้นลงแล้ว การที่ศิลปินเขียนภาพ เล่นดนตรี เขียนบทกวี แสดง ในช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ เป็นช่วงเวลาที่แสดงออกทางศิลปะ เมื่อศิลปินลงนามบนภาพเขียน เสียงดนตรีจบสิ้นลง ตัวอักษรตัวสุดท้ายบทกวีผ่านไป ความเป็นศิลปะได้จบสิ้นลงแล้วสิ่งที่ปรากฏอยู่เป็นเพียงความพยายามที่จะบันทึกช่วงเวลาหนึ่งหรือกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะให้ปรากฏไว้ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2547: 124-429)

5. แนวโน้มและทิศทางของศิลปะและในสังคมไทย

ศิลปะเป็นผลพวงของสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ แนวโน้มและทิศทางของศิลปะในยุคใดสมัยใดย่อมปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ การทำความเข้าใจกับสังคมและผู้คนในสังคม ย่อมนำไปสู่ความเข้าใจศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมนั้น การทำความเข้าใจศิลปะโดยมองศิลปะอย่างอิสระย่อมขาดความเข้าใจศิลปะ มรสภาพสังคมบรรพกาล (primitive society) ซึ่งเป็นสังคมที่อยู่ใต้อำนาจธรรมชาติและกลมกลืนกับธรรมชาติ ก่อให้เกิดความคิดพฤติกรรมในเชิงไสยศาสตร์คนทำงานศิลปะอาจมีสภาพเป็นพอมด หมอผี หรือหัวหน้าเผ่า ศิลปะในสังคมบรรพกาลได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความตาย และสิ่งที่มองไม่เห็น ศิลปะเป็นเสมือนสิ่งเคารพ (icon) หรือเสริมแต่งสิ่งที่พึงควรเคารพทั้งหลาย

เมื่อสังคมบรรพ กาลได้พัฒนาสู่สังคมเกษตรกรรม สังคมขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่และพัฒนามาสู่ประเทศ เกษตรกรรมและสัตว์เลี้ยงเพื่อการใช้งานได้เข้ามามีบทบาทในสังคมมนุษย์เริ่มแยกตัวจากธรรมชาติความหวาดกลัวในสิ่งลึกลับ ในธรรมชาติ ทวีขึ้น พร้อมกันนั้นก็ต้องการผู้นำที่มีอำนาจและการรวมตัวของสังคมก็ตามมา สมาชิกในสังคมถูกแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ฝ่ายปกครอง

ฝ่ายศาสนา และฝ่ายเกษตรกรรม ฝ่ายปกครองและฝ่ายศาสนาก็จะผสมผสานประโยชน์กันได้เป็นอย่างดี ศาสตร์ต่างๆ ทางด้าน ศิลปะศาสตร์ (liberal arts) เช่น อักษรศาสตร์ ศาสนศาสตร์ ปรัชญา มีบทบาทขึ้นมาในสังคม ศิลปะในสังคมก็ได้แยกเป็น 3 ส่วนกว้างๆ เพื่อตอบสนองฝ่ายต่างๆ ในสังคมคือ ศิลปะวัง ศิลปะวัด และศิลปะพื้นบ้าน

5.1 ช่างฝีมือในสังคมไทย

5.1.1 ช่างสร้างสรรค์ศิลปะวังเพื่อสร้างเสริมอำนาจการเมืองของกษัตริย์จักรพรรดิ
ฟาโรห์และมักลือสารชนชั้นปกครองไปสู่เทพ ทั้งเพื่อการเรียกร้อง การยอมรับและส่งเสริมแต่งอำนาจการเมือง ช่างจะใช้ชีวิตและความคิดอยู่ภายใต้ร่มเงาของชนชั้นปกครอง

5.1.2 ช่างสร้างสรรค์ศิลปะวัดเพื่อเรียกร้องความศรัทธาและจริยธรรมในสังคม
และมักใช้ศาสนจิตวิทยา (religious psychology) โยงโยศาสนาไปสู่สิ่งที่มองไม่เห็น เสริมแต่อุปทาน เพื่อดึงคนมาสู่จริยธรรมในโลกียะสัมมาทิฐิ

5.1.3 ช่างสร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่เรียบง่าย ทั้งเพื่ออรรถประโยชน์และชีวิตที่เรียบง่าย และศิลปะพื้นบ้านก็จะสะท้อนภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้านให้ปรากฏชัด

การปฏิวัติอุตสาหกรรม การปกครอง และสังคมยุโรป ใน คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นภาพสะท้อนให้เห็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในสังคม จากสังคมเกษตรกรรมก้าวมาสู่สังคมอุตสาหกรรม และวิถีทางสังคมอุตสาหกรรมก็ส่งผลแผ่ขยายออกไปทั่วโลก ต่างกรรมต่างวาระกันออกไป การสลายชนชั้นจากเกษตรกรรมปรากฏชัดเจขึ้น ชนชั้นกลางมีบทบาทในสังคม การตื่นตัวเรียกร้องเสรีภาพเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การใช้เครื่องจักรเข้าแทนแรงงานมนุษย์ สังคมบริโภค และการผลิตแบบมวลผลิต (mass production) มีบทบาทกับชีวิตในสังคม โลกถูกแยกออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ประชาธิปไตยและสังคมนิยม ศาสตร์ที่เฟื่องฟูในสังคมอุตสาหกรรมก็เป็นศาสตร์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม เช่น รัฐศาสตร์นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ วิทยาศาสตร์

ผู้สร้างสรรค์งานศิลปะเริ่มแยกตัวออกเป็นฝ่ายช่างฝีมือ (craftsman) และศิลปิน (artist) เพื่อตอบสนองศิลปะในเชิงอรรถประโยชน์และจิตใจ ซึ่งการแยกทางระหว่างศิลปินและช่างฝีมือก็แพร่เชื้อเข้ามาสู่ประเทศไทยในภายหลังด้วย

ศิลปะในสังคมอุตสาหกรรม นอกจากจะยังคงดำรงอยู่ของศิลปะจากสังคมเกษตรกรรมในตึกที่แตกต่างกันออกไปแล้ว ศิลปะทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ได้มีบทบาทในอาคารบ้านเรือน ที่ทำการรัฐบาล และในอาคารธุรกิจ เป็นการพัฒนารสนิยมของคนชั้นกลางครั้งสำคัญ วิจิตรศิลป์ (fine art) ได้แยกออกเป็น 2 สายหลักคือ สายศิลปะเพื่อศิลปะ (art for

art's sake) ในสังคมทุนนิยมและศิลปะเพื่อชีวิต (art for life's sake) ในสังคมนิยม ตามกระแสแตกทาง การเมือง ในขณะที่ศิลปะมุ่งเสนออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและความงามของรูปแบบ แต่ศิลปะเพื่อชีวิต หรือศิลปะสังคมนิยม (socialist realism) ก็มุ่งเสนอสำนักทางการเมือง สังคมและจริยธรรม หลอม นวมในศิลปะเพื่อศิลปะมีสภาพเป็นการชักฟอก (purgation) จิตใจของผู้ชื่นชมให้พร้อมสำนึกเหล่านั้น ส่วนทางด้าน ประยุกต์ศิลป์ (applied art) ที่มุ่งประยุกต์ความงามมาสู่ศิลปะ ที่เป็นประโยชน์ทางการ ได้รับการผลิต ในลักษณะมวลผลิตจากเครื่องจักร

สำหรับสังคมอุตสาหกรรมใหม่ (newly industrial) ซึ่งเป็นสังคมในเชิงอุตสาหกรรม สำหรับสังคมไทย สังคมอุตสาหกรรมใหม่เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม(เก่า) ที่ทะเยอทะ ยึดอาด และสกปรก พัฒนาสู่สังคมที่ใช้เครื่องจักรกลขนาดกะทัดรัดการสะสมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การติดต่อสื่อสารจับไว้วางขวางทั่วโลก (globalization) คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทกว้างขวาง ปัจจุบันและเสรีภาพได้รับการเรียกร้องและพัฒนาต่อไปอีก การสลายกลุ่มใหญ่มาสู่กลุ่มย่อย ศาสตร์ ทางด้านพาณิชยศาสตร์ ข้อมูลข่าวสาร คอมพิวเตอร์ วิศวกรรมศาสตร์ และภาษาต่างชาติ มีบทบาท สำคัญยิ่ง

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยไม่อาจกล่าวถึงการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้อย่าง ชัดเจน เพราะสังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมกึ่งกระโดด ที่มีได้พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและทั่วถึง สังคมไทยปัจจุบันได้ผสานทั้งความคิดอ่านและประเพณีปฏิบัติแบบสังคมบรรพกาล สังคมเกษตร สังคม อุตสาหกรรมและส่วนหนึ่งกำลังก้าวกระโดดไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ด้วย สังคมไทยจึงเป็น สังคมที่ น่าศึกษา คือผสมผสานทั้งในแนวตั้งจากอดีตมาสู่ปัจจุบันและแนวนอนคือประแสงสังคมจากทั่ว โลก ทั้งจากฝรั่ง จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ

5.2 ศิลปะในสังคมอุตสาหกรรมใหม่ อาจจะพิจารณา 3 ด้านกว้างๆ คือ ผลงานวิจิตรศิลป์ (fine art) งานออกแบบสื่อสาร (communication design) และงานช่าง (craft)

5.2.1 งานวิจิตรศิลป์ในสังคมใหม่มีใช้งานเชิงช่างฝีมือ แต่เป็นงานที่นำเสนอ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และกระบวนการสร้างสรรค์ในแง่มุมต่างๆ กัน งานวิจิตรศิลป์ได้มีสภาพเป็นสื่อ สร้างภาพพจน์ของคนมีสตางค์ นักธุรกิจ และคนมีรสนิยมทั้งหลาย แม้การพัฒนารสนิยมแบบก้าวหน้า จะยังมีปัญหาอยู่ก็ตาม นอกจากนั้นแล้ว วิจิตรศิลป์ยังก้าวไปสู่ธุรกิจการเก็งกำไรด้วยเช่นกัน แม้จะยัง ไม่กว้างขวางนักก็ตาม ซึ่งธุรกิจเก็งกำไรทางด้านศิลปะเช่นนี้ เป็นผลพวงมาจากสังคมทุนนิยมก้าวหน้า และพฤติกรรมหลักของนักธุรกิจในสังคมทุนนิยมทั่วไปด้วย

5.2.2 การออกแบบสื่อในสังคมใหม่ เป็นสื่อสารเชิงศิลปะที่สื่อจากสังคมไปสู่บ้าน เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่กระตุ้นจินตนาการภาพ (visual imagination) มากกว่าจินตนาการนามธรรม

(abstract imagination) อันกว้างไกลในอดีต เป็นประยุคต์ศิลปะที่มุ่งธุรกิจทางการผลิตและบริการ รวมทั้งการ นำเสนอความคิดทางด้านต่างๆ โดยมีการรื่นรมย์ พักผ่อน สนุกสนานอย่างฉาบฉวย เป็นผลพลอดได้

5.2.3 งานช่างหรืองานฝีมือในสังคมใหม่ก็จำเป็นต้องปรับตัวตามไปด้วยบทบาทของงาน ช่างฝีมือมิได้เป็นไปเพื่ออรรถประโยชน์เพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่งานช่างฝีมือได้มีสภาพเป็นของ เล่นอย่างใหม่ของคนมีสตาตัสด้วย งานช่างฝีมือได้กลายเป็นของฝาก ของที่ระลึก ของตกแต่ง และของ อวดกันในกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบ งานฝีมือได้กลายเป็นประเด็นเพื่อการเรียกร้องของนักอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ทั้งเรียกร้องเพื่อการดำรงอยู่และยึดเวลาดำรงอยู่ นอกจากนั้นแล้ว งานฝีมือได้ปรับตัวไปสู่การผลิต แบบมวลชนผลิตด้วย และการผลิตก็ต้องปรับตัวทั้งวัสดุอุปกรณ์รูปแบบ และเทคโนโลยี (วิรุณ ตั้งเจริญ 2548:185-190)

6. ศิลปะกับชุมชนในความน่าจะเป็น

“ชุมชน”ตามความหมายที่ภาครัฐให้คำนิยามไว้นั้นหมายความถึง ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน รวมถึงหมู่บ้านจัดสรร แต่คำว่า “ชุมชน” ตามความหมายทางวัฒนธรรมดูเหมือนว่าจะมีความแตกต่างจากชุมชนตามนิยามดังกล่าว สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากเหตุผลที่นอกเหนือจากเหตุผลทางกายภาพ หากแต่เป็นเพราะเหตุผลในทางนามธรรมที่รวมอยู่ในคำๆนี้ด้วย

จากการรวบรวมความหมายของคำว่าชุมชนในบริบททางวัฒนธรรมนั้นพบว่า คำว่าชุมชนนั้นใช้สื่อความหมายถึงนัยยะของการรวมตัวกันของบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมไม่ใช่เรื่องส่วนตัวและเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะบางประการร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันที่มีลักษณะบางประการร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มีฐานะ อาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีการสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างร่วมกัน อาทิ ความสัมพันธ์ ความเชื่อ และพิธีกรรมร่วมกัน และยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม ศาสนา และถ่ายทอดไปยังลูกหลาน

ความเป็นชุมชนจึงไม่เป็นที่คงที่ อาจคงอยู่หรือสูญสลายไปตามสภาพแวดล้อมหรือกาลเวลา ซึ่งดูเหมือนว่าจะตรงกันข้ามกับชุมชนตามความหมายของภาครัฐที่ใช้ขนาดและกฎเกณฑ์เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นชุมชน โดยปราศจากการคำนึงถึงความผูกพันโยงใยของสังคม ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างจากความหมายของชุมชนและการจัดลักษณะชุมชน ดังที่นักวิชาการและคนทำงานในสายงานด้านวัฒนธรรมได้ตั้งข้อสังเกตไว้ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแง่มุมในการมองคุณค่าของความเป็นชุมชนที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลทำให้การประเมินคุณค่าของความเป็นชุมชนแตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งเน้นโยงไปถึงสิ่งที่บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงความหมายและนัยยะของคำว่า Community Art หรือที่ใช้ภาษาไทยแทนคำในบทความนี้ว่า ศิลปะชุมชน

คำว่า Community Art หรือ ศิลปะชุมชน กับคำว่า ศิลปะชุมชน หรือ Community and Art นั้นมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่กลับปรากฏถึงการใช้ทับซ้อนกันอยู่เสมอๆซึ่งบ่อยครั้งที่การตีความของความหมายของ Community Art และ Community and Art นั้นเกิดความสับสน โดยผู้ศึกษามักจะมุ่งความสนใจไปที่ตัวรูปแบบของกิจกรรมมากกว่าที่จะมุ่งความสนใจไปในเรื่องของความร่วมมือของชุมชนในเวลาเดียวกัน

ความหมายที่แท้จริงของศิลปะชุมชนเองนั้น ก็มีระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งระหว่างชุมชนและศิลปะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะว่าการมีส่วนร่วมเป็นการจัดการของคนในกลุ่มที่มีมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไปในหลากหลายมิติ ขึ้นอยู่กับมิติของกิจกรรมและองค์ประกอบต่างๆ อาทิ การเข้ามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมการมีส่วนร่วมในทางการเมือง หรือการมีส่วนร่วมในการสร้างงานศิลปะ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมก็อาจเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจของบุคคลในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนจากชุมชนและสาธารณะชน โดยเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณะชนและให้สาธารณะชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอที่หมายรวมสำหรับทุกคน การมีส่วนร่วมที่เหมาะสมจึงเป็นไปในลักษณะที่แต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมได้แบ่งปันประโยชน์ร่วมกันได้

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม และควรที่จะเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่เข้าร่วมเพราะการหวังรางวัลตอบแทน อีกทั้งการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย

ในกิจกรรมทางด้านศิลปะก็เช่นกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับที่มีความเข้มข้นมากนั้นจัดเป็นกิจกรรมหรือโครงการศิลปะประเภทที่เรียกว่า “ศิลปะชุมชน” เนื่องจากชุมชนและศิลปินได้มีปฏิสัมพันธ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในระดับขั้นตอนที่มีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใดก็ตาม และระดับของการมีส่วนร่วมนั้นถูกแบ่งออกได้เป็นระดับที่แตกต่างกันดังนี้

1. การให้ข้อมูล
2. การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน
3. การปรึกษาหารือ
4. การวางแผนร่วมกัน

5. การร่วมปฏิบัติ

6. การควบคุมติดตามโดยประชาชน

และหนึ่งในโครงการทางศิลปะที่เป็นศิลปะชุมชน (Community Art) นั้นจะขอยกตัวอย่างโครงการสร้างสรรค์ประติมากรรมเพื่อชุมชน เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีการใช้กระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลากหลายระดับเข้ามาใช้ในขั้นตอนการดำเนินงาน โครงการนี้เป็นโครงการที่ออกแบบกิจกรรมในการดำเนินงานร่วมกับคนในชุมชนป้อมมหากาฬ โดยมีเป้าหมายเพื่อชุมชนได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเอง โดยใช้กระบวนการและรูปแบบทางศิลปะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน และเนื่องจากโครงการนี้ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อว่า ศิลปะจะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวรวมถึงตัวตนของตัวเองมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้โครงการมีความเป็นศิลปะชุมชนอย่างแท้จริง จึงมีการกำหนดขั้นตอนในการประชุมหารือเพื่อเตรียมงาน ซึ่งจะเป็นการหาความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ถูกเลือกเพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนร่วมกับศิลปิน และ/หรือคณะปฏิบัติงานเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนทัศนคติและกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อให้โครงการดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน (อรรถชัย พongสมุทร 2544)

7 .ศิลปะเน้นกิจกรรม “ร่วมด้วยช่วยทำ”

ศิลปินหัวก้าวหน้าในครั้งแรกของพุทธศตวรรษ 2530 ช่วยบุกเบิกการใช้สื่อผสมจัดวางและศิลปะสื่อแสดง ไม่ว่าจะเป็นศิลปินอย่าง ชะลูด, อำนวยฤทธิ์, กมล (ทั้งทัศนัญชลีและเผ่าสวัสด์) ประวัติ, จุมพล (อภิสุข), อารยา, มณฑิรและคามิน ครั้นถึงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษ 2530 หลายคนจากรายชื่อข้างต้นยังคงมีบทบาทสูงในระดับแนวหน้าของศิลปะร่วมสมัยไทย แต่ในขณะเดียวกันศิลปินรุ่นใหม่่มสาวที่เริ่มจบการศึกษาจากทั้งในและต่างประเทศก็เริ่มแสดงบทบาทที่โดดเด่นมากขึ้นตามลำดับ

ศิลปินรุ่นใหม่่มสาวเหล่านี้บ้างก็สร้างผลงานประติมากรรมสื่อผสมที่เน้นความคิดแบบคอนเซ็ปชวล อาร์ต บ้างก็สร้างศิลปะจัดวาง บ้างก็ผสมผสานทั้งหมดที่กล่าวมานี้เข้ากับศิลปะสื่อแสดง ซึ่งต่อมาค่อยพัฒนาไปสู่ศิลปะที่เน้นกระบวนการกิจกรรมและศิลปะที่คนดูสามารถมีส่วนร่วมทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ตอบสนอง “ศิลปะ-กิจกรรม” และ “คนดู” คนดูจึงมิได้เพียงแต่เป็น “ผู้รับ” เท่านั้น แต่สามารถ “โต้ตอบ” ได้ด้วย

7.1 ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช: ศิลปะไร้วัตถุ

ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช ศิลปินไทยที่มีประสบการณ์ค่อนข้างชีวิตในต่างแดน เขาสร้างอิทธิพลให้แก่วงการศิลปะในไทยได้ไม่น้อยทีเดียว สำหรับศิลปินคนนี้อาจถือได้ว่าเขามีจุดเริ่มต้นในวงการศิลปะไทย

ร่วมสมัยในฐานะที่เป็นศิลปิน “คนนอก” อย่างแท้จริง เพราะก่อนที่จะมีชื่อเสียงเขาไม่ได้เกี่ยวข้องกับวงการศิลปะในไทยเลย ฤกษ์ฤทธิ์เกิดในประเทศอาร์เจนตินา และย้ายไปอยู่ที่เอธิโอเปีย ระหว่างที่มีอายุ 7-9 ขวบ เขากลับมาเมืองไทยและเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาเมื่ออายุ 19 ปี หลังจากนั้นก็ไปศึกษาต่อที่แคนาดาและเมืองซิดนีย์ ต่อมาย้ายไปเป็นศิลปินที่กรุงนิวยอร์ก

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ฤกษ์ฤทธิ์เริ่มทำงานศิลปะที่เน้นถึงกระบวนการซึ่งคนดูสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เขาจัดขึ้น โดยงานยุคแรกที่เขาสร้างชื่อเสียงให้แก่เขาอย่างมากนั้นเกี่ยวข้องกับการนำเอกลักษณ์เฉพาะบางอย่างของวัฒนธรรมไทยไปนำเสนอเช่น ในปี พ.ศ.2532 เขาลงมือทำผัดไทยในแกลเลอรีที่นิวยอร์ก แยกที่มาร่วมนงานเปิดนิทรรศการไม่เห็นศิลปวัตถุใดๆ นอกจากได้ร่วมกินผัดไทยและพบปะสังสรรค์กับศิลปินและคนอื่นๆ

ในปี พ.ศ. 2535 ฤกษ์ฤทธิ์ ได้จัดการทำให้แกลเลอรีที่นิวยอร์กกลายเป็นห้องสำหรับกินอาหารไทยจำพวกแกงกะหรี่ฟริทักวันระหว่างที่กำลังแสดงนิทรรศการ หรืออีกงานที่ฤกษ์ฤทธิ์ได้เลือกเข้าร่วมแสดงในนิทรรศการเสรีม(Aperto'93) ในงานเวนิสเบียนนาเล่ (Venice Biennale) ครั้งที่ 45 ปี พ.ศ. 2536 ในผลงานชื่อ ไม่มีชื่อ(หนึ่งสองเจ็ดหนึ่ง) Untied (Twelve Seventy One) ในงานครั้งนี้เขาทำถ้วยเตี้ยวเรือในเรือสแตนเลส หยอกล้อไปกับประวัติศาสตร์ อิตาลี-จีนและไทย เมื่อมาร์โคโปลิชาวเวนิสเดินทางไปจีนในปี ค.ศ. 1271 (เลขชุดเดียวกับชื่องาน) และนำเอาเส้นถ้วยเตี้ยวเรือมาพัฒนาเป็นเส้นมักกะโรนีและสปาเก็ตตี้ในอิตาลี สำหรับไทยก็รับเอาวัฒนธรรมการกินถ้วยเตี้ยวจากจีนมาดัดแปลงจนเป็นรสชาติไทยๆ บ้างก็ขายในเรือ และขายถ้วยเตี้ยวแบบไทยๆ ยังโยงไปถึงกรุงเทพฯ และเมืองเวนิสที่มากไปด้วยคลอง ชาวบ้านใน 2 เมืองนี้ยมสัจจกันด้วยเรือ (แต่การสัจจทางน้ำตามลำคลองในไทยและกรุงเทพฯ ได้ลดลงไปมากแล้ว ถ้วยเตี้ยวเรือจึงขึ้นบกเสียเกือบหมด)

ผลงานของฤกษ์ฤทธิ์มักจะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่แสดงงานและสถานการณ์ในขณะที่แสดงอย่างเฉพาะเจาะจง งานของเขาให้ความสำคัญกับความคิดของศิลปินและประสบการณ์ของคนดูที่ได้รับโดยแทนจะปฏิเสธศิลปะในรูปแบบของวัตถุหรือความงามทางวัตถุ

ในผลงานยุคแรกๆ ของฤกษ์ฤทธิ์มีการใช้เส้นแบบไทยๆ (“เส้นแบบเป็นอื่น”ซึ่งเป็นเส้นที่ลึกลับและเป็นอื่น สำหรับคนอื่นคนไกลอย่างคนต่างชาติต่างวัฒนธรรม ในภาษาอังกฤษจะตรงกับคำว่า Exotic หรือ Exoticisms ที่หมายถึงลัทธิความคิดดังกล่าว) อาหารไทยที่มีชื่อเสียงทั่วโลกและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อย่างการทำอาหารเลี้ยงฟรี แก่ผู้คนแบบไทยๆ ถูกนำไปนำเสนอในสังคมอื่นที่ไม่ค่อยจะคุ้นเคยกับสิ่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งพิเศษและแปลกน่าพิศวงสำหรับสภาพแวดล้อมของเมืองไทย

ฤกษ์ฤทธิ์ได้อ้างถึงทฤษฎี “รัลชั่นนัล เอสเธติก” (Relational Aesthetic) ของนิโกลา โบริโยต์ (Nicolas Bourriaud) ที่กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ที่ไม่เป็นรูปไม่มีแบบแต่เป็นการสัมพันธ์และสัมผัส เป็น

สถานการณ์ เป็นสุนทรียรสแบบไม่มีภาพเข้างถึงวิธีการทำโดยไม่ได้ทำอะไรหรือทำอะไรทางอ้อม (ฤกษ์ฤทธิ์ 2540:บรรยาย) ฤกษ์ฤทธิ์ประสบความสำเร็จอย่างสูงในแวดวงศิลปะนานาชาติ

ในช่วงปลายพุทธศตวรรษ 2530 และต้นพุทธศตวรรษ 2540 ฤกษ์ฤทธิ์กลับมาเมืองไทยและได้ร่วมงานกับศิลปินและองค์กรทางศิลปะในไทยหลายครั้ง เขาได้รับการต้อนรับอย่างดีจากศิลปินรุ่นใหม่ นักศึกษาศิลปะ องค์กรอิสระทางศิลปะและสื่อมวลชนสายศิลปะร่วมสมัยฤกษ์ฤทธิ์กลายเป็นดัง “ความไฝฝันของศิลปินไทย” ที่อยาก “โกอินเตอร์” ฤกษ์ฤทธิ์เป็นศิลปินที่โด่งดัง “โกอินเตอร์” อย่างแท้จริงที่สุดแล้วคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ศิลปะของไทย รูปแบบแนวคิด วิธีการทำงานศิลปะของเราโดยเฉพาะรูปแบบได้กลายเป็นอีกต้นแบบหนึ่งสำหรับศิลปินไทยรุ่นใหม่ในปลายพุทธศตวรรษ 2530 จนถึงพุทธศตวรรษ 2550

รูปแบบของศิลปะแนวใหม่ที่ฤกษ์ฤทธิ์ได้มีส่วนบุกเบิกในระดับสากล ซึ่งส่งผลมาถึงวงการศิลปะร่วมสมัยในไทยด้วยนั้น จะเน้นเรื่องความคิดในศิลปะเป็นสำคัญ (หรือในแนวคอนเซ็ปชวลนั่นเอง) จะเกี่ยวโยงกับบริบท (ความหมาย สภาพแวดล้อมทั้งทางกายทั้งบรรยากาศและประวัติศาสตร์) ของสถานการณ์ที่ให้ความสำคัญกับวิธีการกระบวนการทำงาน กิจกรรม ประสบการณ์และการมีส่วนร่วมระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับกิจกรรมและสถานที่ที่ศิลปินคิดและจัดขึ้น

7.2 นาวิน ลาวัลย์ชัยกุล : ศิลปินซูเปอร์สตาร์

นาวิน ลาวัลย์ชัยกุล เป็นศิษย์เก่าจากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะวิชาน้องใหม่ของสถาบันศิลปะระดับอุดมศึกษา (เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2526) พื้นเพมีเชื้อสายอินเดียบ้านเกิดอยู่ที่เชียงใหม่ นาวินเป็นหนึ่งในลูกศิษย์ระดับแนวหน้าของ มณฑิร บุญมา และอารยา ราษฎร์จำเริญสุข นาวินเป็นบัณฑิตคนแรกของสถาบันนี้ที่ได้สร้างชื่อเสียงอย่างจริงจังในวงการศิลปะของไทยและนานาชาติ

นาวินเริ่มมีผลงานเป็นที่จับตามองในไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2538 และเริ่มเข้าสู่การแสดงนิทรรศการระดับชาติครั้งแรก ในนิทรรศการ พุคโอะ เอเชียน อาร์ต โชว์ ที่เมืองฟุคุโอกะประเทศญี่ปุ่น ผลงานในระยะแรกจะเป็นลักษณะศิลปะจัดวาง ศิลปะสื่อแสดงและกิจกรรมทางศิลปะที่คนดูสามารถมีส่วนร่วมได้

ในปี พ.ศ. 2538 นาวินได้ริเริ่มกิจกรรมที่แปลกแหวกแนวทั้งในฐานะของความเป็น “งานศิลปะ” และในฐานะ “พื้นที่แสดงงานศิลปะหรือแกลเลอรี” โดยการดำเนินกิจกรรม นาวิน แท็กซีกรุงเทพฯ นาวินจัดการทำให้แท็กซีคันหนึ่งกลายเป็นพื้นที่สำหรับแสดงงานศิลปะ โดยเริ่มจากผลงานของเขาเอง สองเบาะนั่งด้านหน้ากลายเป็นที่แขวนบ้าน (รูปร่างแผ่นสีเหลี่ยมคล้ายผ้าใบสำหรับเขียน

รูป) บทนำแรกมีข้อความภาษาไทยว่า “สาระของวัตถุก็คือความไม่มีสาระของศิลปะ สาระของศิลปะก็คือความไม่มีสาระของวัตถุ” และอีกปายเป็นความหมายเดียวกันในภาษาอังกฤษ คนดูก็คือผู้โดยสารที่บังเอิญ (หรืออาจจะตั้งใจ แต่ต้องรู้กำหนดการเดินทาง) ขึ้นแท็กซี่คันนี้ ซึ่งตระเวนหาผู้โดยสารอยู่บนท้องถนนในกรุงเทพฯ

ในปัจจุบัน นาวิณกลายเป็นดาวเด่นในระดับนานาชาติ ชื่อของเขาไปปรากฏอยู่ในนิทรรศการระดับมหกรรมเปียนาเล่ และเทรียนาเล่เกือบทั่วโลกเช่นในปี พ.ศ. 2544 นาวิณได้ไปทำโครงการในที่สาธารณะ ชุด แท็กซี่ ในนครนิวยอร์ก มีการพิมพ์หนังสือการ์ตูนกว่าแสนฉบับ (รูปแบบการเขียนเกี่ยวกับการ์ตูนราคาถูกราคาถูกของไทย) เป็นเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับแท็กซี่ โดยแจกฟรีแก่ผู้โดยสาร

หรือในเดือนมกราคม 2545 นาวิณและสุรสิทธิ์ กุศลวงศ์ ได้รับเลือกให้เป็นศิลปินที่แสดงงานในโอกาสเปิดศูนย์ศิลปะร่วมสมัยแห่งใหม่ล่าสุดของปารีส “ปาลเล เดอ โตเกียว” (Paris de Tokyo) ที่เน้นศิลปินรุ่นใหม่ศิลปะแนวใหม่สำหรับคนรุ่นใหม่ นาวิณเสนองาน art=(m)art โดยให้คนดูช่วยแสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทศิลปะ สถาบันและศิลปินในอนาคต

7.3 สุรสิทธิ์ กุศลวงศ์ : ศิลปะที่ ลด แลก แจก แถม

ดาวรุ่งที่ “โก อินเตอร์” อีกคนในพุทธศตวรรษ 2540 คือ **สุรสิทธิ์ กุศลวงศ์** สำหรับวงการศิลปะในเมืองไทย ชื่อศิลปินผู้นี้เป็นที่รู้จักกันมาตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษ 2520 แล้วเพราะสุรสิทธิ์ประสบความสำเร็จอย่างมากในฐานะคนเก่งแห่งคณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เขากว้างรางวัลการประกวดเวทีสำคัญทุกเวทีในทุกปี จนกระทั่งปีสุดท้าย พ.ศ. 2533 สุรสิทธิ์ได้รับทุนการศึกษาจากประเทศเยอรมันให้ไปศึกษาต่อที่นั่นจนกระทั่งจบการศึกษาศ.ศ.2537เมื่อสุรสิทธิ์กลับประเทศไทยได้ระยะหนึ่ง ผลงานของเขาได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่ยังเป็นเรื่องของความงามทางวัตถุ ที่เกิดจากการทำภาพพิมพ์ จิตรกรรม สื่อผสมและจัดวาง มาเป็นศิลปะจัดวางที่มีการใช้ของสำเร็จรูปและของใช้ในชีวิตประจำวัน(หรือของที่ไม่จัดว่าเป็นศิลปะ)มาติดตั้งในบรรยากาศและบริบทใหม่ หนึ่งในผลงานแรกของแนวใหม่นี้คือ **ไพรเวท แอนด์ พับบลิก (Private and Public)** ใน พ.ศ. 2539 ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการปรับให้พื้นที่ที่มีหน้าที่การใช้งานในที่สาธารณะอย่างหอศิลป์มหาวิทยาลัยกรุงเทพให้ “ควบ” พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวเข้าไปด้วย ห้องแสดงศิลปะนี้ได้ถูกเปลี่ยนให้คล้ายกับห้องในบ้านที่ต้องถอดรองเท้าเข้าไป พื้นห้องปูด้วยพุกหนานุ่มชาวสะอาด และยังตกแต่งด้วยข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวจุจุกจิกหลายอย่าง ทำให้มีความกำกวมระหว่างห้องส่วนตัวกับความเป็นหอศิลป์ที่สาธารณะ

จากนิทรรศการครั้งนั้นเป็นต้นมา ผลงานของสุรสิทธิ์ เริ่มได้รับความสนใจจากต่างประเทศโดยเริ่มจากภัณฑรักษ์ที่กำลังมาแรงในระดับชาติอย่าง ฮันส์ อูริช ออบริสท์ (Hans Ulrich Obrist เป็นภัณฑรักษ์ที่มีวชิยม ออฟ โมเดิร์น อาร์ต Museum of Modern Art ที่ปารีส) อูริช ออบริสท์ จัดงาน ชิตี้ออนเดอะมูฟ ร่วมกับ ฮู ฮันรู (Hou Hanru) และได้เลือกสุรสิทธิ์เข้าร่วมแสดงด้วย นับจากนั้นเป็นต้นมา ชื่อของศิลปินไทยผู้นี้ก็ไปปรากฏอยู่ตามนิทรรศการสำคัญๆ ระดับนานาชาติมากมาย

ผลงานของสุรสิทธิ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมาจะเน้นที่การจัดกิจกรรมที่คนดูจะต้องมีส่วนร่วม โดยที่กิจกรรมและบรรยากาศที่สุรสิทธิ์สร้างขึ้นจะสัมพันธ์โดยตรงกับพื้นที่ที่จัดงาน ผลงานของเขามักจะมีการนำเอาสิ่งที่ถูกมองว่า “ไม่ใช่ศิลปะ” มาเสนอในบริบทของศิลปะ (นิทรรศการศิลปะ) เช่นในปี พ.ศ. 2541 งานเปียโนเล่น ออฟ ชิตินี่ สุรสิทธิ์ทำงานโดยจัดข้าวของเครื่องใช้ราคาถูกลงที่เป็นสินค้าตลาดล่างแบบไทยๆ มาจัดวางแบบแผ่ลยแฉ่ไม่ขาย คนดูต้องใช้ฝีมือในการใช้ค้นเบ็ด “ตก” หรือเกี่ยวของเหล่านั้นเอาเอง ใคร “ตก” ได้อะไรก็ได้ของนั้นกลับบ้านไปฟรีๆ

ในปี พ.ศ. 2541 เช่นกันในงานมหกรรมศิลปะกลางแจ้ง กรุงเทพมหานคร (Bangkok Art Project 1998) สุรสิทธิ์ยืมห้องส้วมแบบชั่วคราวที่เคลื่อนย้ายสะดวกของกรุงเทพมหานครมาติดตั้งในบริเวณหน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร แล้วจัดการตกแต่งใหม่เปิดให้คนเข้าไปใช้ได้ฟรี แต่ในที่สุดต้องย้ายออกก่อนนิทรรศการเลิกเพราะพราหมณ์ที่โบสถ์พราหมณ์ในบริเวณนั้นไม่พอใจที่มีส้วมไปตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับหน้าโบสถ์ หรือในงานชื่อ เอฟเวอร์ริง เทน โคลน (มันนี่-มินิมอล จาร์) (Everything 10 Kr.(Money-Minimal Jar) ในปี พ.ศ.2543 ที่ประเทศสวีเดน สุรสิทธิ์ทำการตั้งแผงโชว์ข้าวของเครื่องใช้ราคาถูกลงจากไทย แล้วขายทุกอย่างในราคาถูกลงๆ ขึ้นละ 10 โคลน (สกุลเงินสวีเดน)

สุรสิทธิ์เคยเขียนเกี่ยวกับความคิดของเขาไว้เมื่อครั้งแสดงงานใน กรุงเทพมหานครว่า งานของเขานั้น ไม่ใช่เพียงแค่จะ “ดู” แต่ยังสามาร “ใช้” และผลงานของเขา “อาจเป็นการเปิดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวันอีกอย่างหนึ่งได้... โครงการห้องน้ำกรุงเทพ นี้ไม่ได้เป็นศิลปะในทีสาธารณะ แต่เป็น “งานศิลปะสำหรับสาธารณะ” (สุรสิทธิ์ 2541:14)

ศิลปินทั้งสามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช, นาวัน ลาวัลย์ชัยกุล และสุรสิทธิ์ กุศลวงศ์ มีความคล้ายกันหลายอย่าง ทั้งวิธีคิดและแนวทางในการทำงานที่เน้นกิจกรรม (ที่อาจเป็นหรือไม่เป็นศิลปะ) มากกว่าศิลปวัตถุจัดได้ว่าเป็นงานศิลปะที่หลุดพ้นไปจากงานทักษะในเชิงช่างและงานฝีมือ ศิลปินไม่ลงมือทำงานด้วยตนเองทั้งหมด ศิลปินเป็นเพียงแค่ผู้ออกความคิดและทำการออกแบบบริหารจัดการให้เป็นรูปเป็นร่างหรือเป็นกิจกรรมอย่างที่ตนตั้งใจ

แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานของศิลปินทั้งสามก็ยังมีลักษณะเฉพาะที่เป็นรูปธรรมบางอย่างที่แต่ละคนทำการหยิบยืมมาจากวัฒนธรรมไทยต่างกัน กล่าวโดยรวมๆ เมื่อกล่าวถึงฤกษ์ฤทธิ์คนในวงการจะ

นึ่งถึงอาหารไทย นึ่งถึงแท้งชีเมื่อเอ๋ยถึงนาวัน และเมื่อนึ่งถึงสุรสีห์ก็จะเห็นภาพแฝงลอยในตลาดขาย
ของราคาถูก(สุธี คุณาวิชยานนท์ 2554:355-360)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์

การดำเนินงาน โครงการ "ลายน้ำไหล บั๊หลั่นถิ่น" โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ แรบบันดาลใจจากการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมแพะหญิงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จากพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย คือ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในกลุ่มทอผ้าไทลื้อที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่นเป็นการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรมแพะหญิง แต่ในปัจจุบันองค์ความรู้ดังกล่าวใกล้จะสูญหายไปเนื่องจากสตรีรุ่นใหม่ในชุมชนละทิ้งถิ่นฐาน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตและถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าในชุมชนทางคณะคาดหวังให้โครงการดังกล่าวเป็นสื่อกลางเชื่อมสถาบันกับชุมชนผ่านงานทัศนศิลป์อันจะเกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างมีสุนทรีย์ะ ผลงานสร้างสรรค์เป็นสื่อเชื่อมกลุ่มคน 2 รุ่นในชุมชน และแสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญสิ้นไร้ผู้สืบทอด และเพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ต่อสาธารณะชน เริ่มจากในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ประเทศและระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ

ผลการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ช่างทอผ้า บ้านสันปูเลย อ.เชียงคำ จ.พะเยา ซึ่งมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมชาวอีสานที่อพยพย้ายถิ่นและชาวไทลื้อเดิมการทอผ้าเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ทอเป็นผ้าคลุมเครื่องนอน ผ้าห่ม หรือผ้ามาแน จนเมื่อมีการตั้งกลุ่มสหกรณ์ช่างทอผ้าบ้านสันปูเลย และถ่ายทอดความรู้ ทั้งยังเริ่มจัดซื้อกี่อุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มกำลังการผลิต แต่ในปัจจุบันช่างทอลดจำนวนลงเหลือเพียง 9 ท่าน จากสมาชิกกลุ่มเดิมมีจำนวน 19 ท่าน ซึ่งพบจุดร่วมที่ใกล้เคียงกันคือสมาชิกในปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอด ลูกหลานประกอบอาชีพที่ดีกว่าได้รายได้ต่อเดือนมากกว่า การเป็นช่างทอผ้า จากสมาชิกทั้ง 9 ท่าน มีเพียงท่านเดียวที่ใช้การทอผ้าเป็นอาชีพ สามารถส่งเสียลูกเรียนจนจบการศึกษา

จะเห็นว่าในหมู่บ้านที่เลือกศึกษามีอัตราการสูญสิ้นของวัฒนธรรมการทอผ้า โดยนับจากช่วงอายุของช่างทอที่อายุน้อยที่สุดคือ 47 ปี ดังนั้นในการะบวนการทำงานผู้สร้างสรรค์จึง คาดหวังให้ผลงานภาพถ่ายจะเป็นการสร้างการรับรู้ใหม่ในการให้ความสำคัญในตัวช่างทอ ด้วยแนวคิดที่ว่า "หากไม่มีช่างทอก็ไม่มีผ้าทอ" ผู้สร้างสรรค์จึงได้วางแผนการสร้างสรรคผลงานออกเป็น 4 ระยะ

1. ระยะเริ่มต้นสร้างสรรค์ (แบบร่าง) และเผยแพร่ผลงานในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ
2. ระยะสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายน้ำไหล บั๊หลึคินถิ่น”
3. สร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” กิจกรรมการทอดผ้าร่วมกันระหว่างเยาวชนในชุมชนและช่างทอ
4. เผยแพร่ผลงาน นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ และวิเคราะห์ผลจากชุมชน
(โดยในบางกิจกรรมมีการปรับเปลี่ยนตามความเป็นไปได้ด้านกรอบระยะเวลาเวลาของนักวิจัยและชุมชน)

1. ระยะเริ่มต้นสร้างสรรค์ (แบบร่าง) และเผยแพร่ผลงานในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ

เป็นการทดลองหาความเป็นไปได้จากสื่อต่างๆ ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาผลของงานสร้างสรรค์อันส่งผลกับผู้ชม ในกลุ่มที่แตกต่างกันประกอบไปด้วยผลงานจำนวน 3 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผ้าทอ และกลุ่มภาพถ่าย

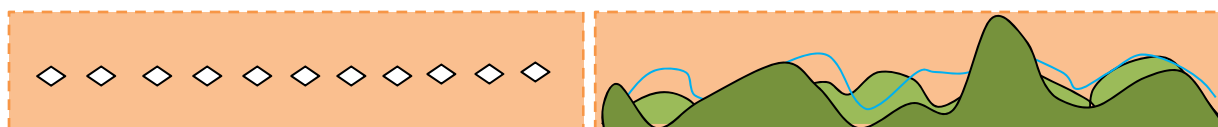
1.1. กลุ่มที่ 1 (กลุ่มผ้าทอ)

ผ้าทอสร้างสรรค์ ผ้าทอจากงานหัตถกรรมท้องถิ่นเปลี่ยนสถานะเป็นผลงานศิลปะจากกระบวนการเพิ่มแนวคิดทางแบบ conceptual art (ศิลปะเชิงแนวคิด) ให้ศิลปินกับช่างทอเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน โดยจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ ประกอบไปด้วยผลงาน 2 ชุด คือ

1.1.1. ผลงานชุดที่ 1 “mountain to mountain” ผ้าทอเส้นใยธรรมชาติ

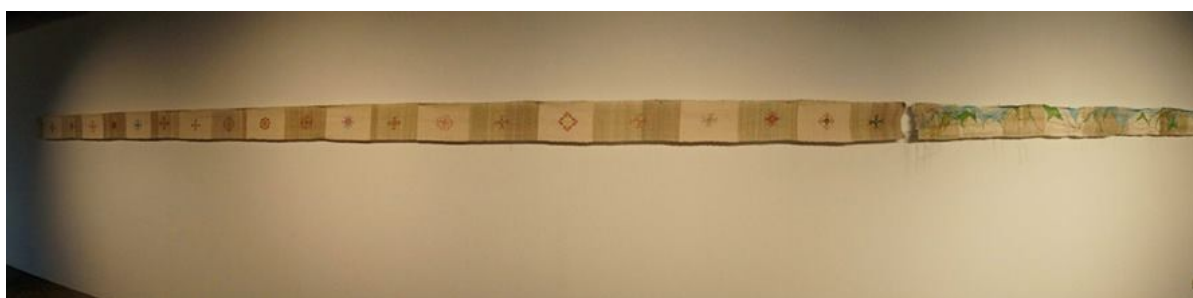
เป็นการทำงานระหว่าง ช่างทอผ้าไทลื้อ (ผู้ทอ) ศิลปินไทยหรือ ผู้สร้างสรรค์(ผู้ปัก) ศิลปินได้หวันและสมาชิกเผ่าไป๋หวัน (ผู้ปัก) การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้เป็นการหาความเป็นไปได้ในการนำเสนอผลงานด้วยเทคนิคผ้าทอ โดยเริ่มจากการทอผ้าด้วยเส้นใยธรรมชาติไม่ย้อมสีเป็นเทคนิคการทอขัดเส้นตั้งและเส้นนอนไม่มีการแทรกสายเกาะลัวง เพื่อรองรับภาพปักฝีมือศิลปินจากสองถิ่น ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชุมชนที่แต่ละคนได้ลงพื้นที่ศึกษา

โดยขอบเขตเนื้อหาเรื่องวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังจะสูญหายไปในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ได้เลือกสัญลักษณ์รูปทรง “ภูเขา” ในการสื่อความถึงภูมิประเทศซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย อันเชื่อมโยงกันระหว่างสองพื้นที่คือกลุ่มไทลื้อบ้านลันปูเลย อ.เชียงคำ จ.พะเยา ประเทศไทย และชนเผ่าไป๋หวัน จังหวัดไถตง ประเทศไต้หวัน ความพิเศษอย่างหนึ่งคือเมื่อผลงานเสร็จสิ้นชิ้นงานจะถูกตัดแบ่งออกเป็น 6 ส่วนให้กับผู้มีส่วนช่วยเหลือในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน เพื่อสื่อความถึงการให้และส่งต่อวัฒนธรรมให้กระจายตัวสู่ผู้รับอีกประเทศหนึ่ง

ส่วนที่ 1 ศิลปินได้ห้วนและสมาชิกเผ่าไหวัน(ผู้ปัก)
ศิลปินเลือกปักลายดัดแปลงจากลายดอกไม้และ
สัญลักษณ์สีที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าไปห้วน
ภาพที่ 2-3 แบบร่าง ผลงานชุดที่ 1 ผ้าทอเส้นใยธรรมชาติทอเต็มผืนแล้วตัดแยกออกเป็นสองส่วน

ส่วนที่ 2 ศิลปินไทยหรือ ผู้สร้างสรรค์
ศิลปินเลือกรูปทรง ภูเขาในการปักลายเพื่อ
แสดงภาพภูมิประเทศที่คล้ายคลึงกัน

ภาพที่ 4 "mountain to mountain" ขนาด 30 x 1,000 เซนติเมตร จัดแสดงในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

1.1.2. ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” เทคนิคผ้าลายผ้าขึ้นไทลื้อ และเกาะลัวะ

ตัวอักษรด้วยเส้นด้ายย้อมสีเคมี

ผลงานชิ้นนี้ ทดลองด้านการแสดงศักยภาพของช่างทอที่ใช้ขีดจำกัดด้วยแนวคิดการให้
โจทย์การทอผ้าจากลวดลายเลขาคณิตที่คุ้นชินเปลี่ยนเป็นลายตัวอักษรไทย โดยออกแบบให้ชนลากับ
ลายขึ้นไทลื้อ ในส่วนของการวางโครงสีได้แรงบันดาลใจจากโทนสีที่ผู้ชื่อนิยมสั่งผลิตมากที่สุด เพื่อ
แสดงเอกลักษณ์ความเป็นที่นิยมจากตลาดของกลุ่มช่างทอผ้าบ้านสันปูเลย

คำที่เลือกใช้ คือคำว่า ไท ไทย ไป ไท มีที่มาที่ลือไปกับชื่อนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” และชื่อสถานที่ที่ผู้สร้างสรรค์ได้ลงพื้นที่ศึกษา คือ

- “ไท” คือประเทศไต้หวัน
- “ไทย” คือประเทศไทย
- “ไป” คือ ไปห้วน (ชื่อกลุ่มชนพื้นเมืองในจังหวัดไถตง ประเทศไต้หวัน)
- “ไท” คือ ไทลื้อ (ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่ศึกษาที่ อ.เชียงคำ จ.พะเยา ประเทศไทย)

ความเชื่อมโยงในรูปแบบของการเล่นคำนี้คาดหวังให้ผู้ชม ได้รับรู้ถึงความเหมือนในความต่าง คือ เหมือนที่การออกเสียงชื่อต้นของชื่อประเทศ เหมือนในความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม พื้นที่ที่กำลังจะสูญหาย แม้ต่างกันที่ถิ่นที่อยู่ แต่ต่างมีคุณค่าและความสำคัญควรแก่การสืบสานและยกย่อง

ดังนั้นตัวคำทั้ง 4 คำจึงถูกทอขึ้นบนผืนผ้าเดียวกันและมุ่งหวังในการจัดแสดงในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นเสมือนการตั้งคำถามให้กับผู้ชมด้วยปริศนาคำบนผืนผ้า เกิดการตั้งคำถามกับชื่อต้นเหล่านี้ และเมื่อสืบค้นหาที่มาของคำตอบจะพบกระบวนการและความสัมพันธ์อันซ่อนอยู่ภายใต้ผ้าทอที่มีบทบาทเป็นงานศิลปะชิ้นนี้

ภาพที่ 5 แบบร่าง ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” มีการออกแบบให้ด้านซ้ายและขวาของชิ้นงานทอด้วยลายผ้าขึ้นไทลื้อ บ้านสันปูเลย

ภาพที่ 6 ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทโย ไป ไท” ที่เสร็จสมบูรณ์ ขนาด 170x380 เซนติเมตร

ภาพที่ 7 ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทโย ไป ไท” จัดแสดงในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

1.2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มภาพถ่าย ภาพถ่ายช่างทอผ้าบ้านสันปูเลยจำนวน 10 ภาพ

ผู้วิจัยได้ทดลองถ่ายภาพช่างทอ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.2.1. ขั้นตอนที่ 1 ถ่ายภาพบุคคล ในอิริยาบถปกติในโรงทอผ้า

1.2.2. ขั้นตอนที่ 2 ทดลองถ่ายภาพช่างทอด้วยการจัดองค์ประกอบโดยรวม เช่น สวมชุดไทลื้อโพกผม แทนเครื่องแต่งกายโปรเวทที่สวมใส่ในชีวิตประจำวัน เพิ่มเติมการแต่งหน้าให้สวยงามสดใส ลักษณะท่าทางถูกปรับเปลี่ยน และเลือกมุมมองที่เข้ากับบุคลิกของแต่ละคนให้มีการแสดงออกทางอารมณ์ด้วยการยิ้มแย้ม หัวคาง หรือวางท่ากับกี่ทอผ้าของตนเอง เป็นเสมือนการจำลองการถ่ายภาพนิตยสารให้ช่างทอแต่ละท่านแสดงบทเป็นดารานักแสดงของชุมชน เพื่อเป็นการให้คุณค่าต่อตัวช่างทอผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสืบสานภูมิปัญญา

การทดลองถ่ายภาพช่างทอผ้าบ้านสันปูเลยที่ยังคงทอผ้าจนถึงปัจจุบัน รวม 8 ท่าน ช่างเย็บ และแปรรูป 1 ท่าน และผู้นำชุมชน 1 ท่าน รายนามช่างทอ

1. นางบัวคำ กองมงคล	(ช่างทอผ้า)	อายุ 58 ปี
2. นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์	(ช่างทอผ้า)	อายุ 47 ปี
3. นางสมพิศ ศรีจันทร์	(ช่างทอผ้า)	อายุ 51 ปี
4. นางสมจิตร ศรีกัญญา	(ช่างทอผ้า)	อายุ 55 ปี
5. นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก	(ช่างทอผ้า)	อายุ 66 ปี
6. นางอุไร ใจกล้า	(ช่างทอผ้า)	อายุ 59 ปี
7. นางสาวอุษา ไข่แก้ว	(ช่างทอผ้า)	อายุ 55 ปี
8. นางวรรณ ใจวังโลก	(ช่างทอผ้า)	อายุ 71 ปี
9. นางอารณ์ แสงจันทร์	(ช่างตัดเย็บและแปรรูป)	อายุ 58 ปี
10. นางเพ็ญศรี ชื่นวงศ์	(ผู้นำชุมชน)	อายุ 53 ปี

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการทดลองถ่ายภาพช่างทอบ้านสันป่าเลในขั้นตอนที่ 2 และ 3

ลำดับที่	ขั้นตอนที่ 2	ขั้นตอนที่ 3
	ทดลองถ่ายภาพช่างทอ โดยเริ่มมีการแสดงท่า กับที่หรืออุปกรณ์การทำงานร่วมด้วย	ทดลองถ่ายภาพช่างทอโดยให้สวมใส่ชุดไทลื้อร่วม สมัยที่ตนเองตัดเย็บ มีการแต่งหน้าและโพกผมเพื่อ สร้างบรรยากาศการจำลองสถานการณ์วิถีชีวิต
		
1.	นางสมจิตร ศรีกัญญา (ช่างทอผ้า)	นางสมจิตร ศรีกัญญา (ช่างทอผ้า)
		
2.	นางวรรณ ใจวังโลก (ช่างทอผ้า)	นางวรรณ ใจวังโลก (ช่างทอผ้า)

		
3.	นางสาวอุษา ไข่แก้ว (ช่างทอผ้า)	นางสาวอุษา ไข่แก้ว (ช่างทอผ้า)
		
4.	นางบัวคำ กองมงคล (ช่างทอผ้า)	นางบัวคำ กองมงคล (ช่างทอผ้า)
		
5.	นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ (ช่างทอผ้า)	นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ (ช่างทอผ้า)

		
6.	นางอุไร ใจกล้า (ช่างทอผ้า)	นางอุไร ใจกล้า (ช่างทอผ้า)
		
7.	นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก (ช่างทอผ้า)	นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก (ช่างทอผ้า)
	ไม่ได้ร่วมกิจกรรมในระยะที่2	
8.	นางสมพิศ ศรีจันทร์ (ช่างทอผ้า)	นางสมพิศ ศรีจันทร์ (ช่างทอผ้า)

	ไม่ได้ร่วมกิจกรรมในระยะที่2	
9.	นางอารณ์ แสงจันทร์ (ช่างตัดเย็บและแปรรูป)	นางอารณ์ แสงจันทร์ (ช่างตัดเย็บและแปรรูป)
	ไม่ได้ร่วมกิจกรรมในระยะที่2	
10.	นางเพ็ญศรี ชีนวนค์ (ผู้นำชุมชน)	ภาพที่ 10 นางเพ็ญศรี ชีนวนค์ (ผู้นำชุมชน)

2. ระยะสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายน้ำไหล บั๊หลคีนถิ่น”

ผลงานภาพถ่ายต้องการสร้างสรรค์ให้มีความผสมผสานระหว่างผ้าทอลายน้ำไหลและถ่ายทอดความรู้สึกอารมณ์ของช่างทอแต่ละท่านลงบนผืนผ้าโดยช่างทอแต่ละท่าน มีหน้าที่ออกแบบสร้างสรรค์ลายน้ำไหลของตนเอง เมื่อทอเสร็จผู้วิจัยได้ทดลองพิมพ์ภาพช่างทอผู้เป็นเจ้าของผ้าทอชิ้นนั้นๆ ลงไป

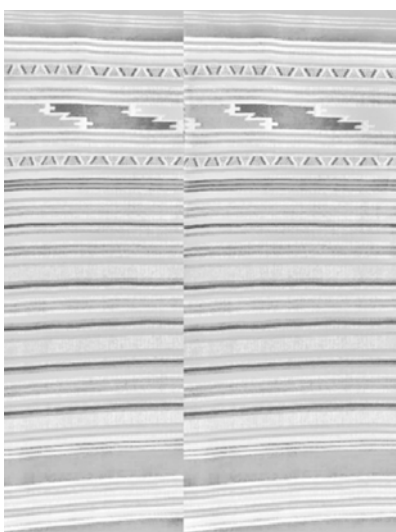
2.1 แบบร่างภาพถ่ายผลงานสร้างสรรค์ ชุดลายน้ำไหล

ภาพที่ 8 แบบร่างลายผ้าทอ ลายที่1

ภาพที่ 9 แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ แบบที่1

ภาพที่ 10 แบบร่างลายผ้าทอ ลายที่2

ภาพที่ 11 แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ แบบที่2

ภาพที่ 12 แบบที่1 ผ้าทอลายยกดอก ถอดแบบจากผ้าลาย ต่้าก๊าว ทดลองคุมโทนสี
เหลือง สลับเทา การทดลองทอผ้าตามแบบร่างสำหรับการพิมพ์ภาพถ่าย

ภาพที่ 13 แบบที่2 ผ้าทอลายยกดอก ถอดแบบจากผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี2แบบ
แบบที่1 ขาวสลับครีม แบบที่2 ขาว,เทา,เหลือง และ ครีม

ภาพที่ 14 แบบร่างลายผ้าทอ ลายผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เทา,เหลือง และ ครีม

ภาพที่ 15 แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ ลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เทา,เหลือง และ ครีม

ภาพที่ 16 แบบร่างลายผ้าทอ ลายผ้าลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,เหลือง

ภาพที่ 17 แบบร่างการพิมพ์ภาพลงบนผ้าทอ ลาย น้ำไหล ทดลองคุมโทนสี ขาว,ครีม

ผลงานภาพถ่าย 2.2.3 ที่พิมพ์ลงบนผ้าทอลายน้ำไหล

ตารางที่ 2 ผลงานภาพถ่ายช่วงทอบนผ้าทอลายน้ำไหล

ลำดับ ที่	ผ้าทอลายน้ำไหล	ภาพถ่ายช่วงทอบนผ้าทอลายน้ำไหล
1.		
	ผ้าทอลายสมพิศ	นางสมพิศ ศรีจันทร์
2.		
	ผ้าทอลายจันทร์เป้ง	นางจันทร์เป้ง ใจวังโลก
3.		
	ผ้าทอลายยุลี	นางยุลี เชื้อสะอาด

ลำดับ ที่	ผ้าทอลายน้ำไหล	ภาพถ่ายช่างทอบนผ้าทอลายน้ำไหล
4.		
	ผ้าทอลายวันเพ็ญ	นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์
5.		
	ผ้าทอลายอุไร	นางอุไร ใจกล้า
6.		
	ผ้าทอลายบัวคำ	นางบัวคำ กองมงคล

ลำดับ ที่	ผ้าทอลายน้ำไหล	ภาพถ่ายช่างทอบนผ้าทอลายน้ำไหล
7.		
	ผ้าทอลายวรรณา	นางวรรณา ใจวังโลก
8.		
	ผ้าทอลายอุษา	นางสาวอุษา ไช้แก้ว
9.		
	ผ้าทอลายสมจิตร	นางสมจิตร ศรีักัญญา

2.3 ระยะสร้างสรรค์ผลงานวีดิทัศน์ “ลายน้ำไหล บไหลคืนถิ่น”(สารคดีเชิงทดลองเกี่ยวกับวิถีชีวิตช่างทอ)ผลงานวีดิทัศน์ที่ได้ถ่ายทำไปพร้อมกับการสัมภาษณ์

ภาพที่ 18 การถ่ายทำวีดิทัศน์ “ลายน้ำไหล บไหลคืนถิ่น” ถ่ายในระยะเวลาการทำงานในชีวิตประจำวันของช่างทอ

การถ่ายทำวีดิทัศน์ในที่นี้ได้แบ่งช่วงเวลาในการถ่ายทำ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามช่วงเวลาในการทำกิจกรรมในโครงการ คือ

ระยะที่ 1 การเริ่มต้นโครงการโดยการสัมภาษณ์ประวัติชีวิตของช่างทอตั้งแต่เริ่มทอผ้าจนถึงปัจจุบัน และความคิดเห็นของช่างทอจากประเด็นปัญหาหา “รู้สึกอย่างไรหากไม่มีใครสืบทอดการทอผ้า?” ซึ่งเป็นปัญหาหลักในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ การเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของช่างทอถึงสถานะของตนเอง และภูมิปัญญาการทอผ้าที่เป็นเสมือนชีวิตจิตใจของช่างทอนั้นจะมีผลอย่างไรต่ออนาคตของกลุ่มและผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อ

ระยะที่ 2 ช่วงระหว่างการถ่ายทำ และการสร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” การทอผ้าร่วมกันระหว่างช่างทอและเยาวชนในชุมชน ตลอดจนความรู้สึกของเยาวชนเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรม ในมุมมองของเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญา

ระยะที่ 3 หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม และการนำเสนอผลงานต่อชุมชน ความรู้สึกของช่างทอเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

ตารางการที่ 3 ตารางแผนงานการลงพื้นที่ถ่ายทำวิดีโอ “ลายน้ำไหล บั๊โหลคีนถิ่น”(สารคดี
เชิงทดลอง เกี่ยวกับวิถีชีวิตช่างทอ)

วัน/เดือน/ปี	เนื้อหา	สถานที่	ผู้ให้สัมภาษณ์/ถ่ายทำ
3 เม.ย. 57	-ประวัติส่วนตัว -ความรู้สึกเกี่ยวกับการ ทอผ้าในปัจจุบัน -อนาคตอันใกล้	-โรงทอผ้า บ้านสันปูเลย -บรรยากาศการทอผ้า	- นางสาวอุษา ไช้แก้ว -นางสมจิตร ศรีภักญา
4 เม.ย. 57	-ประวัติส่วนตัว -ความรู้สึกเกี่ยวกับการ ทอผ้าในปัจจุบัน -อนาคตอันใกล้	-โรงทอผ้า บ้านสันปูเลย -บรรยากาศการทอผ้า	-นางบัวคำ กองมงคล -นางสมพิศ ศรีจันทร์ -นางยุรี เชื้อสะอาด
10 เม.ย. 57	-ประวัติส่วนตัว -ความรู้สึกเกี่ยวกับการ ทอผ้าในปัจจุบัน -อนาคตอันใกล้	-โรงทอผ้า บ้านสันปูเลย -บรรยากาศการทอผ้า -ประกอบอาหาร และ รับประทานอาหารร่วมกัน	-นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก -นางวรรณ ใจวังโลก -นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ -นางอุไร ใจกล้า
18 เม.ย.57	-วิถีชีวิตนอกโรงทอ -การทำนา,ทำสวน	-บรรยากาศใน บ้าน, ที่นา และสวน ของ นางสาววัน เพ็ญ และ นางสาวอุษา	-นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ -นางสาวอุษา ไช้แก้ว
19 เม.ย. 57	-วิถีชีวิตในโรงทอ	-บรรยากาศภายในโรงทอ -นางจันทร์เป็ง ย้อมสีดำน สำหรับทอผ้า -นางวรรณกรอด้ายเข้า หลอด	-นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก -นางวรรณ ใจวังโลก
26 เม.ย.57	-เกี่ยวกับโรงทอแรก ก่อน การสร้างโรงทอที่ใช้งานใน ปัจจุบัน	-วัดสันปูเลย -หอประชุมโรงทอ บ้านวันปู เลย	-นางวรรณ ใจวังโลก
27 เม.ย.57	-บรรยากาศช่างทอมา ทำงานและกลับบ้าน	-โรงทอผ้า บ้านสันปูเลย -บรรยากาศรอบโรงทอผ้า	-ช่างทอทุกคน
5 ก.ค. 57	-การทำงานนาโรงทอผ้า -การหาหรือการสร้าง	-บรรยากาศภายในโรงทอ ช่างทอผ้าพูดคุย	-ช่างทอทุกคน

วัน/เดือน/ปี	เนื้อหา	สถานที่	ผู้ให้สัมภาษณ์/ถ่ายทำ
	กิจกรรมสำหรับเยาวชน	-ยกกีจากหมู่บ้านมาที่โรง ทอ	
17 ส.ค. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางวรรณภา ใจวังโลก -เยาวชน
18 ส.ค. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางสมพิศ ศรีจันทร์ -เยาวชน
30 ส.ค. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ -เยาวชน
31 ส.ค. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา -เพิ่มเติมภาพถ่ายใน ครอบครัวนางสมพิศและ ผลงานผ้าปักที่เคยทำ	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางยุรี เชื้อสะอาด -เยาวชน
13 ก.ย. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา -ยายแสงดาเจ้าของเรือน ทอเสื้อเชียงคำ เขียมโรงทอ	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม -บรรยายภาคช่างทอ 2 กลุ่ม พูดคุยกัน	-นางสาวอุษา ไขแก้ว -เยาวชน
14 ก.ย. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก -เยาวชน
20 ก.ย. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางสมจิตร์ ศรีปัญญา -เยาวชน
21 ก.ย. 57	-กิจกรรมลายน้าไหลใน ถิ่นเรา	-บรรยายภาคการทำกิจกรรม -ความรู้สึกของผู้ร่วม กิจกรรม	-นางอุไร ใจกล้า -เยาวชน

ภาพที่ 19 ภาพจากวีดิทัศน์ เปรียบเทียบระหว่างช่างทอในปัจจุบัน และเยาวชนในชุมชนที่เข้าร่วม
กิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”

3. สร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” กิจกรรมการทอผ้าร่วมกันระหว่างเยาวชนในชุมชน และช่างทอ

เนื่องจากประเด็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้ากำลังจะสูญสิ้นไปจากหมู่บ้าน และจากวัตถุประสงค์ ข้อ 2.1 เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์เป็นสื่อเชื่อมกลุ่มคน 2 รุ่นในชุมชน อันจะถึงแสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญสิ้นไว้ให้ผู้สืบทอด และเพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ต่อสาธารณะชน เริ่มจากในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ประเทศและระดับความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น พบว่าการนำเสนอผลงานศิลปะเพียงทางเดียวนั้น ไม่เพียงพอต่อการเข้าถึงกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในที่นี้คือเยาวชนในชุมชน ผู้วิจัยจึงทดลองสร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” ในวันเสาร์ และ อาทิตย์ โดยช่างทอแต่ละคนจะสลับสับเปลี่ยนกันมาเป็นครูสอนวิธีการทอลายที่ตนถนัด เพื่อให้เยาวชนได้ทดลองการสัมผัสการทอผ้าด้วยมือของตนเอง เพื่อรับรู้ และเรียนรู้ วิธีการอันเป็นภูมิปัญญาของชุมชน

โครงการ “ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น”
ขอเชิญผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”
 การทอผ้าร่วมกัน 1 ผืน ไม่จำกัดความยาว ระหว่างช่วงทอทั้ง 8 ทาน
 และผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากฐานสู่ฐาน
 เพื่อเป็นประโยชน์ด้านการอาชีพและสานต่อภูมิปัญญาชุมชนในวันเสาร์ และอาทิตย์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
 พร้อมรับเงินค่าเบี่ยเลี้ยง 200บาท/สัปดาห์/สัปดาห์ โดยเปิดรับสมัครและนำเสนอรายละเอียดกิจกรรม
 ในวันที่ 10 สิงหาคม 2557 ณ หอประชุมโรงเรียนทอผ้าปอเพียง เวลา 9.00 น.- 12.00 น.

ตารางกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”		
วัน	คู่/เดือน	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
เสาร์	16 ส.ค.	คู่แรกในชุมชน 2 ท่าน
อาทิตย์	17 ส.ค.	
เสาร์	30 ส.ค.	คู่ที่สองในชุมชน 2 ท่าน
อาทิตย์	31 ส.ค.	
เสาร์	6 ก.ย.	คู่ที่สามในชุมชน 2 ท่าน
อาทิตย์	7 ก.ย.	
เสาร์	13 ก.ย.	คู่ที่สี่ในชุมชน 2 ท่าน
อาทิตย์	14 ก.ย.	

ภาพที่ 20 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” สำหรับติดประกาศในหมู่บ้าน

1. นางบัวคำ กองมงคล (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 19- 20 กรกฎาคม 2557
2. นางวันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 26 -27 กรกฎาคม 2557
3. นางสมพิศ ศรีจันทร์ (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 2 - 3 สิงหาคม 2557
4. นางสมจิตร ศรีจันทร์ยา (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 9-10 สิงหาคม 2557
5. นางจันทร์เบ็ง ใจวังโลก (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 16-17 สิงหาคม 2557
6. นางอุไร ใจกล้า (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 23-24 สิงหาคม 2557
7. นางอุษา ไข่แก้ว (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 30 -31 สิงหาคม 2557
8. นางวรรณภา ใจวังโลก (เยาวชนในชุมชน 2 ท่าน)
วันที่ 6 -7 กันยายน 2557

ภาพที่ 21 แบบร่างแผนงานในกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”

ผู้วิจัยได้เปิดรับสมัครเยาวชนผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในวันที่ 10 สิงหาคม 2557 โดยจัดนิทรรศการแสดงผลภาพถ่ายช่วงทอ ชุดที่ 1 และฉายวีดิทัศน์ “ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น” (ระยะที่ 1) ให้เยาวชนในหมู่บ้านได้ชมและให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียด ที่มาและความสำคัญของโครงการ ในครั้งนั้นมีเยาวชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการรวมทั้งสิ้น 4 คน คือ

1. นางสาวศิริรัตน์ จันทน์แบน (แขก) อายุ 17 ปี
2. เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) อายุ 12 ปี
3. นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่) อายุ 20 ปี
4. เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์) อายุ 12 ปี

ภาพที่ 22 เยาวชนในชุมชนให้ความสนใจและลงชื่อเข้าร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 23 ช่วงทอสอนเยาวชนทอผ้า 1 ลาย/วัน โดยทอด้วยกี่ขนาดเล็กหน้ากว้าง 80 เซนติเมตร
ตารางที่ 4 ตารางการทำกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา”

วันที่	ชื่อยา	เยาวชนร่วมกิจกรรม	ช่างทอผู้สอน
17 ส.ค. 57	ลายหางปลา	นางสาวศิริรัตน์ จันทรแบน (แขก) นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่)	นางวรรณ ใจวังโลก
18 ส.ค. 57	ลายเกาะ ดอย	นางสาวศิริรัตน์ จันทรแบน (แขก) นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่)	นางสมพิศ ศรีจันทร์
30 ส.ค. 57	ลายพื้นเลื้อย	เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์)	นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์
31 ส.ค. 57	ลายดาว	เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์)	นางยุริ เชื้อสะอาด
13 ก.ย. 57	ลายน้ำไหล ผักแว่น	นางสาวศิริรัตน์ จันทรแบน (แขก) นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่)	นางสาวอุษา ไขแก้ว
14 ก.ย. 57	ลายยกดอก	นางสาวศิริรัตน์ จันทรแบน (แขก) นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่)	นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก
20 ก.ย. 57	ลายยกดอก กระจาย	เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์)	นางสมจิตร ศรีกัญญา
21 ก.ย. 57	ลายผีเสื้อ	เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์)	นางอุไร ใจกล้า

- ← 1. ลายผีเสื้อ
- ← 2. ลายยกดอกกระจาย
- ← 3. ลายยกดอก
- ← 4. ลายน้ำไหลผักแว่น
- ← 5. ลายดาว
- ← 7. ลายพันเลื้อย
- ← 8. ลายเกาะดอย
- ← 9. ลายหางปลา

ภาพที่ 24 รวมลวดลายการเรียนรู้ 8 ลวดลายใน 4 สัปดาห์

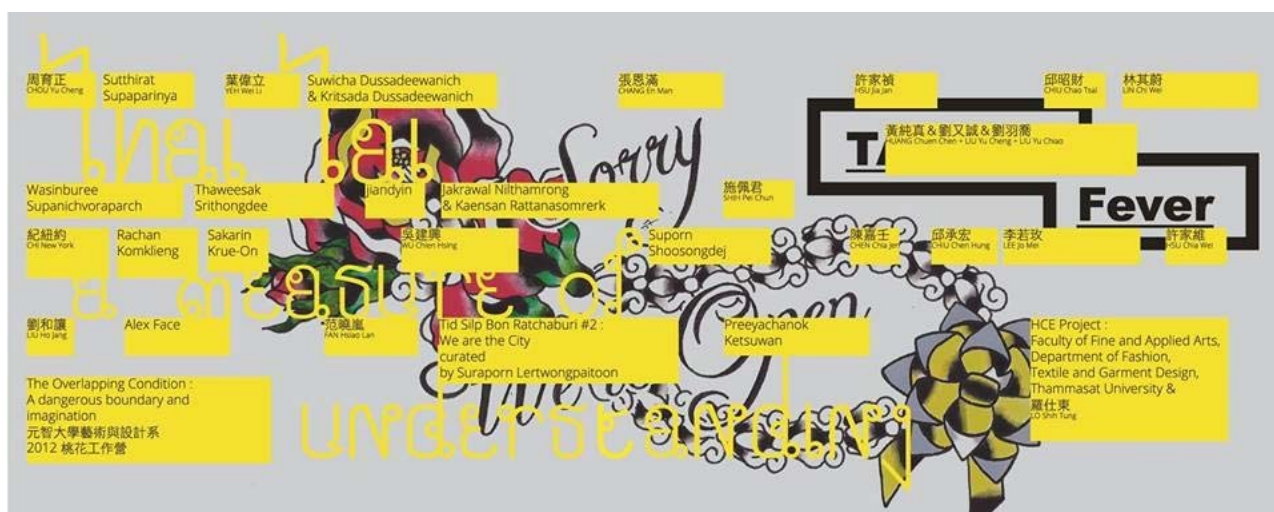
ภาพที่ 25 ผลงานผ้าทอระหว่างช่วงทอและเย็บในชุมชน ในระยะเวลา 4 สัปดาห์

4. เผยแพร่ผลงาน นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ และวิเคราะห์ผลจากชุมชน

4.1 นำเสนอผลงานชุด ทั้ง 3 ชุดในนิทรรศการความร่วมมือระหว่างประเทศ

ในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน ตั้งแต่วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยหมุนเวียนเจ้าภาพเริ่มจากการจัดนิทรรศการที่ประเทศไทย ในปี 2555 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และจัดที่ไต้หวันในปี 2556

เพื่อให้เป็นเวทีที่ศิลปินไทยและไต้หวันได้ศึกษาแลกเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการทำงาน ทั้งส่งเสริมอิทธิพลในการทำงานซึ่งกันและกัน แสดงผลเป็นการเผยแพร่ผลงานอันมีที่มาจากรากเหง้าของแต่ละพื้นที่ จัดขึ้นโดย Open- Contemporary Art Center (OCAC) และได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน อาทิ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, Artist in Residence Taipei, National Culture and Arts Foundation, Asian Cultural Council New York (ACC)

ภาพที่ 26 การ์ดเชิญและประชาสัมพันธ์ นิทรรศการ
“ThaiTai: A Measure of Understanding”

ภาพที่ 27 การติดตั้งผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

ภาพที่ 28 การจัดแสดงผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” และผลงานชุดที่ 3 ภาพถ่ายช่วงทอจำนวน 10 ภาพ นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

ภาพที่ 29 การจัดแสดงผลงานชุดที่ 1 ผลงาน "mountain to mountain" ขนาด 30 x 1,000 เซนติเมตร นิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

4.2 การบรรยายโดยศิลปิน: Artist talks ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน

นอกเหนือจากการนำผลงานเข้าร่วมแสดงในนิทรรศการครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์มีโอกาสในการนำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในโครงการ “ลายน้ำไหล บั๊ไหลคืนถิ่น” ระยะที่ ถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานระหว่างศิลปินและชุมชน อันสืบเนื่องมาจากการลงพื้นที่ 1 คณะ 1 โมเดล อันเป็นโครงการต้นแบบ ที่สำคัญในการพัฒนาการวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยพะเยา จนสามารถต่อยอดเป็นโครงการตัวอย่างในการทำผลงานสร้างสรรค์

โดยมีศิลปินผู้บรรยายอีก 2 ท่าน คือ 1. อาจารย์สาครินทร์ เครืออ่อน รองคณบดีคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ 2. นายแก่นสาร รัตนสมฤกษ์ ตัวแทนศิลปินจาก สาขาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ คณะนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

การบรรยายในครั้งนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นผลงานที่มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดของศิลปิน(ผู้วิจัย)และการสร้างโดยชุมชนที่ จากประเทศไทย และไต้หวันร่วมกันบนผืนผ้า เรียกได้ว่าผลงานนี้เป็น ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) ที่จัดแสดงในพื้นที่ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) ระหว่างประเทศที่นำเสนอปัญหาด้านการไร้ผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น

ภาพที่ 30 การบรรยาย โดยตัวแทนศิลปินไทย 3 ในการบรรยายแนวคิด และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

4.3 จัดแสดงผลงานเฉพาะภาพถ่ายในงานพะเยาวิจัครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยพะเยา

ในที่นี้ทดลองจัดแสดงผลงานชุดภาพถ่ายช่วงทอ จำนวน 10 ภาพ จากผลงานผลงานชุดที่ 3 ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ทดลองการติดตั้งด้วยเทคนิคการแขวน รูปภาพจากการเย็บกรอบผ้า และการนำเสนอการห้อยผ้าดิบจากเพดานแทนการติดภาพลงบนบอร์ด เพื่อช่วยส่งเสริมให้ภาพถ่ายมีความพิเศษน่าสนใจราวกับภาพถ่ายลอยอยู่ในระดับสายตาโดยชายผ้าทั้งด้านบนและล่าง ลอยห่างจากพื้นและเพดาน โดยคาดหวังให้ผู้ชมรู้สึกผ่อนคลายจากความโปร่งเบาของเนื้อผ้า และช่วยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับผู้หญิง (ช่วงทอ) ผ่านความละเอียดลออจากการเย็บกรอบผ้าและความพลิ้วไหวช่วยเพิ่มอรรถรสในการชมมากขึ้น

ภาพที่ 31 การจัดแสดงนิทรรศการภาพถ่าย ในงานพะเยาวิจัครั้งที่ 3
มหาวิทยาลัยพะเยา

4.4 นิทรรศการลายน้ำไหลในถิ่นเรา ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย

การจัดนิทรรศการในครั้งนี้เป็นการนำเสนอภาพถ่ายช่างทอทั้ง 10 ภาพที่สวมใส่ชุดไทลื้อ เพื่อให้คนในชุมชนได้ชมนิทรรศการครั้งแรก และวิถีทัศน์“ลายน้ำไหล บัไหลคืนถิ่น”(สารคดีเชิงทดลองเกี่ยวกับวิถีชีวิตช่างทอ) ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย โดยผู้เข้าร่วมงานโดยส่วนมากเป็นเพศหญิงหลากหลาย และได้ให้ความสนใจกับนิทรรศการเป็นอย่างมาก แสดงความรู้สึกสนุกสนานวิภาควิจารณ์ ช่างทอคนที่ตนรู้จัก ยิ้มแย้ม หัวเราะในขณะชมวิถีทัศน์

ภาพที่ 32 ช่างทอผ้าและภาพถ่ายในนิทรรศการ ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย

ภาพที่ 33 เยาวชนและผู้สนใจร่วมวิถีทัศน์“ลายน้ำไหล บัไหลคืนถิ่น”(สารคดีเชิงทดลองเกี่ยวกับวิถีชีวิตช่างทอ) ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย

4.5 นิทรรศการติดตามความคืบหน้าโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล ณ หอประชุม โรงทอผ้า สันปูเลย ต.อ่าทอง อ.เชียงคำ

การสรุปผลการดำเนินงานของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ภายใต้การดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล โดยผู้บริหารสูงสุดของม.พะเยาได้เดินทางไปเยี่ยมและรับทราบความคืบหน้าและผลงาน ณ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 3-4 พ.ย.2557 นั้น ศ.พิเศษ ดร.มณฑล สงวนเสริมศรีอธิการบดีมหาวิทยาลัยพะเยาพร้อมด้วย ศ.ดร.วิจารณ์ พานิช รองอธิการ ม.มหิดลเข้าเยี่ยมชมผลงานการดำเนินการ 1 คณะ 1 โมเดล ในนิทรรศการครั้งนี้จึงได้จัดแสดงผลงานในโครงการ “ลายน้ำไหล ปะไหลคืนถิ่นร่วมด้วย” ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมงานซึ่งเป็นคนในชุมชนและจากต่างชุมชนได้ ชมผลงานที่แล้วเสร็จทั้งภาพถ่ายละวีทัศน

ภาพที่ 34 อธิการลงตรวจพื้นที่ อำเภอเชียงคำ

ภาพที่ 35 ช่างทอนำเสนอผลงานของตนด้วยความภูมิใจ

4.6 โครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชนจังหวัดเคลื่อนที่ ณ บ้านปางมดแดง ต.อ่าทอง เชียงคำ จ.พะเยา ณ บ้านปางมดแดงเชียงคำ วันที่ 18 ธันวาคม 2557

โครงการดังกล่าวถูกจัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในจังหวัดพะเยา โดยนายชูชาติ กีฬาแปง (ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา)เป็นประธานเปิดงาน และกล่าวรายงานการเปิดงานโดย นายนพฤทธิ์ ศิริโกศล(นายอำเภอเชียงคำ) เป็นนิทรรศการที่เปิดพื้นที่ให้หลายชุมชนในจังหวัดพะเยาได้นำผลิตภัณฑ์มาจัดแสดงและจำหน่าย ในครั้งนี้กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านสันปูเลยได้นำผลิตภัณฑ์ผ้าชิ้น ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมโต๊ะ และภาพถ่ายจากโครงการ “ลายน้ำไหล บไหลคืนถิ่น”ไปจัดแสดง ทำให้ชุมชนนิทรรศการของทางกลุ่มได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากผลงานภาพถ่ายบนผ้าทอลายน้ำไหลนั้นมีความแปลกใหม่ และแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นในจังหวัด

ภาพที่ 36 ช่างทอร่วมถ่ายภาพกับภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา

ภาพที่ 37 ติดตั้งนิทรรศการและนำภาพถ่ายไปร่วมจัดแสดง

ภาพที่ 38 จัดแสดงภาพถ่ายจากนิทรรศการ “ลายน้ำไหล บั๊โหลคีนถิ่น” ร่วมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

บทที่4

ศิลปะ พัฒนาชุมชน และองค์กร

1. ผ้าทอไทลื้อบ้านสันปูเลยในปัจจุบันกาล

จากอดีตจนถึงปัจจุบันผ้าทอไทลื้อ โดยเฉพาะ “ผ้าซิ่น” นับเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงในท้องตลาดสำหรับ นักสะสมผ้าทอ หรือผู้นิยมสวมใส่ผ้าทอ ความโดดเด่นที่การแต่งกายของสตรีไทลื้อ(เชียงใหม่) โปกหม สวมเสื้อปัก และนุ่งซิ่นลายน้ำไหลผสานลายผักแว่นเป็นที่จดจำของผู้พบเห็น แม้ปัจจุบันวิถีชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปมีความร่วมสมัยแบบเรียกได้ว่าไม่เหลือเค้าเดิมให้เห็น นอกจากสถาปัตยกรรมวัดหรือเรือนไทลื้อ ที่ยังคงหลงเหลือให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้แก่ลูกหลาน อีกสิ่งหนึ่งที่ยังคงมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบันคือ “การทอผ้า” ในอดีตการทอผ้าเป็นเสมือนข้อปฏิบัติของหญิงสาวทุกคนว่า ควรทำเป็นเช่นเดียวกับการประกอบอาหาร “ผู้หญิงทอผ้าไม่เป็นไม่ได้แต่งงาน เหมือนผู้ชายทำนาไม่เป็นก็ไม่มีใครสนใจ” ผ้าทุกชนิดในบ้านไม่จำเป็นต้องซื้อหา หากแต่เกิดจากการทอ ของแม่เรือน(แม่บ้าน)จะทอเตรียมไว้สำหรับใช้ภายในบ้าน เช่น มุง ผ้าห่ม ผ้านคลุมโต๊ะ คลุมเตียง ผ้ามัดเสื้อ-ตัดกางเกง ผ้าซิ่น จนถึงผ้าห่อศพของทุกคนในบ้านเรียกว่า “ผ้าต๊ับตัว”(ทบตัว)ก็ได้ถูกทอเตรียมไว้ทุกบ้าน

นอกเหนือจากการทำนา รายได้จากการทอผ้าเป็นส่วนสำคัญในการจุนเจือครอบครัว คุณค่าของผ้าทอต่อชุมชนไทลื้อนั้นได้สอดแทรกอย่างกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ณ กลุ่มทอผ้าบ้านสันปูเลยเป็น กรณีศึกษาอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความชัดเจนของการดำเนินชีวิตของผู้หญิงต่างวัยได้เกิดขึ้น ในปัจจุบันกาลที่สันปูเลย

- 15 % ของผู้หญิงอายุ 10-18 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนกับครอบครัว (ปู่-ย่า หรือ ตา-ยาย)
- 15 % ของผู้หญิงอายุ 19-25 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดใกล้เคียง (เรียนมหาวิทยาลัยหรือทำงาน)
- 45 % ของผู้หญิงอายุ 26-50 ปี อาศัยอยู่ต่างภูมิลำเนา (มีครอบครัว หรือทำงาน)
- 25% ของผู้หญิงอายุ 51-80 ปี อาศัยอยู่ในชุมชน (ทำนา ทำสวน ทอผ้า รับจ้างทั่วไป)

จาก 100% ของผู้หญิงทั้งหมดในชุมชน คือ 274คน มีเพียง 9 คนที่ยังคงทอผ้าจนถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากการศึกษาเก็บข้อมูล เพื่อรับรู้และเข้าใจความเป็นไปในชุมชน แล้วจึงหาวิธีการส่งเสริม ถ่ายทอด เพื่อเป็นทางเลือกให้เยาวชนรุ่นใหม่กับผู้สนใจมากกว่าการบังคับให้เยาวชนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนทอผ้าโดยไม่ต้องการ แต่ให้สิ่งเหล่านี้จะเป็นเสมือนปัญหาปลายเปิด

สำหรับผู้มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนที่ต้องมีการร่วมมือระหว่างองค์กรในการต่อยอดภูมิปัญญาให้ยังคงอยู่คู่ชุมชนไทลื้อต่อไป

จากการทำงานวิจัยพบว่าผ้าทอไทลื้อนั้นยังคงเป็นที่ต้องการของท้องตลาด อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์และความโด่งดังของลวดลายน้ำไหลอันแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนได้อย่างชัดเจน ในช่วงระหว่างการทำกิจกรรมผู้วิจัยได้ทดลองเปิดเฟสบุ๊กเพจ (facebook page) ในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2557 ชื่อ ผ้าทอสันปูเลย : Sanbpuleay เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

พ.ศ. 2558 มีผู้เข้าชม 443 คน(ข้อมูลวันที่ 3 มกราคม 2558) และหลายความคิดเห็นแสดงถึงความภาคภูมิใจจากลูกหลานในชุมชน การยกย่องชื่นชมความสวยงามของผ้าทอลี้นี้เป็นสื่อหนึ่งในการแสดงการมีตัวตนของกลุ่มช่างทอผ้าไทลื้อบ้านสันปูเลย ณ ปัจจุบันกาล

ภาพที่ 39 เฟสบุ๊ก เพจ (facebook page) “ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” บันทึกข้อมูลข้อมูลวันที่ 3 มกราคม 2558

ภาพที่ 40 การนำเสนอผลงาน “ไท ไทย ไป ไท” ในเฟสบุ๊ก เพจ (facebook page)

“ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” และความคิดเห็นของผู้ชม

ภาพที่41 การนำเสนอผลงานผ้าทอ(ชิ้น)ไทลื้อ เนื้อผ้าฝ้าย ในเฟสบุ๊ก เพจ (facebook page)

“ผ้าทอสันปูเลย Sanbpuleay Textiles” และความคิดเห็นของผู้ชม

2. ลายน้ำไหลสู่ลายน้ำบ้านสันปูเลย

การให้โจทย์กับชุมชนเกี่ยวกับลายผ้านั้นได้ผลทางการสร้างสรรค์ เป็นอย่างมาก ครั้งหนึ่ง อาจารย์ เกษณี ศรีสองเมือง จบระดับชั้นปริญญาโทจากประเทศอินเดียด้านการทอผ้าทอหนึ่งซึ่งเป็นวิทยากรให้กับกลุ่มในการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการ การสืบค้นและจัดเก็บหลักฐานทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อเชียงคำเพื่อพัฒนาสู่การออกแบบอย่างสร้างสรรค์ โดย อาจารย์ พชรภรณ์ ลือราช นั้น กล่าวขึ้นว่า “นี่เรากำลังสอนจะขอให้ให้น้ำกันอยู่หรือ” เพราะเราต่างรู้ในศักยภาพของช่างทอที่ไร้ขีดจำกัด สามารถถอดแบบลวดลายเมื่อเห็นตัวอย่าง หรือทดลองแทรกสีเส้นตามทัศนคติของตนเอง เป็นการประยุกต์ผสมผสานทดลองทอลวดลายหลายชนิดรวมกันเกิดความสลับซับซ้อนมากขึ้น จนทำให้เกิดความแตกต่างจากผ้าทอไทลื้อ(เชียงคำ)แบบประเพณี

จากการคลุกคลีอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มช่างทอในช่วงระยะเวลาการสร้างสรรค์ผลงานทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นที่มาของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานระหว่างช่างทอและผู้วิจัย โดยให้ช่างทอแต่ละคนออกแบบลายน้ำไหลในทัศนคติของตนเองจากพื้นลายเดิม 4 คือ

2.1 ลายน้ำไหลผักแว่น

เป็นลายน้ำไหลที่มักทอลงบนผ้าชิ้นไทลื้อ (เชียงคำ) โดยช่างทอให้คำจำกัดความของลวดลายจากการสังเกตและวิเคราะห์ว่าถ้าเปรียบกับสายน้ำลวดลายนี้มีลักษณะแบบสายน้ำปกติ คือเคลื่อนตัวแบบเอื่อยเห็นระยับแดด โดยระยับแดดเป็นการตัดเส้นขาวใส่กากบาทซึ่งมีที่มาจากผักแว่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม หน้ากว้างลายประมาณ 3 เซนติเมตร เดิมยืนพื้นขึ้นด้วยสีดำปัจจุบันสามารถทอได้ทุกสีตามคำสั่งซื้อ

ภาพที่ 42 ลายน้ำไหลผักแว่น

2.2 ลายนํ้าไหลพันเลื้อย

ลายนํ้าไหลพันเลื้อยหรือลายใบมีดในทัศนคติของช่างทอผืนลายนี้แทนค่าการไหลของน้ำที่รุนแรงมีลักษณะคล้ายน้ำไหลจากลำธารมีช่วงลายกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร หรือสามารถขยายลายได้ตามต้องการ ขลิบนํ้าลายด้วยริ้วสีเข้มและริ้วสีอ่อน ช่างทอให้คำจำกัดความลักษณะผืนลายชนิดนี้ว่าเป็นการไหลแบบ “ไหลไป ไม่ไหลกลับ”

ภาพที่ 43 ลายนํ้าไหลพันเลื้อย

2.3 ลายนํ้าไหลหางปลา หรือลายกุกุญแจ

ลายหางช่างทอได้ให้ความคิดเห็นว่ามีลักษณะพลิวไหวคล้ายหางปลาที่กำลังแหวกว่าย หรือหากสังเกตจะมีลักษณะคล้ายส่วนหยักของลูกกุญแจ แต่เมื่อมองโดยภาพรวมจะคล้ายกับน้ำที่กำลังกระเพื่อมมีเป็นการทอลายแบบทบขึ้นลง โดยช่างทอให้คำจำกัดความลักษณะผืนลายชนิดนี้ว่าเป็นลายนํ้าไหลแบบ “ไหลไปไหลมา”

ภาพที่ 44 ลายนํ้าไหลหางปลา หรือลายกุกุญแจ

2.4 ลายนํ้าไหลลูกเต๋า

ผืนลายนี้มีความคล้ายกับลายหางปลา คือลายหางปลาแบบกว้างขึ้น โดยมีลักษณะคล้ายลงกระเพื่อมนํ้าที่ขยายตัวเป็นวงกว้าง ขลิบลายด้วยริ้วสีอ่อนและริ้วสีเข้ม โดยแทรกสายสีเหลี่ยมขนาดเล็ก

มีที่มาจากลูกเต๋าโดยช่างทอให้คำจำกัดความลักษณะลวดลายชนิดนี้ว่าเป็นลายน้ำไหลแบบ“ไหลย้อนกลับ”

ภาพที่ 45 ลายน้ำไหลลูกเต๋า

จากความเคยชินในการทอผ้าลายน้ำไหลชนิดต่างๆของช่างทอเมื่อได้รับโจทย์ในการออกแบบลายน้ำไหลของตนเองทำให้ช่างทอได้คิดและทดลองทอลายน้ำไหลในทัศนคติของตนเองโดยคลุมโทนสีของผ้าทอให้อยู่ในโทนสีอ่อนเพื่อง่ายต่อการพิมพ์ภาพถ่ายลงไป หลังจากช่างทอสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอของแต่ละคนออกมา พบว่าผ้าทอส่วนมากมีลักษณะเป็นลายน้ำไหลแบบ “แบบไหลไปไหลมา” และ “ไหลย้อนกลับ” โดยทอเต็มตลอดทั้งผืน มีความแตกต่างที่ขนาดของลวดลายและการแทรกสี แต่ในการทดลองทอผ้าโดยเปิดกว้างให้ช่างทอได้คิดทดลองผสมผสานด้วยตนเองนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อยอดทางด้านการพัฒนาลายผ้าของกลุ่มต่อไป

3. การแทรกซึมศิลปะสู่ชุมชนช่างทอผ้าบ้านสันปูเลย

โดยคาดหวังให้กระบวนการถ่ายภาพเป็นการให้ความสำคัญต่อบุคคล สร้างความพิเศษให้เกิดความรู้สึกในระดับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งในที่นี้ได้ทำการทดลองกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายกับช่างทอในชุมชนบ้านสันปูเลยดังนี้

3.1 การสร้างความคุ้นเคยด้วยการพูดคุย สัมภาษณ์ และสร้างกิจกรรม

การทำอาหารและรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์และทีมงาน เพื่อละลายพฤติกรรมให้ช่างทอรู้สึกเป็นกันเอง และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก หรือแสดงท่าทางอย่างไม่เขินอาย และเริ่มต้นทดลองถ่ายภาพช่างทอ ช่วงขณะทำงาน กรอถ่าย หรือทอผ้า เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับช่างภาพและการถ่ายภาพ

ภาพที่ 46 การลงพื้นที่ครั้งที่ 1 มีกิจกรรมทำอาหารรับประทานร่วมกัน
ณ โรงทอผ้าบ้านสันปู่เลย

ภาพที่ 47 ถ่ายวีรียาบขณะการสัมภาษณ์ ช่างทอนางสาวอุษา ไข่แก้ว

ภาพที่ 48 ถ่ายอิริยาบถขณะการสัมภาษณ์ นางอุไร ใจกล้า

ภาพที่ 49 ถ่ายอิริยาบถขณะการสัมภาษณ์ นางบัวคำ กองมงคล

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มช่างทอผ้าบ้านสันปูเลย เพื่อหาแนวทางในการสร้างแบบร่างผลงานสร้างสรรค์ ในรูปแบบภาพถ่าย และผ้าทอ พบประเด็นการสร้างคุณค่าในระดับจิตใจจากผลงานศิลปะภาพถ่าย จากผู้สร้างสรรค์ถึงผู้ร่วมกระบวนการ ส่งผลถึงการถ่ายทอดออกเป็นชิ้นงานที่มีศักยภาพในการสื่อสารกับผู้ชม

3.2 การแสดงออกซึ่งความปิติทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นของผู้ถูกบันทึกภาพ

การเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่าย และ บันทึกภาพเคลื่อนไหวจากการสัมภาษณ์ประวัติช่างทอผ้าแต่ละท่าน หลังจากการทดลองกิจกรรมละลายพฤติกรรม การสร้างกิจกรรมประกอบอาหารและรับประทานอาหารร่วมกัน รวมทั้งการถ่ายภาพช่างทอในหลายอิริยาบถ เป็นเวลาหลายครั้ง พบว่าในระหว่างการบันทึกภาพในระยะที่ 3 สามารถสัมผัสได้ถึงความปิติทางอารมณ์ ของผู้ถูกบันทึกภาพ การถ่ายภาพเป็นสื่อที่สร้างพื้นที่ทางนามธรรม รวบรวมผู้เล่าเรื่อง (ช่างทอ) สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาเรื่องราวของตน โดยการแสดงแบบด้วยการแสดงท่าทาง แสดงออกทางความรู้สึกอย่างเปิดเผย ไม่ปิดบัง บางครั้งแสดงออกซึ่งความเศร้าสลด และปิติยินดีในบางช่วงตอน เป็นเสมือนการแสดงบทบาทสมมุติที่ทับซ้อนอยู่บนเรื่องเล่าชีวิตจริง ทำให้ผู้บันทึกภาพรับรู้ได้จากสีหน้า แววตา และรอยยิ้ม ผู้ฟังการบันทึกภาพเคลื่อนไหวคล้อยตาม และรับฟังประวัติชีวิตสารอย่างได้อรรถรส

การรับรู้ซึ่งอารมณ์ทางความรู้สึกดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้ จำเป็นต้องใช้กระบวนการละลายพฤติกรรมระหว่างผู้สร้างสรรค์และผู้แสดงแบบ เพื่อลดช่องว่างระหว่างบุคคลที่ไม่เคยรู้จักกัน เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการถ่ายทำวิดีโอ และภาพถ่ายในผลงานระยะที่2 เพื่อศักยภาพในการเชื่อมผู้ส่งสารและผู้รับสาร ให้สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด ที่มาและที่ไปของกลุ่มช่างทออันจะส่งผลถึงการรับรู้ทางอารมณ์ ซึ่งเมื่อผลงานแล้วเสร็จจะนำมาเผยแพร่ในระดับชุมชนโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ ลูกหลานช่างทอผ้าบ้านสันปูเลยเพื่อกระตุ้นความรู้สึกทางอารมณ์ตระหนักถึงคุณค่าจากตัวบุคคลอันมีที่มาจากพื้นถิ่นของตน และส่งผลต่อการตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองที่กำลังจะหมดไป

4. การสร้างคุณค่าผ่านวัตถุทางศิลปะ (ทอผ้า) จากกระบวนการผลิต

จากแนวทางการสร้างสรรค์ทำให้ผ้าทอไหล่ออยู่ในฐานะ วัตถุทางศิลปะ เพราะถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการทางความคิดที่ศิลปินมีส่วนร่วม ในที่นี้มีได้หมายความว่าผ้าทอในรูปแบบเดิมไม่มีคุณค่าเทียบเท่า หากแต่เป็นการสร้างคุณค่าในรูปแบบใหม่และแปลงค่าผ้าทอจากผลผลิตทางวัฒนธรรม

แบบเดิมคือสินค้า เครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่มเป็นผลงานศิลปะที่สะท้อนกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ ที่มีจุดหมายเปลี่ยนแปลงจากการเป็น สินค้า เครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม แต่ทำหน้าที่เป็นสื่อที่กำลังส่งสารถึงผู้ชม ถึงการให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย โดยมีที่มาจากวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มช่างทอ คำพูดหนึ่งจากนางสมจิตร ศรีจันทร์ยา (ช่างทอผ้า) ว่า “คนอื่นอาจคิดว่า เราทำไร ทำนา ทำสวน ว่างก็มาทอผ้า จริงๆแล้วไม่ใช่ เพราะตั้งแต่เข้าเราอยู่โรงทอ แค่วงเกี่ยวข้าว เก็บผักเท่านั้นเราไม่อยู่ พอนับๆดูแล้ว ปีๆหนึ่งเราอยู่โรงทอมากที่สุด มากยิ่งกว่าอยู่บ้านเสียอีก” แสดงให้เห็นว่าการทอผ้าไม่ใช่เป็นเพียงอาชีพหลักหรือ อาชีพเสริมหากแต่เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตช่างทอเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกภายในบ้านที่มีเป้าหมายเดียวกันคือการทอผ้า จนถึงวันที่สิ้นเรี่ยวแรง ดังคำพูดของ นางวรรณ ใจวังโลก (ช่างทอผ้า) ที่ว่า “ปากก็แก่แล้ว ไม่รู้จะทอได้อีกนานแค่ไหน แต่ก็ทำไปจนทำไม่ไหว มาโรงทอไม่ได้มันล่ะ”

ดังนั้นนอกเหนือจากการสร้างสรรค์ผลงานด้วยภาพถ่ายและวีดิทัศน์ ผู้สร้างสรรค์จึงมีแนวคิดในการออกแบบผ้าทอที่ช่างทอทุกท่านจะสามารถฝึกหัดได้เป็นอนุสรณ์ ได้เป็นผลงานศิลปะที่เป็นวัตถุทางประวัติศาสตร์ของชุมชน เมื่อถึงวันที่โรงทอต้องปิดตัวลง

ตามหลักการการสร้างกลไกการสร้างภาพในสมองตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงปัจจุบันเกิดการสร้างกลไก ด้านการให้คุณค่าต่อตนเอง(ตัวช่างทอ) โดยศิลปิน(ผู้วิจัย)ทำหน้าที่เป็นผู้ให้โจทย์ศิลปะต่อช่างทอให้ได้ทอผ้าลายน้ำไหลของตนเอง จากนั้นศิลปิน(ผู้วิจัย)ได้ถ่ายภาพช่างทอและพิมพ์ภาพถ่ายช่างทอลงบนผ้าแต่ละผืน เมื่อผลงานเสร็จสิ้นคุณค่าของผลงานได้แสดงตัวครั้งแรกเมื่อช่างทอได้พบเห็นภาพถ่ายของตนเองบนผืนผ้า เป็นความประทับใจแรกเมื่อเห็นผลงานที่เป็นฝีมือของตนเองและภาพถ่ายของตนเองรวมเป็นสิ่งเดียวกัน สามารถสร้างความรู้สึกถึงความยินดีในการเป็นเจ้าของสิ่งอันมีคุณค่าทางใจที่ตนได้สร้างขึ้น ลำดับต่อมาเมื่อผลงานถูกจัดแสดงในนิทรรศการต่างๆมีผู้เข้าชมมากหน้าหลายตา โดยแบ่งออกเป็น 2กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 (คนในชุมชน – รู้จักช่างทอ – ช่างทอรู้จัก)

กลุ่มที่ 2 (คนนอกชุมชน – ไม่รู้จักช่างทอ – ช่างทอไม่รู้จัก)

เมื่อช่างทอได้อยู่ร่วมในสถานที่เดียวกับผู้ชม ได้เห็นการแสดงผลของผู้ชม ความประทับใจของผู้ชม การชื่นชมผลงานภาพถ่ายบนผ้าทอลายน้ำไหลจากกลุ่มผู้ชมที่ตนรู้จัก และไม่รู้จักช่วยสร้างกำลังใจและคุณค่าในตัวช่างทอ เกิดการยกย่องเชิดชูและกล่าวถึงผลงานสร้างสรรค์ และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในวงกว้างมากขึ้นและเป็นการยกระดับให้ผลงานนั้นเป็นผลงานศิลปะซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีกด้วย

ภาพที่ 50 ภาพถ่ายของนางสมจิตร์ ศรีกาญญา พิมพ์ลงบนผ้าลายน้ำไหลลายสมจิตร์

“กิจกรรมที่ผ่านมาก็ถือว่าเป็นความโชคดีของช่างทอทุกคน เพราะตามปกติที่ทำกันมาทุกคนไม่เคยคิดถึงการถ่ายภาพและบันทึกข้อมูล ไม่ได้เก็บข้อมูลหรือภาพถ่ายไว้เลย พอมีโครงการนี้เกิดขึ้นมาก็เหมือนกับว่าเป็นการเก็บรักษาวิชาของช่างทอและจะบอกเล่าเรื่องราวและประวัติของช่างทอได้ ช่างทอแต่ละที่อยู่ที่ไหนและผลิตภัณฑ์ของช่างทอมีอะไรบ้าง อีกอย่างหนึ่งก็คือเศรษฐกิจก็จะดีขึ้นเพราะมีคนรู้จักพวกเรามากขึ้นด้วย

ถ้าหมดรุ่นป้าไปจะได้มีคนสืบทอดและมีลายน้ำไหลอยู่คู่กับประชาชนไปตลอด สำหรับรูปที่ถ่ายได้มีการนำไปแสดงงานจังหวัดเคลื่อนที่ทำให้มีคนมาชมเยอะและทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นอย่างกว้างขวางและทำให้ได้รับการสั่งซื้อสินค้ามาก ถ้าเป็นไปได้อยากจะให้การทอผ้ากลายเป็นวิชาเรียนในมหาวิทยาลัยเพราะจะได้ทำให้เด็กได้เรียนรู้และซึมซับ ถ้าเป็นไปได้ขนาดนั้นคิดว่าผ้าทอของเราต้องอยู่ไปได้อีกยาวนานเลยทีเดียว” (บทสัมภาษณ์ นางสมจิต ศรีกาญญา (ช่างทอ) วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2558 หลังเสร็จสิ้นโครงการ)

จะเห็นได้ว่าหลังจากมีการเผยแพร่ผลงานในนิทรรศการต่างๆช่างทอได้เห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และเห็นความสำคัญของการบวกรการทำงานการถ่ายทำวีดิทัศน์ การบันทึกภาพถ่ายและมีความคาดหวังในอนาคตของการสืบทอดการทอผ้า

5. ถ่ายทอดกระบวนการเข้าสู่ชุมชนต่อคณาจารย์ภายในคณะ การนำเสนอผลความคืบหน้าจากโครงการพัฒนาคณะด้วยผลงานสร้างสรรค์ ในกิจกรรม “ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ พบคณาจารย์ครั้งที่ 1”

ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ดำเนินการโดย ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ นางสาวปรียาชนก เกษสุวรรณ ได้จัดกิจกรรม “ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์พบคณาจารย์ครั้งที่ 1” จากประเด็นปัญหาเรื่องผลงานสร้างสรรค์และวิจัยที่ลดจำนวนลงเมื่อเทียบกับจำนวนอาจารย์ที่เพิ่มมากขึ้น และมีผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการน้อย ฝ่ายงานวิจัยจึงใช้โครงการ “ลายน้ำไหล บัณฑิตคืนถิ่น” โครงการพัฒนาคณะด้วยผลงานสร้างสรรค์เป็นโครงการตัวอย่างเพื่อให้คณาจารย์สายทัศนศิลป์ซึ่งมีจำนวนกว่า 75% ของคณะ ให้เห็นความเป็นได้ในการทำงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการที่เทียบเท่ากับงานวิจัย เริ่มต้นทำงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์เพื่อเตรียมตัวในการขอตำแหน่งทางวิชาการ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และการพัฒนาด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ในระดับคณะ

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ได้ให้ความรู้เรื่องช่องทางการทำงานสร้างสรรค์ทางวิชาการที่สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการขอตำแหน่งทางวิชาการ ช่องทางการขอทุน และตัวอย่างการเขียนโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนการวิจัยและการสร้างสรรค์จาก แหล่งทุน สกว.และ วช.

ภาพที่ 51 กิจกรรม “ฝ่ายงานวิจัยและงานสร้างสรรค์พบคณาจารย์ครั้งที่ 1”

โดยในกิจกรรมดังกล่าวได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อเสนอแนะจากคณาจารย์ดังนี้

5.1 มีความต้องการให้จัดกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการทำงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

เฉพาะทาง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ตารางแสดงความเป็นไปได้ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ

12 .	น.ส. ภักธิมา วรศิริ	3 ต.ค. 54	/	/	/	3 ต.ค. 58	3 ต.ค. 59	
13 .	นาย วรินทร์ รวมสราญ	1 ต.ค. 55	/	/	/	1 ต.ค. 58	1 ต.ค. 60	
14 .	รศ.ดร. สมชาย ศรีสมพงษ์	1 ม.ย. 54	/	/	/	-	1 เม.ย. 57	
15 .	น.ส. สาวิตรี นุกูล	3 ต.ค. 54	/	/	/	3 ต.ค. 57	3 ต.ค. 59	
16 .	นาย อัมเรศ เทพมา	1 พ.ย. 53	/	/	/	1 พ.ย. 56	1 พ.ย. 58	
17 .	นาย สุธี เมฆบุญส่งลาภ	1 ก.ค. 57	/	/	/	1 ก.ค. 60	1 ก.ค. 62	
18 .	นายอศนัย เล่งอี	1 ก.ค. 57	/	/	/	1 ก.ค. 60	1 ก.ค. 62	
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน								
19 .	นาย ชลธิ์ คาเกษ	8 ต.ค. 55	/	/	/	8 ต.ค. 58	8 ต.ค. 60	
20 .	น.ส. นิลุบล สุวัฒนา	1 เม.ย. 57	/	/	/	1 เม.ย. 60	1 เม.ย. 62	
21 .	น.ส. ชนกพร อ้วนสุชาติ		/	/	/			
22 .	น.ส. ผสุ สุภาสาพ		/	/	/			
สาขาวิชาศิลปะการแสดง								

ตารางแสดงความเป็นไปได้ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ

23 .	นาย รัตน์ะ ตาแบ่ง	9 ม.ค.56	/	/	/	9 ม.ค.59	9 ม.ค.60	
24 .	นาย วิชัย สวัสดิ์จีน	1 ต.ค.55	/	/	/	1 ต.ค.58	1 ต.ค.60	
25 .	นาย ศราวุธ จันทระ	2 ก.พ 52	/	/	/	2 ก.พ 55	2 ก.พ 57	อยู่ในระหว่างดำเนินการขอตำแหน่งทางวิชาการ
สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล								
26 .	นาย กิตติธเนศ ศิริสุริยเสรี	1 พ.ค.55	/	/	/	1 พ.ค.58	1 พ.ค.60	
27 .	นาย ชลวิทย์ บุญจันทร์	1 ต.ค.55	/	/	/	1 ต.ค.58	1 ต.ค.60	
28 .	นาย นคร คาร้อง	8 ต.ค. 46	/	/	/	8 ต.ค. 49	8 ต.ค. 51	
29 .	นาย สันติ ศิริคชนพันธุ์	15 มิ.ย 42	/	/	/	15 มิ.ย 45	15 มิ.ย 47	
30 .	ธนพงษ์ เต็ดแก้ว	1 ต.ค.56	/	/	/	1 ต.ค.59	1 ต.ค.61	
ภูมิสถาปัตย์								
31 .	น.ส. ดุจดุติ มรรคประเสริฐ	1 ต.ค. 55	/	/	/	1 ต.ค. 58	1 ต.ค. 60	
32 .	น.ส. อริสา นุกูล	1 ต.ค. 55	/	/	/	1 ต.ค. 58	1 ต.ค. 60	
33 .	นายปนิธาน ประมูล	2 พ.ค. 54	/	/	/	2 พ.ค. 57	2 พ.ค. 59	

ฝ่ายงานวิจัยได้นำเสนอตารางการบรรจุเข้าทำงานและความเป็นไปได้ในการพัฒนาอาจารย์ด้านวิชาการ เพื่อเตรียมการในการขอตำแหน่งทางวิชาการ ด้วยการเริ่มต้นทำงานวิจัย หรือเขียนบทความ ในครั้งนี้ขอเสนอโครงการวิจัย โดยฝ่ายงานวิจัยได้จัดทำแบบสำรวจ เพื่อเตรียมแผนงานการผลักดัน อาจารย์ให้ได้รับทุนวิจัยอย่างเท่าเทียมกันและ เป็นแนวทางให้อาจารย์รุ่นต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป

ผลการดำเนินงาน โครงการ "ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น" โครงการพัฒนาคณะด้วยงานสร้างสรรค์เชิงวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ กรณีศึกษาจากโครงการตัวอย่าง โครงการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ แร่งบันดาลใจจากการเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม เพศหญิงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งได้สร้างสรรค์ผลงานออกเป็น 4 ระยะ คือ

1. ระยะเริ่มต้นสร้างสรรค์ (แบบร่าง) และเผยแพร่ผลงานในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศแบ่งออกเป็น 3 ชุด 12 ชิ้นงาน

1.1 ผลงานชุดที่ 1 “mountain to mountain” ผ่าทอเส้นใยธรรมชาติ

1.2 ผลงานชุดที่ 2 “ไท ไทย ไป ไท” เทคนิคผ้าลายผ้าขึ้นไทลื้อ และเกาะลัวะตัวอักษรด้วยเส้นด้ายย้อมสีเคมี

1.3 ภาพถ่ายช่างทอผ้าบ้านสันปูเลยจำนวน 10 ภาพ

2. ระยะสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น” แบ่งออกเป็น 2 ชุด 10 ชิ้นงาน

2.1 ภาพถ่ายช่างทอบนผ้าทอลายน้ำไหล จำนวน 9 ภาพ

2.2 วีดิทัศน์“ลายน้ำไหล บ่ไหลคืนถิ่น”(สารคดีเชิงทดลองเกี่ยวกับวิถีชีวิตช่างทอ)

จำนวน 1 เรื่อง

3. สร้างกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” กิจกรรมการทอผ้าร่วมกันระหว่างเยาวชนในชุมชนและช่างทอ มีเยาวชนผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม 4 คน โดยสามารถทอลายผ้าพื้นถิ่นได้ 8 ลาย ในระยะเวลา 4 สัปดาห์

4. เผยแพร่ผลงาน นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ และวิเคราะห์ผลจากชุมชน 5 ครั้ง

4.1 นำเสนอผลงานชุด ทั้ง 3 ชุดในนิทรรศการความร่วมมือระหว่างประเทศ

ในนิทรรศการ “ThaiTai: A Measure of Understanding” ณ URS21 Chung Shan Creative Hub เมืองไทเป ประเทศไต้หวัน ตั้งแต่วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ

4.2 นิทรรศการแสดงผลงานเฉพาะภาพถ่ายในงานพะเยาวิจัครั้งที่ 3 ม.พะเยา

4.3 นิทรรศการลายน้ำไหลในถิ่นเรา ณ หอประชุมโรงทอผ้าบ้านสันปูเลย

4.4 นิทรรศการติดตามความคืบหน้าโครงการ 1 คณะ 1โมเดล ณ หอประชุม

โรงทอผ้าสันปูเลย ต.อ่าทอง อ.เชียงคำ

4.5 โครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชนจังหวัดเคลื่อนที่ ณ บ้านปางมดแดง ต.อ่าทอง เชียงคำ จ.พะเยา ณ บ้านปางมดแดงเชียงคำ วันที่ 18 ธันวาคม 2557

จากผลงานในโครงการ “ลายน้ำ บัไหลคืนถิ่น” ได้สร้าง “ฝัน” ถึงอนาคตด้านการสืบทอดวัฒนธรรมกาทอผ้าให้กับช่างทอผ้า ช่างทอเริ่มมีความคาดหวังจากกิจกรรม “ลายน้ำไหลในถิ่นเรา” ที่เยาวชนเข้ามาเรียนทอผ้า เกิดกระบวนการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันเมื่อเยาวชนได้ทดลองทอผ้าด้วยตนเอง เยาวชนก็เห็นความเป็นไปได้และมุ่งมั่นในการพัฒนาผ้าทอของตนเองอย่างน่าสนใจ เช่นการทอลายกราฟฟิก ลายการ์ตูน หรือการแปรรูปผ้าทอให้วัยรุ่นสามารถสวมใส่ได้ไม่ดูล้าสมัย เมื่อสวมใส่แล้วดูเป็นผู้ใหญ่จนเกินไป หรือมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่มีกิจกรรมอื่นเสริมเพื่อเป็นสถานที่รวมตัวของวัยรุ่นในชุมชน ให้การทอผ้าเป็นกิจกรรม หรือสนับสนุนการคลายเครียดในวันหยุดสุดสัปดาห์

องค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าได้รับการสืบและเข้าไปอยู่ในกระบวนการความคิดของเยาวชนในชุมชน ที่มีการตระหนักถึงการต่อยอดองค์ความรู้ให้คงอยู่คู่ชุมชน รวมทั้งช่างทอได้มีการทำงานร่วมกับโรงเรียนบ้านสันปูเลยให้มีการสอนทอผ้าในชั้นเรียน โดยวางแผนงานหมุนเวียนกันไปเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน จนถึงคาดหวังให้มหาวิทยาลัยพะเยามีการเปิดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการทอผ้าและออกแบบเครื่องแต่งกายให้สมดังปณิธาน “ภูมิปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

ความเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติอันเกิดขึ้นในชุมชนจากการฉายวิดีโอ “ลายน้ำไหล บัไหลคืนถิ่น” เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2558 นั้น มีผู้ชมเป็นหญิงสูงอายุจำนวนมากเข้าร่วมชม หลังจากจบวิดีโอผู้ชมส่วนมากได้แสดงความรู้สึกปิติยินดี หลายคนแนะนำต่อผู้วิจัว่าตนก็เป็นช่างทอคนหนึ่งเช่นกัน ดังนี้แสดงให้เห็นว่าแม้แต่ช่างทอในอดีต ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถทอผ้าได้แล้วนั้น เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นช่างทอในอดีตของตนเองเช่นกัน และเกิดความสุขในการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับการทอผ้า รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองเริ่มมีการสนับสนุนเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าและเห็นว่า โรงทอผ้าเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (จากการเพิ่มและลดแบบลายน้ำไหล) ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเดิมที่เน้นทอผ้าชิ้นแบบทอเสื้อ สู่การพัฒนาผ้าห่มผ้าปูโต๊ะ จนถึงในปี 2557 ชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่คือผ้าพันคอที่แทรกลายน้ำไหลขนาดใหญ่ โดยต่อยอดจากการทดลองทอผ้าลายน้ำไหลแบบเต็มผืน เมื่อผลิตภัณฑ์วางจำหน่ายก็ได้รับความนิยมและได้ผลกำไรมากขึ้นกว่าการทอผ้าชิ้น หรือผ้าคลุมโต๊ะ สามารถผลิตได้ในจำนวนมากขึ้น โดยเปรียบเทียบดังนี้

ภาพที่ 52 การทดลองทอผ้าลายน้ำไหลทางปลาทั้งผืน โดยนางอุไร ใจกล้า กลุ่มทอผ้าสันปูเลย

- ผ้าชิ้นอาจใช้เวลาทอโดยเฉลี่ย 2 วันต่อ 1 ผืน จำหน่ายในราคา ผืนละ 350- 500 บาท (รายได้ 175-250บาท/วัน)
- ผ้าคลุมโต๊ะใช้เวลาทอโดยเฉลี่ย 4 วัน จำหน่ายในราคา 600-800 บาท (รายได้ 150-200 บาท/วัน)
- ผ้าพันคอใช้เวลาทอโดยเฉลี่ย 1-2 ผืน ต่อ 1 วัน จำหน่ายในราคา 250- 300 บาท (รายได้ 250-300 บาท/วัน)

ภาพที่ 53 ผ้าพันคอลายน้ำไหลผลิตภัณฑ์ใหม่จากกลุ่มทอผ้าสันปูเลย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ช่างทอมีรายได้ต่อวันเพิ่มมากขึ้น และได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถเปิดตลาดในกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น และส่งเสริมคุณค่าของผ้าทอจากกระบวนการผลิตแบบประเพณีที่ต้องใช้ฝีมือและระยะเวลาในการผลิตให้ยกระดับและมูลค่ามากขึ้น กล่าวโดยเปรียบเทียบ คือ จดหมายพัฒนาการส่งข้อความเป็นเพจเจอร์ ในปัจจุบันพัฒนาการส่งข้อความต่อในรูปแบบของไลน์ แม้จะง่ายและรวดเร็วมากขึ้นแต่คุณค่าทางด้านจิตใจนั้นแตกต่างกันจดหมายเป็นวัตถุจับต้องได้เก็บเป็นวัตถุทางประวัติศาสตร์มีคุณค่าและแสดงถึงความตั้งใจการกลั่นกรองทางความคิดและความรู้สึกของผู้ส่งและผู้รับ แต่ข้อความในไลน์รวดเร็วฉับไวแต่ไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองทางความคิดความรู้สึกของผู้ส่งและผู้รับรูปภาพที่ถูกส่งจะสูญหายไปในช่วงเวลาหนึ่งหากไม่ได้รับการบันทึกไว้ เช่นเดียวกันกับ ผ้าทอมือ ผ้าทออุตสาหกรรม ผ้าทอมือก็ยังคงคุณค่าจากความละเอียดลออของการทอและมีความพิเศษคือผ้าทอมือทุกผืนคือผืนเดียวในโลกมีความแตกต่างที่สีและลวดลายจากน้ำหนัมือการกระทำทุกที และมีจำนวนน้อย แตกต่างจากผ้าทออุตสาหกรรมจากเครื่องจักรที่มีจำนวนมากและคล้ายคลึงกันในห้องตลาดนั่นเอง

ผลด้านการพัฒนาคณะ

คณะมีแผนงานและแนวทางปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานด้านการวิจัย จากการถ่ายทอดแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อคณาจารย์รุ่นใหม่ภายในคณะโดยคณาจารย์เห็นความเป็นไปได้ในการขอทุนสนับสนุนงานวิจัยจากการเปิดรับข้อเสนอโครงการงบประมาณปี 59 ดังนี้

นายสุธี เมฆบุญส่ง	บรรจุ/ 1 ก.ค.57	(บรรจุ 5 เดือน)
นายปณิธาน ประมูล	บรรจุ/ 2 พ.ค. 54	(บรรจุ 3 ปี 7 เดือน)
นายรัตน์ ตาแปง	บรรจุ/ 9 ม.ค. 56	(บรรจุ 3 ปี 8 เดือน)
นางสาวนิลุบล สุวัฒนา	บรรจุ/ 1 เม.ย.57	(บรรจุ 8 เดือน)
นายกิตติธเนศ ศิริสุริยเสวี	บรรจุ/ 1 พ.ค. 55	(บรรจุ 2 ปี 4 เดือน)
- อาจารย์ 4/5 ยื่นขอทุนวิจัยเป็นครั้งแรก
 - อาจารย์บรรจุใหม่ 2/5 ยื่นขอทุนวิจัย งบประมาณปี 59)

นอกเหนือจากการส่งเสริมให้คณาจารย์ได้ขอทุนสนับสนุนงานวิจัย ยังมีแนวทางในการร่วมทุนจากคณะ เพื่อสนับสนุนงานวิจัยและผลักดันให้เกิดสัญญาทุนสนับสนุนงานวิจัยประมาณปี 58 ที่มีทำสัญญาทุน มีการวางแผนงานระหว่าง ฝ่ายทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและบริการวิชาการในการทำโครงการชุด มีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสอดคล้องความต้องการกับชุมชน และสอดคล้องกับการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชน โดยพัฒนาจาก หลักสูตรผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ > หลักสูตรศิลปะและการออกแบบ > หลักสูตรทัศนศิลป์

มีความระมัดระวังการวางแผนงานในงบประมาณ 58 และใช้งบประมาณคณะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเปรียบเทียบจากโครงการส่งเสริมและทุนสนับสนุนงานวิจัยและสร้างสรรค์ ก. สนับสนุนงานด้านงานวิจัยและสร้างสรรค์ของคณะโดยจัดสรรให้แต่ละสาขา

- ใช้งบประมาณ 56 เป็นเงิน 120,000 บาท (4สาขา) *ไม่มีสัญญาทุน
- ใช้งบประมาณ 57 เป็นเงิน 40,000 บาท (4สาขา) *ไม่มีสัญญาทุน
- ใช้งบประมาณ 58 เป็นเงิน 150,000 บาท (5สาขา) เริ่มทำสัญญาทุน

จำนวนอาจารย์ $34/200,000 = 4,412$ บาท/คน ตามเกณฑ์การประเมินกลุ่มข้อ 4.3 ค.2
จะต้องมีเงินสนับสนุนงานวิจัยเฉลี่ย 25,000 บาท/คน ดังนั้นต้องหาเงินเพิ่มจากในการเสนองานวิจัย 700,000 บาท

แผนงานในกิจกรรมที่ 2

1. “Safa Cafe” พื้นที่สำหรับการสร้างองค์ความรู้ในการวิจัยและสร้างสรรค์ ในรูปแบบ Cafe หรือ สภากาแฟ สำหรับคณาจารย์และนิสิต มีพื้นที่ แสวงผลงานผลิตภัณฑ์ของนิสิต และอาจารย์ (Art Shop) เพื่อเผยแพร่แก่ สาธารณะชนและหารายได้เข้าคณะ (ชุมชน + มหาวิทยาลัย / พื้นที่แห่งการสร้างสรรค์)

2. สนับสนุนการและส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานสร้างสรรค์ การสนับสนุนผลงานในเวทีวิจัย หรือการนำเสนอผลงานในรูปแบบนิทรรศการ หรือเข้าร่วม ประกวดผลงานในระดับต่างๆ ตามเกณฑ์ สกอ. และ สมศ.

3. การอบรมให้ความรู้กับคณาจารย์เพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

4. วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชน

มีแผนงานร่วม ระหว่างฝ่ายงาน เป็นโครงการต่อเนื่อง/ต่อยอด (1 คณะ 1 โมเดล)

- ฝ่ายวิจัยพัฒนาการผ้าขึ้น หลังการแผนพัฒนาหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ รวบรวมเป็นหนังสือ
- ฝ่ายทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมงานสร้างสรรค์ผ้าทอพุทธบูชา
- ฝ่ายบริการวิชาการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดสิทธิบัตร

ปัญหาด้านการทำงานวิจัยและสร้างสรรค์

การเปิดภาคเรียนพิเศษกับการทำงานวิจัยและสร้างสรรค์

ระยะเวลาดำเนินงานในโครงการโดยวางแผนงาน 1 ปีนั้นแต่ประสบปัญหาจากการเปิดภาคเรียนพิเศษเพื่อสอดคล้องกับกาเปิดภาคเรียน AEC โดยเลื่อนการเปิดภาคเรียนที่1/57 มาเปิดในช่วงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2557 นั้น ทำให้แผนการทำงานวิจัยและสร้างสรรค์ไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด มีความล่าช้าจากการวางแผนการทำงานในช่วงปิดภาคเรียนแต่ต้องรับภาระงานสอนภาคเรียนพิเศษ

วิถีชีวิตในชุมชน

วิถีชีวิตในชุมชนที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการทำนา ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปทำงานกับชุมชนในช่วง หวานข้าว เก็บลำไย และเกี่ยวข้าวได้ เป็นอีกตัวแปรในการปรับเปลี่ยนแผนงานและระยะเวลา ซึ่งนักวิจัยต้องไม่เข้าไปทำให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงหรือทำให้ชุมชนขาดรายได้ ดังนั้นเป็นบทเรียนในการวางแผนงานในการทำงานร่วมกับชุมชนต่อไป

การผลิตผลงานสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์มีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ ที่มีราคาสูง และจำนวนผู้ช่วยถ่ายทำ รวมทั้งการถ่ายทำใช้ระยะเวลานาน ต้องอาศัยสภาพอากาศในการถ่ายทำ หากเกิดการผิดพลาดกับไฟลังงานจะต้องเริ่มต้นถ่ายทำใหม่ การผลิตผลงานสร้างสรรค์ด้วยการทอดผ้าลายน้ำไหลทั้งผืน ต้องใช้ระยะเวลาในการต่ออย่างน้อย 3 ต่อหนึ่งผืนผ้า และการจัดส่งพิมพ์ภาพถ่ายใช้เวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อให้ผลงานแล้วเสร็จ ดังนั้นผลงานภาพถ่ายบนผ้าทอด 1 ชิ้นใช้ระยะเวลาในการผลิต 1 เดือน จะเห็นได้ว่าการผลิตผลงานที่มีคุณภาพไม่สามารถเร่งระยะเวลาการผลิต เพราะการเร่งระยะเวลาการผลิตคือการลดคุณภาพของผลงานลง ความประณีตน้อยลงนั่นเอง

จากการลงพื้นที่ ทำให้การถ่ายทำโดยตั้งขอบเขตการทำงานจากที่ผู้วิจัยจะเป็นผู้ร่วมแสดงในวีดิทัศน์นั้น ถูกเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการคาดการณ์ถึงการรับรู้ของชุมชน หลังจากทดลองฉายวีดิทัศน์ในครั้งที่1 พบว่าการที่ผู้แสดงหรือบุคคลในวีดิทัศน์ควรเป็นบุคคลในชุมชนนั้น ทำให้เกิดต่อการรับรู้ สร้างความสนใจและชุมชนเข้าถึงสามารถรับสารเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมการทอดผ้าได้เป็นอย่างดี

จากวัตถุประสงค์พบว่าโครงการ “ลายน้ำไหล บิไหลคืนถิ่น” นั้นไม่เพียงเชื่อมกลุ่มคน 2 รุ่นในชุมชนเข้าด้วยกัน หากยังสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับอีกกลุ่มคนที่ถูกมองข้ามคือกลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิง(ผู้เคยเป็นช่างทอด)ในชุมชนอันจะถึงแสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอด จากการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายและวีดิทัศน์ต่อสาธารณะชน เริ่มจากในระดับหมู่บ้าน ชุมชน และระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ

มีกลุ่มผลิตนักวิจัยรุ่นใหม่ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์เกิดขึ้น จากการเห็นความเป็นไปได้ใน
การทำงานวิจัยและสร้างสรรค์อันมีที่มาจากการลงพื้นที่ในชุมชน และบูรณาการการเรียนการสอน
จนถึงต่อยอดสู่การวางแผนพัฒนาหลักสูตร

บรรณานุกรม

- ศาสตราจารย์ ดร. วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะหลังสมัยใหม่ POSTMODERN ART. สำนักพิมพ์อีแอนด์ ไอคิว. กรุงเทพฯ, 2547
- ดร. วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะและสังคม. สำนักพิมพ์อีแอนด์ ไอคิว. กรุงเทพฯ, 2547
- สุธี คุณาวิชยนนท์. หนังสือเรียนรู้ศิลปะไทยทัศนศิลป์. สำนักอุทยานการเรียนรู้(TK park). กรุงเทพฯ, 2554
- บุญถิ่น อินดาฤทธิ์. ผ้าจีนไทลื้อ บันทึกแห่งเรื่องราว ความเชื่อ ผ่านเส้นสาย ลวดลาย การถักทอ. 2550
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ศิลปะชาวบ้าน folk art. สำนักพิมพ์อัมรินทร์. กรุงเทพฯ, 2546
- องค์การบริหารตำบลผาสิงห์. ผ้าลายน้ำไหลของดีเมืองน่าน. [internet]
<http://pirun.ku.ac.th/~b5310301739/b4.html>. 2557

1. ข้อมูลการสัมภาษณ์ ช่างทอ

1.1. นางสาวอุษา ไข่แก้ว (ป้าเขียว) อายุ 55 ปี

วันที่ 3 เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

ขอทราบข้อมูลการเริ่มต้นของการเข้ามาเป็นช่างทอของพี่อุสา ให้ฟังหน่อยค่ะ

พี่อุสา ไข่แก้ว:

ค่ะ เป็นโดยกำเนิด อยู่ที่นี่ตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ มาแล้ว เพราะว่า พ่อแม่ อพยพย้ายมาจากสิบสองปันนา มาอยู่นานแล้วตั้งแต่จำความได้ เพราะว่าแม่บอกว่าแม่เป็นลื้อ แต่แม่มาแต่งงานกับพ่อ ซึ่งเป็นคนเมือง แต่ลูกมาอยู่ที่นี่ก็เลยเป็นลื้อกันหมด พูดภาษาลื้อหมดชีวิตก็ทำไร่ทำนา เหมือนคนอื่น ๆ ทั่วไป ในหมู่บ้านนี้จะเน้นทำนา ต่อมาก็มีงานเสริมขึ้นมาคือ ทอผ้า ไปๆมาๆ จะทำนาเป็นงานหลัก แต่ส่วนตัวหลักๆจะเป็นทอผ้าเพราะจะอยู่ในโรงทอมากกว่าไร่ นา เพราะทำนาก็ไม่มีที่เดือนในแต่ละปี ทำนาจะอยู่ในช่วงเดือนมิถุนา-สิงหา ส่วนมากจะอยู่โรงทอเน้นโรงทอยกเว้นมีงานต่างๆถ้าไม่มีสวณก็จะมาโรงทอแล้วการ ทำนาปัจจุบันนี้จะง่าย ไม่เหมือนแต่ก่อนที่ต้องมีขั้นตอนหลายอย่างใช้เวลามาก ตอนนั้นทันสมัยขึ้น ไม่ ต้องได้เหนื่อย แต่ก่อนจะเหนื่อย พอถึงฤดูทำนาจะไม่ได้อะไรมาทอผ้าเลย จะต้องไปทุ่งนา ทุกวันจะมีการลงแขก ปัจจุบันนี้มีน้ำมีปุ๋ย มีอาหารให้แค่นั้น แล้วก็รอดูอย่างเดียว

ผู้สัมภาษณ์:

ทำไมถึงเริ่มที่จะมาทอผ้า?

พี่อุสา ไข่แก้ว:

ความจริงเขาเริ่มมานานแล้วก่อนจะมีโรงทอที่นี่ มามีโรงทอตอนปี 2535-2536 ก็เข้ามาเริ่มทอ ตอนนั้นหัดทอก็เล็กๆอยู่ อย่างน้อยก่อนหัดทอใส่ไว้ก่อน ตอนนั้นยังไม่ได้ขายทอใส่ก่อน ใส่ไปงานนั้นงานนี้ เพราะแต่ก่อนถ้าไปซื้อจะผืนร้อยกว่าบาทแต่ก่อนนั้นถือว่าแพง ต่อมาเราก็มาหัดทอแต่เพราะเราถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ที่ได้ไปแอบทอขอคนแก่สมัยก่อนแต่เขาไม่ชอบให้ทอเพราะเดี๋ยวมันจะขาดจะหลุดไปทำใหม่มันจะยาก ก็เขาไปหัดทำกับเขา พ่อแม่เราแต่ก่อนแม่แต่ถ่วงยาม หรือจะเป็นผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน เขาก็เย็บเอาเอง ทอเอาเอง แทบจะผ้าทุกชนิดเลยจะทอเอาเอง ต่อมาพอเริ่มขายได้ มีตัวเงินเข้ามา ก็เลยมีความอยากมา วันไหนไม่ได้มาก็จะคิดถึง พอเริ่มขายได้ก็รู้สึกอยากมาทอ

ผู้สัมภาษณ์:

แสดงว่ามีคนมารับซื้อ

พี่อุสา ไข่แก้ว:

คะ ก็มีคนมารับซื้อ มาสิ่งสินนี้สินนี้ที่เขาต้องการ แล้วเราก็กมาแบ่งงานกัน

ผู้สัมภาษณ์:

แสดงว่ามีการค้าขายผ้าทอมาตั้งแต่โรงทออยู่ที่วัดแล้วหรือคะ

พี่อุษา ไช้แก้ว: คะตั้งแต่ตอนนั้นเลย

ผู้สัมภาษณ์:

แล้วเค้ารู้ได้ยังไงคะว่ามีผ้าทออยู่ที่นี่

พี่อุษา ไช้แก้ว:

คือก็มีคนในหมู่บ้านที่เขาไปแต่งงานอยู่ที่อื่น กลับมาแล้วเขาก็ซื้อไปก็มีคนติดต่อยาว่าลองเอาไปขาย ดู แล้วอีกอย่างหนึ่งกลุ่มเราสร้างเครือข่ายของเราเอง มีไปขายในโอทอป แล้วก็มีเชิญไปโชว์งานที่เมืองทองธานีเอางานของเราไปโชว์ ทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์:

เมื่อก่อนกับเดี๋ยวนี้ราคาต่างกับเดี๋ยวนี้

พี่อุษา ไช้แก้ว:

ต่างอยู่คะ ราคาวัสดุราคาผ้าก็ต่างกัน แต่ก่อนราคาผ้าถูกก็ขายผ้าทอไปตามถูกปัจจุบันราคาผ้าแพงก็ขายผ้าแพงขึ้นไปตามราคาวัสดุ แต่ก่อนนี้จะทอผ้าแบบตามใจฉันอยากเอาสีอะไรมาใส่ก็ใส่ แล้วพอเรามีโอกาสได้ ไปอบรมว่าต้องใช้สียังไง ใส่สีอะไรบ้าง ให้มันเป็นที่ต้องการของลูกค้า ใส่โทนสีที่มันเข้าไปด้วยกัน มันก็เริ่มพัฒนาไปเรื่อยๆ หลังจากที่เรามาอบรม กลุ่มลูกค้า ปัจจุบันนี้จะไม่ทอ ละทิ้งไว้จะทอตามที่สั่งมาเท่านั้น ทอตามที่ลูกค้าต้องการสนใจกับกลุ่มลูกค้ามากขึ้น คิดว่าลูกค้าคือคนสำคัญของเรถ้าไม่มีลูกค้าก็ขายไม่ได้

ผู้สัมภาษณ์:

แล้วมีการออกแบบลายของตัวเองขึ้นมาไหมคะ

พี่อุษา ไช้แก้ว:

มีคะจะพยายามลือพื้นลายเก่าขึ้นมาผสมผสานเอาลายที่มันหายไปเอามาทำลือใหม่ อย่างผ้าปูโต๊ะนี้ก็มีออเดอร์ขึ้นมา

ผู้สัมภาษณ์:

ส่วนมากจะเป็นออเดอร์จากที่ไหนคะ

พี่อุษา ไข่แก้ว:

จะเป็นร้าน เป็นช่วงๆ ช่วงเทศกาลเป็นของขวัญ เช่นโรงพยาบาลก็ส่งไปเอาไปเป็นของขวัญ แล้วช่วงปีใหม่ก็จะส่งไปให้คนเฒ่าคนแก่เอาไปดำหัวเป็นของขวัญ

ผู้สัมภาษณ์:

แล้วเวลาที่มีคนเขามาสั่งนี้เขามาขอให้ออกแบบให้หรือเปล่าคะ

พี่อุษา ไข่แก้ว:

ส่วนมากจะให้คนที่ถนัดทอลายแบบไหนก็ให้ทอแบบนั้นแล้วพอเอาไปขายคละกันมันก็มีหลายแบบ หลายลาย ทั้งนี้ก็จะขึ้นอยู่กับคนสั่งด้วยว่าจะเอาแบบไหน ย้อนกลับไปแม่ก็เคยทอมา ทอเป็นเคยปลูกฝ้ายเอง จะย้อมสีธรรมชาติหลังๆมาสีเคมีเข้ามาผสมด้วยให้สีมันสดขึ้น คนสมัยก่อนบอกว่าถ้าทอผ้าไม่เป็นจะไม่ได้แต่งงานเริ่มจากทอผ้าเป็นผ้าเช็ดหน้าใช้เป็นของขวัญแจกให้กับคนที่มางานในครอบครัวมีด้วยกัน4คนรวมทั้งตัวเอง แต่ก็มีหลานที่พอทำเป็นอยู่แต่ต่อมาเขาไปเรียนหนังสือที่อื่นก็เลยไม่ได้มาทอ แต่เขารู้ว่าทำยังไง ซึมซับมาอยู่แล้ว รู้จักการทอผ้า รู้ในเชิงเทคนิคว่าทำยังไง ใส่ลายแบบไหนแต่ไม่ได้มานั่งทอ แต่ก็มีโรงเรียนมาขอก็เล็กๆไปให้เด็กฝึกทอเพราะถ้าเป็นก็เล็กๆเด็กจะชอบ แล้วก่อนให้เราไปสอนอาทิตย์ละ1วัน สอนเรื่องลาย เรื่องการใส่สีให้เขา แต่ก่อนนี้เวลามีการย้อมด้ายก็จะเรียกเด็กมาดูว่าวิธีการย้อมด้ายเป็นยังไง จะมีเด็กอีสานเขามาเรียนรู้ด้วยเขาทำได้ เพราะที่บ้านแต่ก่อนพ่อแม่เขาก็ทอผ้าเหมือนกันเขาก็จะเรียนรู้ได้เร็ว สำหรับตัวเองที่ทอจะทอได้ ถ้าเป็นผ้าบุโตะก็จะสองวันได้หนึ่งผืน ราคาต่อผืนก็550ราคาส่งเข้ากลุ่มกลุ่มก็จะหักเป็นค่าน้ำค่าไฟไปสิบบาทที่เหลือก็จะเป็นของเรารวมทั้งต้นทุนด้วยที่ต้องลงทุนเอง ถ้ากลุ่มเอาออกไปขายก็จะผืนละ650 กลุ่มเราจะไม่เน้นต้องกำไรเยอะแค่พออยู่ได้ จะได้ไม่ต้องออกไปหางานทำที่อื่น ให้มันมีรายได้เข้ามาเสริมกับการทำนาที่เป็นอาชีพหลักเป็นอาชีพที่เรายังอยากทำอยู่ ยังมีความสุขกับมันวันไหนที่หยุดไปนี้จะรู้สึกหงุดหงิดเพราะมาทำงานจะได้เจอกับเพื่อนในกลุ่มได้พูดคุยกัน เปิดเพลงฟัง มีเรื่องมาเล่ากันมาวันหนึ่งถ้าเข้ามาแล้วไม่มีโรงทอจะรู้สึกใจหายเลย ตกใจ ไม่รู้ว่าจะไปทำงานอะไรจะให้ไปทำงานที่อื่น งานก่อสร้างก่อสร้างไม่ได้ จะปลูกผักขาย น้ำก็ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์จะปลูกพอกินนิดๆหน่อยๆก็พอจะได้อยู่ทุกวันนี้ก็ทำ ให้แม่เป็นคนเอาไปขาย มีความสุขกับการทอผ้าบวกกับการทำสวนไปด้วย มันเป็นความเพลิดเพลินที่ตื่นเข้ามาไปรดน้ำผักเย็นมากไปเก็บไปด้วยกินไปด้วย มีเยอะก็เอาไปขายมีรายได้เล็กๆน้อยๆเข้ามาเสริมในครอบครัว ความฝันเกี่ยวกับโรงทออยากให้มีคนมาสั่งเยอะให้ได้ทอไปเรื่อยๆ ทำให้กลุ่มมีรายได้เข้ามาด้วย ไม่จำเป็นต้องเป็นโรงงานใหญ่แค่ขอให้มีคนเข้ามาทอก็พอ

1.2. นางสมจิตร ศรีภักย์ญา (ป้าฟอง) อายุ 55 ปี

วันที่ 3 เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

ช่วยเล่าถึงจุดเริ่มต้นการเข้ามาทอผ้าของพี่สมจิตรหน่อยค่ะ

พี่ สมจิตร:

เป็นคนในท้องถิ่นตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ก็เป็นคนที่นี่ พ่อมีครอบครัวก็อยู่ที่นี้ประกอบอาชีพหลักก็ทำนา ว่างวันมาก็มาทอผ้า ทอผ้าเป็นมาจากแม่เพราะพอจำความได้แม่ก็พามาทอผ้าตั้งแต่เด็กตอนเป็นนักเรียนก็ใส่ผ้าทอที่แม่ทอให้ ถ้ามแม่เป็นมาจากไหนแม่ก็บอกรู้มาจากยายเรียนรู้อันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดกันมาจนถึงตัวเอง ตามประเพณีมาถ้าคนที่ เป็นสาวถ้าทอผ้าไม่เป็นจะไม่ได้แต่งงานผู้ชายถ้าทำนาไม่เป็นก็จะได้แต่งงานแต่ก่อนเอาผ้ามาจากการปลูกฝ้ายเองเอามาทำเป็นเส้นนำมาทอกระโปรงนักเรียนแต่ก่อนก็เป็นผ้าทอทั้งหมด เลื่อนนักเรียนมาก็พัฒนามา แต่ก่อนทำสีเอง มาจากธรรมชาติทั้งหมด ลวดลายที่มีมาคนสมัยก่อนก็จะมีลาย ยกดอกดอกจะเป็นดอกแก้ว ต่อมาจะเพิ่มมาเป็นลายน้ำไหล ที่ตนเองได้ทำได้เรียนมา แล้วได้ไปดูลายจากต่างบ้านต่างถิ่นก็เอามาประยุกต์ใช้ด้วยกัน สืบเปลี่ยนบ้าง เรื่องสีจากแต่ก่อนที่เป็นสีธรรมชาติ ต่อมาก็เคมีมาก็เอามาผสมเข้าด้วยกัน แล้วแต่ลูกค้าอีกที่ว่าเขาต้องการแบบไหนแต่พอนานไปตลาดอ้อมตัวกลุ่มก็เลยหันมาใช้สีธรรมชาติอีกครั้ง ไปดูงานก็ไปดูวิธีที่เขาใช้ย้อมด้วยใช้สีธรรมชาติ มาทอเป็นผ้าถุงสี เพราะส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านเป็นคนลื้อทั้งหมด ตัวเองก็เป็นคนลื้อแต่มาแต่กับแฟนที่เป็นคนเมือง ปรับจากตลาดเคมีที่มีเยอะอยู่แล้วหันมาทำเป็นตลาดธรรมชาติที่รู้สึกว่าคุณบริโภคจะชอบและต้องการ ทั้งนี้ก็แล้วแต่กลุ่มลูกค้าว่าเขาต้องการแบบไหนต้องการเคมีก็ทำเคมีให้ ตัวเองเริ่มทอตั้งแต่ปี 2535 แต่จริงๆแล้วฝึกทอมาตั้งแต่ปี 2527 ตอนนั้นแม่ทออยู่ก็มาฝึกกับแม่กลับจากโรงเรียนก็มาทำแต่ก่อนหน้านี้จะไม่มีการมีกลุ่มแบบนี้จะทำอยู่ที่บ้านจะเป็นก็เล็กๆเขาก็จะสอนเด็กๆเขามาอยู่ประจำตอนปี 2535 เริ่มมีคนมาทอกว่า 30 กว่าคนจะเป็นก็เล็กที่ใส่ทอกัน ทอขายได้เยอะขายได้ตลอดขายได้เยอะสามารถส่งลูกเรียนจบได้เลย จากแต่ก่อนที่คนเยอะได้ขายเยอะ แต่เดี๋ยวนี้คนหนุ่มๆแต่งงานกันออกไปทำงานที่อื่น เหลือแต่คนเดิมๆแก่ๆ สำหรับตัวแล้วถ้าออเดอร์ผ้าคลุมโต๊ะมาก็จะได้ 2 วันต่อ 1 ผืน ถ้าคิดต่อเดือนก็ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท ถ้าไม่ได้ไปไหน 1 ผืนก็คิดกำไรได้ 170 บาท อาศัยที่ได้ทำงานอยู่ที่บ้านว่างเว้นจากการทำนาทอผ้า ถ้าจะยึดทอผ้าเป็นหลักก็ยังไม่ได้มันยังไม่คุ้ม ถ้าสองอย่างก็ยังโอเค บางคนก็สามอย่างเลี้ยงสัตว์ไปด้วย มันเป็นชีวิตที่ได้อยู่กับลูกหลาน สบายใจพูดถึงเศรษฐกิจของโรงทอตั้งแต่มีโอทอปเข้ามาตอนปี 2541 มันทำให้ขายสินค้าได้ดีขึ้นถ้าเปรียบกับแต่ก่อนที่ยังไม่มี แต่ก่อนนี้เราขายพรา่เพื่อ มีแต่หน่วยงานเข้ามาสนับสนุนรู้สึกว่าคุณแข่งก็ไม่มีมาก เราสามารถขายได้ดี ถ้าเทียบกับที่มีโอทอปขายไม่ดีเพราะคู่แข่งเยอะ

ตลาดเริ่มอึมครึม ผิดกับปัจจุบันที่ต้องใช้ฝีมือ คุณภาพ เพราะโรงทอมันเยอะ เรื่องสีอะไรก็ต้องตามทีตลาดต้องการ มีโอกาสได้ไปดูงานที่ต่างๆก็ได้ความรู้มาปรับใช้กับงาน ลายพื้นบ้านที่ทำกันมาคือลายดำเกี้ยว รักษาามาจนถึงทุกวันนี้ จะต้องมีลายพวกนี้เข้ามาอยู่ในผ้าทอถึงว่าเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ช่วงของการทำนาเป็นช่วง6เดือนเสร็จ เริ่ม มิถุนายน แต่6เดือนนี้จะไม่ได้อยู่ประจำไม่เหมือนแต่ก่อนที่ต้องมีการลงแขก เดียวนี้พัฒนาขึ้นใช้เวลาไม่กี่วันก็เสร็จ มีการให้น้ำให้ปุ๋ย แล้วก็รอจนถึงเดือนธันวาคม ก็ทำการเก็บเกี่ยว ช่วงเวลารอกก็มาทอผ้าแต่ถ้าเป็นแต่ก่อนนี้จะไม่ได้มาเลยเวลาไปต่อมือลงแขกนี้จะใช้เวลา2เดือนเต็มๆไปเสียเวลาไปตรงนั้นไม่ได้ทำอย่างอื่นเลย ปัจจุบันใช้เวลาสูงสุดก็10ก็แล้วเสร็จ ใช้เวลาแค่เช้าเย็นไปดูไร่นา ก็เลยมีเวลามาโรงทอเยอะ คนในครอบครัวมีแค่ตัวเอง ลูกๆก็ไปเรียนหนังสือ ในสมัยก่อนนี้มีประมาทสามรุ่นที่ทำกันมาตั้งแต่รุ่นยาย ในกลุ่มนี้จะเป็นที่ป็นน้องกันหมด คนในครอบครัวใหญ่ มารุ่นลูกเสียดาที่ต้องไปเรียนหนังสือ ยังเสียดาที่ไม่มีคนมาสืบทอด ยังเป็นปัญหาของแต่ละกลุ่มที่ทอผ้า มีการไปสอนเด็กๆที่โรงเรียนแต่เด็กไม่ค่อยสนใจเหมือนผู้ใหญ่จะบังคับมาเรียนเสร็จก็หายไปเลย มาแค่เป็นกิจกรรมของทางผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นมันไม่มีสิ่งที่จะชักจูงเด็กเข้ามา แต่ก็จะมีโครงการเข้ามาให้เด็กได้ทำ มีทุนมาให้ตลอด

(สัมภาษณ์ต่อ) บ้าฟอง วันที่ 3 เมษายน 2557

ลายที่มหาวิทยาลัยพะเยาทำชุดพื้นเมือง แต่แรกเขามาสั่งออเดอร์ให้กลุ่มผ้าทอเราทำให้มากกว่า 3000กว่าชุด ทางกลุ่มทอเราไม่สามารถที่จะทำให้ได้เพราะมันเยอะมากขนาดกระจายไปกลุ่มต่างๆก็ทำไม่ได้ไม่ทัน ทั้งเขายังต้องการทุกปีอีก มันเยอะเกินจึงทำไม่ได้ ทางมหาลัยจึงนำเอาลายผ้าชิ้นส่งให้ทางโรงงานเขาพิมพ์ลายเอง และขายในราคาที่ถูกให้กลับเด็กที่เข้ามาเรียน พอเราเห็นก็ตกใจมากมาคุยกันว่าต่อไปจะมีใครมาสั่งเราทำผ้าทออีกไหม เราจะยังได้ทอผ้ากันต่อไปไหม กลัวว่าจะไม่มีใครมาสั่งผ้าทออีก กลัวว่าลูกค้าจะพากันไปเอาผ้าพิมพ์ลายที่โรงงานกันหมด แต่ถ้าผู้บริหารแยกแยะออก ถึงคุณภาพ คุณค่า และการใช้สอยของมัน ว่ามันดีกว่าผ้าพิมพ์ลายก็จะดีใจ แต่ปัจจุบันนี้ก็ดีใจ ทอกันอยู่สิบคนนี้ก็สบายใจ มีงานเข้ามาตลอด ได้เยอะ ถ้าทำได้ อย่างบางคนที่ไม่มีการอะไรยังสาวอยู่ก็ทำไว้มองไม่ค่อยไรมาก เข้าทำกับข้าวเสร็จก็ห่อมา มาทำเช้าก็ได้เยอะ ขายได้เงินมาก แล้วแต่ฝีมือแต่ละคน บางคนได้หนึ่งวันต่อหนึ่งผืน ก็ถือว่าได้กำไรเยอะ ค่าแรงนี้ได้170ต่อหนึ่งผืนก็ถือว่าดีละ ได้อยู่กับลูกไม่ได้ไปไหนไกลก็ดีใจละ เดือนหนึ่งเฉลี่ยแล้วก็ได้เยอะอยู่นะ กว่า 5,000 นะต่อคน ถ้ามีออเดอร์เข้ามาเยอะ อย่างออเดอร์มาจากกรุงเทพมันเป็นรีสอร์ท เรารับช่วงมาอีกที่จากกลุ่มเครือข่ายเรานี้ละ ก็เลยแบ่งงานมา ขยันขันแข็งกันมากๆ เดือนนั้นก็ได้เงินกันเป็นหมื่นๆเหมือนกันนะ คือมัน ไม่มีลายอะไรสักอย่าง แค่อ้อมสิทธรมชาติ ใช้สองสีคือสีครีมกับสีประดู่ เปลือกประดู่ก็ไม่ได้ซื้ออะมีอยู่แล้ว ก็เอามาย้อมแล้วแล้วก็ขึ้นทอไปเลยสีละ 50 นิ้ว มันก็ยิ่งทำให้เราตื่นตัวมากขึ้น ยิ่งได้ขายดีแบบนั้นอีก ชอบกันต้องตื่นเช้าเป็นพิเศษละ รีบมาทำกัน คืองานเยอะไม่ใช่ว่าจะช้เกียจกันนะ คือดีใจใช้เวลาน้อยแถมได้กำไรดี แด่นี่ก็ดีใจแล้วสำหรับคนทอผ้า แต่ถ้ามาพูดถึง

อายุของคนทอผ้ารุ่นนี้ก็มากขึ้นทุกวันนี้ก็ติดอยู่ว่าถ้าหมดรุ่นเราแล้วจะทำยังไง ก็บอกกันว่าต้องรักษาสุขภาพนะพวกเรา มีอายุยืนยาวจะได้ทอไปนานๆ ก็มันสร้างรายได้อยู่ตลอดนะ ตั้งแต่จำความได้ทอผ้ามาได้ถึงแม้ราคาผ้าจะขึ้น เราก็สามารถปรับราคาผ้าขึ้นได้เรื่อยๆ ตามกาลเวลา

1.3. นางวรรณ ในวังโลก (ป้าณา) อายุ 71 ปี

วันที่10เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

ป้าวันนาช่วยเล่าถึงความเป็นมาคร่าวๆของป้า ก่อนที่จะมาเป็นช่างทอผ้าที่สันปูเลยให้ฟังหน่อยค่ะ

นางวรรณ:

พ่อแม่พบบ้ายมาจากบ้านทุ่งหมอกมาอยู่บ้านสันปูเลย ส่วนตัวเองเกิดที่นี่ เข้าโรงเรียนแรกๆก็เข้าที่สันปูเลยนี่ละ ก็จบป.4แล้วไปทำนา พ่อแม่ก็ให้ไปทำนา ไม่ให้เรียนแล้วในสมัยก่อน ได้ทำอะไรทำสวน ต่อมาอายุ15-16ปี ก็ได้มาทอผ้า สมัยก่อนมันมีปลูกฝ้าย ได้ฝ้ายมาเราก็เอามาปั่น เขาก็ให้ทอผ้าฝ้าย เขาก็สอนให้ทอ อยู่กับบ้านพ่อแม่ก็สอนให้ทอผ้า พออายุได้20เรียนเย็บผ้า ตัดผม จบแล้วก็มาอยู่บ้านประกอบอาชีพตัดผมและเย็บผ้า อายุ21ก็ได้แต่งงาน อยู่กับบ้านเลี้ยงลูก ไม่ได้ไปไหน ลูกโตแล้วส่วนพ่อเด็กก็เสียชีวิตตั้งแต่อายุ 35ปี ลูกคนโตก็ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนเชียงคำเรียนจบ พ่อก็เสีย ตัวเองก็ไปเย็บผ้าอยู่กรุงเทพ ส่งลูกสาวเรียน จบมาแล้วก็ได้ทำงาน เป็นครู ก็ได้มาสร้างบ้านให้แม่อยู่บ้าน แล้วก็ช่วยส่งน้อง ตัวเองก็ได้มาทอผ้า จนถึงปัจจุบันนี้อยู่กับบ้าน ตอนที่สอนแรกๆก็พ่อแม่ที่สอนเรา เราก็รู้อยู่เพราะว่าเขาก็สอนทอผ้าลื้อนั่นแหละ แต่ก่อนเขาจะทอผ้าลื้อไว้สวมใส่กัน พ่อแม่จะทอให้ลูกใส่ จะไม่ได้ขายทอใส่เฉยๆ ต่อมาก็มีหน่วยงานเข้ามาส่งครูมาสอนทอ สอนทำลาย จนเราทำเป็นก็ได้ทำมาเรื่อยๆ อย่างลายเกี่ยวดอกเกี้ยวก็เส้นเรารู้ทำได้ ดูลายออกอยู่เราก็ทอไปถ้ามีคนมาสั่งว่าเอาลายนั้นลายนี้เราก็ตอบได้ อยู่ก็มีไปของบประมาณที่ อสม.สำหรับผู้สูงอายุ ได้มาอยู่2000กว่าบาทก็มาสอนทำข้าวแต่น ก้อยฉาบ ขนมดอกบัวแล้วทางนั้นก็ได้จ้างให้เราไปช่วยสอน หมู่บ้านอื่นทำ การทอผ้าก็สอน ไปสอนที่ดอกคำใต้ ที่เชียงรายก็ไปเปลี่ยนกันไปในกลุ่มทอผ้า แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ไปไหนจะทอผ้าอยู่บ้านอย่างเดียว การทำขนมอะไรก็ไม่ไหวก็เลยหยุดไปหันมาทอผ้าอย่างเดียว หน่วยงานที่พาไปให้สอนก็จะเป็นกลุ่ม อสม.เขาก็ได้มาดูงานที่หมู่บ้านสันปูเลยนี้แหละเขาก็มาสอบถาม การที่ได้งบประมาณมาได้อย่างไร ได้มาจากที่ไหนบ้าง เราก็บอกเขาไปว่าเราก็ได้มาจาก อสม.บ้าง ทางเกษตรบ้าง เวลาไปของบอะไรเราก็จะเป็นไป เพราะทุกคนจะให้เราไปเพราะไม่มีพันธะอะไรสักอย่างลูกก็ทำงานไปหมดแล้ว ไม่ได้ไปหว่านอะไร แม่ท่านก็เสีย ไปแล้ว บ้านก็ไม่มีปัญหาปิดไว้รุ่นเราที่มาทอแรกๆก็มีเย็บมาทอกันเยอะอยู่ มีกลุ่มที่เย็บผ้าด้วยแต่ก่อนมันเป็นทีเล็ก แล้วก็ขายผ้าดี

มีอยู่หนึ่งที่ไม่มิตลาดส่ง ขายไม่ได้ เขาก็เลิกทำหายหนีกันไป ก็เลิกต่างคนก็ยกเอาไปไว้บ้านตนหมด พอปัจจุบันมานี้งานก็เขามาเยอะอยู่ก็บอกให้พวกกลับมาแต่ก็ไม่มีใครมา ตอนทออยู่ที่วัดเราก็เป็นประธานอยู่ ก็ได้มาปรึกษากันประชุมกลุ่มแม่บ้าน ก็ไปของบประมาณ เขาก็ได้เขามาสัมภาษณ์อยู่ ต่อเขาก็ให้งบมาก็เหลือแต่ที่อยู่ปัจจุบันนี้แหละไม่หนีไปไหนได้ขายไม่ได้ขายก็จะทออยู่ตรงนี้ละ ก็ได้สอนให้ลูกได้ทำอยู่ สอนพวกหลานๆก็ได้สอนอยู่ ถ้าวันหนึ่งไม่มีโรงทอก็คงต้องอยู่บ้านเฉยๆจะให้ไปทำงานที่อื่นก็คงไม่ไหว แก่แล้ว ก็อยากให้มีคนทอไปเรื่อย ไม่อย่างนั้นหมดมีต่อไป

สัมภาษณ์ : บัณฑิตา โรงทอเก่าที่วัด

นางบรรณา :

ศาลานี้แหละ แต่ก่อนเป็นเพิงเฉยๆขึ้นตัวโครงสร้างเป็นเสาไม้ ปัจจุบันสร้างใหม่ทับไปแล้ว ทางผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเขาไม่อยากจะมาทอที่นี่ ในวัดไม่ชอบให้มาทอหลายๆในวัดก็เลยให้ไปอยู่ที่อื่น เข้ามาล้อมทอโรงทอจนหมด ก็เลิกที่ใช้ทอกันต่างคนก็พากันเก็บไปบ้านแยกย้ายกันไปบ้านใครบ้านมัน ตัวเราจะยกไปก็ไม่ได้ก็ขอความช่วยเหลือจากคนอื่นยกไปให้ จะร้องไห้ก็ร้องไม่ออก พอดีที่ รัตดาวัลย์ จะมาลง สส.ที่นี้พอดี ทางกลุ่มแม่บ้านก็ได้พาผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านไปขอความช่วยเหลือจากเขา เขาก็เข้ามาดูให้และให้ความช่วยเหลือจนโรงทอสร้างเสร็จเหลืออีกไม่กี่วันก็จะทำบุญโรงทอแล้วที่นี้พระครูก็มาบอกให้กลุ่มแม่บ้านที่ทอผ้าอยู่ในวัด แต่ก่อนเป็นทอมือ ให้ย้ายออกไป เพราะจะสร้างวิหาร บอกเขาว่าอีกไม่กี่วันเองก็จะย้ายออกแล้วแต่เขาก็ไม่ยอม จะให้ย้ายออกเลยแล้วเอาคนมาล้อมทั้งหมด วันทำบุญก็ไม่มีใครเข้ามาช่วยมีแต่กลุ่มแม่บ้านที่มาช่วยกันทำทุกอย่างกางเต็นท์เอง ขนาดไปเชิญเขาก็ไม่มา ก็ได้ผู้จากหมู่บ้านอื่นมาเขาขัดด้านทุกทางไม่ให้เราทำ ต่อมา สส. รัตดาวัลย์เขาก็เข้ามาประชุมเขาเข้ามาต่อว่าเคลียร์ให้ แล้วต่อมาก็มีคนเข้ามาช่วยเหลืออีกเป็นกลุ่มสหกรณ์มาถามว่าอยากได้โรงทอใหม่ไหม เราก็บอกว่าอยากได้ที่มันโปร่งๆเพราะที่เก่ามันแคบพื้นที่ไม่พอ คนมาทอมากตอนนั้น เขาก็ถามว่าอยากได้เพิ่มไหม เราก็บอกอยากได้ เขาก็ให้รถมาปรับที่บนดอยนี้ให้และให้งบประมาณมา 42000บาท ให้โดยไม่ต้องคืนก็เอามาสร้างโรงทอที่มีอยู่ปัจจุบันสแตงค์เหลือก็เอามาหมุนใช้ในกลุ่มก็ซื้อไฟ เสาไฟอะไรเข้ามาใช้ในโรงทอเพราะจะไปต่อไฟจากวัดมาเขาก็ไม่ยอมตัดไฟให้ใช้ ถ้าหากมากกว่าจะมาตั้งโรงทอขึ้นมาได้ การขายแต่ก่อนมีอยู่ช่วงหนึ่งที่หาตลาดขายไม่ได้พวกคนทอผ้าพากันแยกย้ายออกไปเหลืออยู่ไม่กี่คนจนถึงปัจจุบันที่ขายดีแล้วบอกให้เขากลับมาทำกันก็ไม่มีใครกลับมาสักคน โรงทอด้านล่างปัจจุบัน ชาวบ้านก็มาขอจัดเป็นห้องประชุมตอนแรกก็ไม่อยากให้ แต่สุดท้ายก็ใจอ่อน ให้เขาเข้ามาใช้สถานที่ลูกจบมาทำงานราชการเป็นครู สอนโรงเรียนแถวๆบ้านไม่ไกล ส่วนลูกอีกคนอยู่บ้านกลับแม่ แต่ก่อนก็เรียนจบทำงานอยู่กรุงเทพแต่ที่นี้พี่สาวให้กลับบ้านมาอยู่กับเพราะช่วงนั้นเราไม่สบายด้วย เวียนหัวด้วย เป็นโรคหลายอย่างอยู่ทั้งความดัน เป็นเก๊า ตอนนั้นก็ดีขึ้นมาก ไปโรงพยาบาลเองนั่นแหละประจำขึ้นรถไป

1.4. นางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ (พี่เพ็ญ) อายุ 47 ปี

วันที่10เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

พี่เพ็ญเป็นคนที่บ้านสันปูเลยตั้งแต่กำเนิดรีเปล่าคะ

พี่เพ็ญ:

พี่ไม่ได้เป็นคนที่นี่โดยกำเนิดคะ แต่ก่อนเป็นคนบ้านแวน แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่นี้ได้เกือบเจ็ดปีแล้วมาอยู่ที่นี้ก็ทำอะไรทำนา ว่างก็มาทอผ้า ก็มาทอกับกลุ่ม ไม่เป็นตรงไหน ลายไหนก็ถามจากคนในกลุ่มที่ทอด้วยกัน แรกมาก็ได้ทอเป็นผ้าถุง ก็ฝึกมาจนทำเป็น จะชอบทำลายผ้าคลุมโต๊ะคลุมเตียงลายก็ไม่ยากเท่าไรก็พอไปได้ อยู่บ้านเฉยๆก็เบื่อได้มาอยู่ทำทำกลับกลุ่มก็สนุกดีมาแข่งกัน ทำไปถ้าเราไม่รู้จักลายไหนทำไม่เป็นก็ถามเขาเอา แรกที่ฝึกก็มีรุ่น เขาสอนไม่ค่อยฟัง ก็เริ่มมาทอตั้งแต่สมัยโรงทออยู่ด้านล้างแล้ว จนย้ายขึ้นมาด้านบนในปัจจุบัน มาทอนี้ก็ได้พอเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ได้อยู่ เพื่อนรุ่นเดียวกันก็ไม่มีใครสนใจ มีแต่เราคนเดียว พวกเขาย้ายบ้านบ้างครึ่งมีงานทาสีก็ไปกัน แต่เราไม่ไปเราทอผ้าอยู่บ้าน เค้าบ้านพี่สาวก็ไปทาสี

(สัมภาษณ์ต่อ) พี่เพ็ญ วันที่20 เมษายน2557

ทางบ้านก็จะมีปลูกแตงกวา ผักชี แล้วก็ผักทอง ที่ปลูกก็ปลูกไว้กินไม่ได้ขาย แต่ผักชีนี่ถ้ามันเยอะบางครั้งก็เอาไปขาย ข้าวนี้ก็ปลูกไว้กิน แต่บางครั้งถ้ามีคนมาซื้อก็ขายอยู่ ขายไม่เยอะเท่าไรส่วนมากก็ 4-5กระสอบเท่านั้น เงินส่วนใหญ่ที่นำเอามาใช้จ่ายในครอบครัวก็จะได้มาจากการรับเหมาก่อสร้าง และการทอผ้า พี่ชายจะทำอาชีพรับเหมาก่อสร้าง ก็รับแถวใกล้บ้าน ไม่ได้ไปไกล จะทำเกี่ยวกับ ทาสี ต่อเติมบ้าน แล้วก็ก่อสร้างบ้าน ช่วงนี้งานก็มีมาเรื่อยๆ มีพี่น้องอยู่สามคน คนหนึ่งอยู่ลำปาง อีกสองคนอยู่ที่บ้าน กับแม่ คนที่อยู่ลำปางเป็นน้องสาวเสียชีวิตไปคนหนึ่ง ทำงานเกี่ยวกับร้านอาหาร ก็ไม่ได้คิดกลับมาอยู่บ้านก็จะกลับมาเที่ยวหาพ่อแม่บ้างเท่านั้น กิจกรรมในโรงทอบางครั้งอยากได้เพลงสนุกๆฟังอย่างที่เราชอบก็ขอไปทางดีเจ ชอบกัน ตลกหัวเราะกัน ขอเพลงกันเกือบทุกวัน มีหลายคลื่นที่ฟังกัน อยู่เฉยๆก็เที่ยวบ้าง มีงานมีเทศกาลอะไรก็ไป

1.5. นางอุไร ใจกล้า (ป้าไร) อายุ 59 ปี

วันที่4 เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์ :

ขอเล่าประวัติของป้าอุไรคร่าวๆให้ฟังหน่อยคะ

ป้าอุไร:

ชื่อ แม่อุไร ใจกล้า แต่เดิมไม่ได้เกิดที่นี่เป็นคนในเวียง แล้วมาได้แฟนที่นี่มาแต่งงานที่นี่ มาอยู่ที่นี่ก็มาอยู่กับเขา เขาทำอะไรก็ต้องทำตามเขาแหละ อาชีพจริงๆแล้วทำนาเสร็จแล้วก็มาทอผ้า แต่ก่อนลูกสาวก็มาช่วย ตอนเรียนอยู่ประถม มาช่วยแม่กับดอกระไรอยู่แต่เดี๋ยวนี้เขาไปละ แต่งงานก็ไปอยู่กับครอบครัวนั้นละ ไม่ได้มาอยู่ที่นี่ ส่วนแม่ก็ทอผ้าอยู่ที่นี้ตลอด ถึงฤดูทำนาก็ไปทำนา เดี่ยวนี้มีหลานเลี้ยงหลาน ตอนเช้าก็เอาหลานไปโรงเรียน แล้วก็มาทอผ้า หลานเข้าศูนย์เด็กเล็กไม่จำเป็นจะไม่ปิด แต่เดี๋ยวพ่อแม่เขากลับมาเปิดเทอมนี้ก็จะพาไปเรียนที่ได้แล้ว จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะครอบครัวลูกเขยอยู่ที่นั่น ก็จะไปเที่ยวหาก็กิโลอยู่ ตัวเองก็ทอผ้าอยู่ที่นี้ส่วนแฟนก็ทำนา ดูแลนา เวลา กลับจากทอผ้าก็ไปช่วยกันเวลาถอนหญ้าอะไร ใส่ปุ๋ยก็ไปช่วยกัน บางทีที่เป็นงานเร่งตอนเย็นกลับจากนาก็มาทอผ้าต่ออีก ช่วงนี้เลี้ยงหลานไม่เกินสองทุ่มก็จะกลับทำได้น้อยก็ไม่ใช่ไรขอให้ได้ทำ แต่ก่อนที่ไม่ได้เลี้ยงหลานก็จะทอถึงสามทุ่ม สี่ทุ่ม ถ้าลูกค้าเขาเร่งมาต้องต้องรีบทอให้เสร็จ คนที่สอนก็คนในกลุ่มนี้แหละมาเข้ากลุ่มกับเขา เขาก็สอน แต่ก่อนทำไม่เป็น แต่พ่อแม่ทำเป็นอยู่ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ทำแล้ว ตอนแรกที่เขาสอนก็จะเป็นผ้าคลุมตู้เย็น เวลาถอดขายเขาก็มาสอน มาทำให้ดู ต้องหมุนยังงี้ ไปทางไหน แรกๆเป็นก็เล็ก ต่อมาเปลี่ยนมาเป็นก็ใหญ่ ผืนแรกๆที่ฝึกทำก็ใช้เวลาเดือนกว่า แต่ทำเสร็จก็ได้ขายเลยตั้งแต่ผืนแรก จากผ้าคลุมตู้เย็น ก็มาเป็นผ้าสไบ แล้วก็มาเป็นผ้าถุง ไม่คิดว่าอันไหนยากเพราะเรารู้ขั้นตอนพื้นฐานมันแล้ว ก็ทำได้ทุกอันทุกอย่าง พอไปได้ พอผืนแรกก็ได้ขายเลยก็เลยสู้มาถึงวันนี้ แต่ก่อนมันไม่มีรายได้อะไร รอแต่ผู้ชายเขาออกไปหาไปต่างจังหวัด เราอยู่บ้านเฉยก็เลยมารวมตัวกันนี้แหละ มาทอผ้า คุยกันไปขอให้ สส. รัตดาวัลย์ ให้เขาเข้ามาช่วยเหลือ เขาก็รับปากว่าเขาจะช่วยแต่ต้องร่วมตัวกันก่อน สามเดือน ก็พากันไปทำในวัด พอได้โรงทอใหม่ก็ย้ายมาทำที่นี่ ตอนที่ทำกันใหม่ๆ ป้าฟองเขามาสอน แล้วก็ ยังรับซื้อเอาไปขายต่ออีกที่ ถ้าอยากได้ผ้าคลุมตู้เย็นก็จะสอนทำผ้าคลุมตู้เย็น สอนจนได้ขายผืนนั้นเลย ผ้าถุงอะไรก็สอน เขาเป็นคนสนปุ้บเลยนี้แหละ ตอนนี้อยู่บ้านเพราะเขาผ่าตัดตอนที่ยังสุขภาพดีก็ยังเที่ยวไปเที่ยวมาอยู่ แต่ป้าฟองเขาก็ยังเป็นกรรมการอยู่ในกลุ่มอยู่เพราะว่าเขาเป็นคนเริ่มต้นให้ ไม่ใช่เป็นคนแรกที่ทอเป็น คนแก่แถวบ้านที่ทอเป็นแรกแต่ก่อนเขาก็เข้ามาทออยู่ ป้าฟองนี้ส่วนมาเขาจะเป็นทุนให้ เป็นเงินค่าฝ้ายค่าด้ายอะไรก็จะออกให้ ตอนแรกๆที่มาทอกันยังไม่มีใคร หน่วยงานไหนเข้ามาช่วยเหลือ เขารับซื้อไปก็เอาไปขายให้ หาที่ขายให้ติดต่อให้หลายที่อยู่ ถ้าไม่มีเขาก็คงไม่ได้มารวมตัวกัน ส่วนตัวทอมาเย็บกว่าปีแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ประมาทเดือนกรกฎาคมที่มารวมตัวกัน ทอไปก็พอได้เงินช่วยเหลือจนเจือครอบครัวไปอยู่ คิดว่าถ้าไม่ทอผ้าก็คงไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว เพราะแรงงานแต่ก่อนมันถูก ก็เลยมาทอผ้าช่วยกันไป ส่งลูกเรียน ลูกก็มีอยู่สองคน ความฝันเกี่ยวกับโรงทอนี้ คิดว่าถ้าเป็นไปได้ ก็ไม่อยากจะให้มันยุบ มันหายไปกลัวไม่มีเด็ก ๆ มาสืบทอด แต่ก็พยายามช่วยกันทอไปเรื่อยๆ อยากได้คนมาสืบทอดก็ไม่มีใครมา ส่วนคนที่อยู่ปัจจุบันก็จะทอกันไปจนแก่แหละไม่อยากจะให้มันสูญหายไปเพราะกว่าจะสร้างกันขึ้นมาได้ก็เลยคุยกันว่าเราจะไม่ไปไหนจะทอไปเรื่อย จะอนุรักษ์ไว้ตรงนี้ จะช่วยกันไว้ตรงนี้ไม่ให้มันหายไป เด็ก

ก็ไม่ค่อยจะมาถ้าไม่มีงาน รายงานหรือว่าอบรมครูพามากี่มารู้วิธีการทำ แต่ทำไมเป็น ใจเรานี้ก็อยาก ให้เขามาฝึกทำฝึกทอ แต่บ้านเรามันไม่มีโรงเรียนมัธยมมีแต่ประถม ถ้าจะเรียนต้องไปในเวียง ในเมือง เชียงคำเด็กรุ่นมัธยมที่บ้านก็มีเยอะอยู่ประมาณสี่สิบกว่าคนได้ เด็กที่บ้านเขาก็รู้จักการทอผ้า รู้ว่าที่บ้าน ตนมีโรงทออยู่ อย่างถ้าจะทำรายงานก็เข้ามาเอาข้อมูลไปอยู่ ไม่อย่างคิดถึงวันข้างหน้า คิดแล้วคิดไม่ ตก ไม่รู้ว่าจะต้องทำยังไงให้มีคนมาสืบทอด แต่ก่อนที่จะมาก็จะเป็นลูกหลานของคนทีทออยู่ก่อนแล้ว ช่วงที่เขาเรียนอยู่ยังเด็กอยู่ก็จะมากับแม่อยู่ มารับจ้างเกาะอะไรก็ทำได้อยู่

1.6. นางจันทร์เบ้ง ใจวังโลก (ป้าเบ้ง) อายุ 66 ปี

วันที่ 4 เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

ป้าเบ้งเริ่มเข้ามาอยู่ในสมาชิกกลุ่มทอผ้าอย่างไรคะ

ป้าเบ้ง:

เป็นคนที่นี่ตั้งแต่เกิดครอบครัวอยู่ที่นี้ เรื่องทำผ้าย ทอผ้าอะไรแม่ก็สอน และให้ทำมาตั้งแต่ยัง เด็กแต่ก่อนมีดอกผ้าแม่ก็เอามาอีดทำเป็นเส้น ส่วนตัวเองก็เอามาทอ ทอมาตั้งแต่เด็ก แม่เป็นสอนให้ ทอ จากนั้นก็ทำมาเรื่อยๆ จนมาสมัครครอบครัวก็ได้พักไปช่วงหนึ่งไปทำงานอย่างอื่น พอเขาได้โครงการ มากี่เลยมาทำ แต่ก่อนไม่มีโรงทอทำกันที่ในวัด ไม่มีอะไรสักอย่างจน มีคนมาสนับสนุนเข้ามาช่วย สร้างโรงทอที่ข้างวัดให้ก็พากันย้ายมาทำแต่ก่อนที่ทอก็จะเป็นที่เอดต่อมาก็มีโครงการได้ที่กระตุกนี้มา ก็พากันทำเรื่อยๆ ได้ขายบ้างไม่ได้ขายบ้างก็ยังทำกันมาตลอดไม่ได้หยุด เดียวนี้ก็ได้ดีขึ้นมีออเดอร์เข้า มา มีส่งโอบอด้วย ส่งตามที่ต่างๆ ได้ขายดีมาเป็นช่วงๆ มีแม่ค้ามารับเป็นผ้าถุงบ้าง ผ่าตัดเสื้อบ้าง แต่ก่อนมีเพื่อนของกันด้วย ใครอยากจะได้อะไร จะเป็นสร้อย แหวน ตุ้ม ตุ้มกับข้าว ก็เอาเงินกลุ่มไปซื้อ แล้วผ่อนคืน โดยขายผ้าได้ก็เอามาผ่อนเป็นเดือนๆไป ทั้งนี้ก็ยังเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว ถึงฤดูทำนา มา มีเงินเหลือก็จ้างคนมาทำนา ถอนกล้า เลี้ยงครอบครัวได้ ครอบครัวปัจจุบันอยู่กับลูกสาวสองคน แต่ก่อนนี้มีลูกชายอยู่ด้วยแต่เดี๋ยวนี้เขาแต่งงานออกไปมีครอบครัวแล้ว ก็อยู่ได้หมายความว่าเราจะไป ทำงานที่อื่นมันก็เป็นงานหนัก เรามีอายุอยู่กับร่ม อยู่กับบ้านก็พออยู่ได้อยู่ ลูกสาวก็ทำเป็น อยู่บ้านก็ มันด้ายรอ กอด้ายก็ทำเป็น ช่วยแม่ได้อยู่ เส้นด้านนี้ก็ยอมเอง นำเอามาทอเป็นผ้าถุงแต่ตัวผ้านี้ซื้อ มาจาก บ้านสิงทอ จังหวัดแพร่ เขาเอามาส่ง เขาขายเป็นลูก ถ้าเส้นเล็กลูกหนึ่ง700บาท กำหนึ่งมี 5 ใจ หนึ่งลูกมีสิบสองมัด ทอได้เยอะอยู่ มันมีหลายเบอร์นะถ้าเป็นผ้าคลุม คลุมอะไรจะเป็นด้าย เส้นใหญ่ ทอได้เกินสิบผืนอยู่แล้ว รวมทุนรวมค่าแรงก็พออยู่ได้อยู่ ทอผ้าที่เขาเอาไปตัดเสื้อตัดชุด วันๆหนึ่งถ้าไม่ได้ไปไหนก็ได้ประมาณ 3-4 เมตร เมตรละ 220 บาท ทอไว้เป็นเดือนเพื่อไว้เวลาเกิดมีงาน ที่อื่นด้วย ส่วนมากคนที่จะมาติดต่อเราก็คจะเป็นคนในเครือขาย รู้จักกัน ติดต่อกันอยู่ตลอด จาก

อบต. บ้าง จากนักเรียนบ้างที่เขาเอาไปตัดชุดพื้นเมือง ได้มาก็เอามาแบ่งกันคนละสิบยี่สิบเมตร ช่วยกัน ที่ไม่มีคนมาทอเพราะเขาไม่รู้ว่าจะเงินทุนกลุ่มมี มีแต่คนในที่รู้เขาก็เลยไม่มากันทำเสร็จก็เอามาเข้าคิวขายให้กับกลุ่ม หักค่าบำรุงกลุ่มขึ้นละห้าบาทที่เหลือก็เป็นของเราหักค่าทุนไป ก็ได้เงินก้อนอยู่ถ้าคนไหนทอได้เยอะ ก็เอาเงินกลุ่มซื้อ เพราะมีเงินที่ใช้หมุนอยู่ แล้วแต่คนไหนทำได้เร็วได้เยอะก็จะได้เงินเยอะอยู่ แต่ตอนแรกที่เข้ามาต้องใช้ความอดทนมาก ๆ เลย ต้องตั้งใจเรียน จำที่สอน ตัวเองตอนมาเรียนใหม่ก็มีท้อไปเหมือนกัน การทำดอกทำลายทำไม่เป็น คิดจะไปหางานที่อื่นก็เป็นงานหนัก ก็เลยกลับมาตั้งใจเอาอีกครั้งหนึ่งก็เป็นมาจนถึงทุกวันนี้ ใครเป็นอะไรก็สอนๆ กันมาเรื่อยๆ ไม่รู้อะไรก็ถามกันบอกกันไป เวลาจะทอดายก็ช่วยกัน อยู่ที่นี่โรงทอก็เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกันมาอยู่ที่นี่ มีอะไรก็เอามากินกันช่วยกัน ใครทำไม่ได้ยังงี้ก็ช่วยกัน ช่วงที่ตรงนี้มีหนี้หลายอย่าง อย่างตอนอยู่ที่ วัดก็จะเป็นผู้ใหญ่พวกกรรมการ พวกชาวบ้านไม่ชอบเพราะเปลืองไฟ เปลืองน้ำ ในวัดจะให้ออก ก็เลยมาประชุมกันแม่บ้านประธาน ก็เอาเงินแม่บ้านนี้แหละมาซื้อที่เลย แล้วก็ของเงินสนับสนุนจากหน่วยงานจากหลายๆ ที่มาสร้างเป็นโรงทออยู่ข้างวัด หาเงินมาซื้อถนนเข้า เสไฟฟ้า ต่อมา มีหน่วยงานเข้ามาเห็นมาตั้งใจกันทำกันจริงจัง ก็เลยให้งบประมาณสนับสนุน มาสร้างโรงทอข้างบน และยังมีงบไว้หมุนในกลุ่มอีก ก็ได้ขายดี จนปัจจุบันนี้วัดกลับได้ผลประโยชน์กับโรงทอ อย่างถ้ามีผ้าป่า มีงานในวัดก็มาใช้น้ำใช้ไฟที่โรงทอเรา ใช้ทอน้ำเราหมด ก็คืออยู่กะแก่มากมาจะไปทำงานหนักก็ไม่ไหว อยู่กับร่มกับบ้านดีกว่า ทอผ้าก็เหนื่อยอยู่แต่พอได้พักหายเหนื่อยแล้วก็สามารถทำได้ต่อได้ หยั่งทำนาเดี๋ยวนี้ก็ไม่หนักเหมือนแต่ก่อนเพราะมีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาเยอะ มีอะไรก็จ้างเขาเอา อย่างใส่ปุ๋ยก็จ้าง หว่านก็จ้าง ถึงเวลาเกี่ยวมาก็มารถมาดุด เราก็นั่งดู แก่มากมายังงี้ก็ทำได้นาเดี๋ยวนี้นะ ทำนาก็มันได้ปีละครั้ง แต่ทอผ้านี้มันได้ตลอดพอเลี้ยงชีพไปวันๆ ได้เป็นเดือนๆ เงินที่ได้จากการทำนาก็เป็นเงินเก็บบ้าง ใช้หนี้บ้าง ก่อมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือเรื่อยๆ แต่คนทำนะไม่มีนะมีก็มีแต่คนเก่าคนเดิม ก็จะชวนกันมาอยู่ใครมีพื้นที่น้องชวนกันมาก็จะสอนให้อยู่ แต่ก็ไม่มีใครมาเพิ่ม อยากให้เขามาเขาไม่มา ที่เขาไม่มาทางบ้านเขาก็มีงานอื่นทำอยู่ อย่างตอนไปอบรมเขาบอกมาก็คืออยากให้มีคนมาสืบทอด แต่เขาก็มีงานทักผ้าที่เขาทำอยู่ เขาก็ได้เงินอยู่ได้อยู่กับบ้านกับที่ งานนั้นเขาไม่ได้ลงทุนด้วย ค่าดายอะไรเจ้าของงานเขาก็เอามาให้ เอามาส่งเสร็จแล้วก็ส่งกลับให้เขาก็ได้เงินเลย เป็นค่าแรงเลย มีแต่กลุ่มโรงทอนี้แหละลงทุนทุกอย่าง อุปกรณ์ต่างซื้อทุกอย่าง แล้วแต่ใครจะสั่งเยอะสั่งน้อยก็แล้วแต่คนที่เขา

1.7. นางยุรี เชื้อสะอาด (ป้าพร) อายุ 57 ปี

วันที่ 4 เมษายน 2557

ประวัติส่วนตัว

ผู้สัมภาษณ์:

ประวัติของพี่ยุรีในการมาทำผ้าทอที่สันปูเลยเป็นมาอย่างไรคะ

พิธี:

อยู่ที่หมู่บ้านนี้ตั้งแต่เกิดสมัยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ย้ายมาจากบ้านทุ่งหมอก ย้ายมาอยู่ที่บ้านสันปูเลย เกิดและโตที่นี่ คนแก่สมัยก่อนเขาทอผ้าใส่กัน เวลาคนแก่เขาทอเราก็อยากทำบ้างเวลาเขาทอลงแล้วเราก็แย่งขึ้นทอบ้าง ก็เลยทำเป็นตั้งแต่นั้นมา สืบทอดจากพวกท่านมาอีกที ต่อมาทางบ้านทุ่งหมอกเขาทอแล้วได้ขายกัน หมู่บ้านเราก็มาคุยกันว่าเราน่าจะมาสongทำกันดู แต่ก่อนตั้งกันอยู่ที่วัดพอต่อมา สส ลัดดาวัลย์เขามาเห็นว่าเราทอผ้ากันก็เลยมาสร้างโรงทอที่ข้างวัดให้ ตัวเองนี่มาเริ่มตั้งแต่ปี2527 เป็นรุ่นแรกเลยที่เขาทำ ต่อมาก็ได้งบจากทางเกษตรมาสร้างโรงทอข้างบนให้อยู่จนถึงปัจจุบัน เริ่มทอขายมาตอนอายุ30ปี แต่ก่อนคนมาทอเยอะ แต่นานไปเขาบอกอยู่ไม่ได้ แต่อย่างเรามันไปไหนไม่ได้แล้ว เราก็ทอพอที่จะได้ช่วยเหลือครอบครัวไป เป็นอาชีพเสริม แล้วก็อาชีพหลักก็เป็นการทำนา ทำนานี้ประมาทพฤษภาเริ่ม แต่เดี๋ยวนี้อีกหว่านกันแทนเพราะปลูกใช้ค่าใช้จ่ายสูงทำนาเป็นอาชีพหลักถ้าเราทำมากก็ได้มาก ส่วนเวลามากเราก็มาทอผ้าแต่พอได้ คนในครอบครัวไม่มีใครทอผ้าเลยนอกจากตัวเอง มีลูกสองคนก็ไปทำงานที่อื่น ไม่ได้มาทำ ปัจจุบันก็อยู่กับสองคนกับสามี ลูกอยู่ที่เชียงใหม่ทั้งสอง แต่ก่อนได้ขายเยอะ เพราะไม่มีคู่แข่งเยอะ ได้ขายดี แม้ค่านี้อาจจะว่างเงินไว้ก่อนเลย แต่ก่อนนี้ได้ส่งลูกเรียนเลย ปัจจุบันมันมีคู่แข่งเยอะ มีทางลาวเข้ามาตีตลาดทางบ้านเรา แต่ก็ขายได้พอที่จะอยู่ได้ แต่ก่อนนี้ขายดีทออย่างไรก็ได้ขาย ลายผ้าก็ทำขึ้นมาเอง จากที่ได้ไปดูงานที่อื่นได้เห็นลายแตกต่างเราก็เอามาดัดแปลงทำลายของเราขึ้นมา ลายไม่ยากก็สามารถเรียนแบบเขามาได้อยู่ ลายปลา ลายลูกเต๋า อาศัยถามกันเอานั่นแหละ ความฝันก็อยากให้มีคนทอต่อไปเรื่อยๆ ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้มิดีกรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอด เราก็หนักใจอยู่กลัวไม่มีคนมาสืบทอด แต่ก่อนนี้คนสมัยก่อนเขาใส่ผ้าทอกัน ฝ่ายก็ยอมเอง อย่างย้อมครามเขาก็ย้อมกันเอง ใส่แล้วสวยแต่ก่อนราคาแพงเขาชอบใส่กัน อยากให้มีคนมาสืบทอดให้มันอยู่ไปนานๆ อยู่กันที่นี่มีเรื่องอะไรก็มาคุยกัน มาปรึกษา กัน อยู่ด้วยกันก็เป็นพี่เป็นน้องกันหมด รักกัน มีอะไรด้วยกันช่วยกัน มาทำกับข้าวกินกัน เมนูที่ทำปล่อยสุตก็จะเป็นแกงขนุน ก็บอกกันว่าพุงนี้จะทำอะไร ใครมีอะไรก็แบ่งๆกันมา มีแบบคิดเมนูไว้ก่อนก็มี ก็ทำกิจกรรมกัน อย่างไปเที่ยวก็ไปกันเป็นกลุ่มส่วนมากจะเป็นประชุมก็ไปกัน มันเปรียบเสมือนบ้านอีกหลังหนึ่งเลยอยู่ที่นี้ก็สะดวกสบายมีน้ำมีไฟ วิธีที่จะทำให้มีคนมาสืบทอดทอผ้าต่อก็เวลามีคนที่จากบ้านไปกลับมาที่ชวนเขามาทำเหมือนกัน ก็บอกเขาว่ามาแล้วไม่มีงานทำก็มาทอผ้าได้เลย ก็บอกเขาไว้ว่ามีเวลาว่างก็เข้ามาทอ

2. ข้อมูลสัมภาษณ์ เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

28 กันยายน 2557

2.1. เด็กหญิงพรชิตา วงศ์ใหญ่ (เบนซ์) อายุ 12 ปี

ความรู้สึกตอนได้มาเรียนทอผ้า สนุกดี คุณครูจะสอนการทอแบบง่ายๆ แล้วพอได้มาเรียนทอ กับกิจกรรมต่างกันการสอทำลายจะยากมากแต่พอได้ทำ ทำเป็นก็ง่าย วิธีการทอบนกระดาษกับก็คล้ายกัน จะต่างกันตอนทำลายลาย ทอได้ประมาณ 4-5 ลาย ชอบลายผีเสื้อของป้าหนู ง่ายสุด เพราะพอทำแล้วมันลายที่ชัดเจนมากที่สุด ความรู้สึกตอนแรกที่ได้ขึ้นก็จริง ๆ คิดว่ายากมากทำไม่ได้ แต่พอทำได้ก็ง่าย พอจะสอนหรือถ้ามีต้นแบบลายที่เคยทำมาก็พอจะสอนคนอื่นได้ แต่อาจต้องฝึกความจำนิดหนึ่ง ถ้ามีผ้าทอที่จะใส่ไปวัดไปงานบุญ เคยใส่เพื่อนใส่รำ ถ้ามีงานของโรงเรียนก็จะได้ใส่ชุดละได้ทำการแสดงด้วย ชุดก็จะคล้ายๆ ชุดลื้อ แบบชุดที่ชอบจะคล้ายกันกับที่โรงก็ทำ ถ้าให้ออกแบบชุดจะออกแบบเป็นลายไทยเอาใส่ไปงาน งานทำบุญหรืองานวัด ลายที่เรียนมาก็มีประโยชน์มันเป็นความรู้ของเรา เคยไปเล่าที่โรงเรียนฟังว่าไปเรียนมาช่วยเพื่อนมาด้วยแต่เพื่อนไม่มา ตัวเองอยากมา สนใจอยู่ พอมีกิจกรรมนี้ขึ้นมา ก็เลยลองมาดู มาแรกๆ ก็น่าเบื่อ แต่ได้ทำนานก็สนุกดี มีเพื่อนมาด้วยก็โอเค วิธีที่จะชวนเพื่อนมาคือบอกต่อๆ กันก็อาจมีคนสนใจมา

2.2. นางสาวสุกัญญา ประดาพล (น้องไก่) อายุ 20 ปี

เรียนอยู่ที่อาชีวศึกษาเรียนราย ก่อนหน้านี้ไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องทอผ้าเลย แต่ก่อนที่โรงเรียนไม่มีการสอน ส่วนมากจะสอนเกี่ยวกับการเกษตรไปมากกว่า มามีความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า ตอนมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 ครูที่โรงเรียนสั่งให้ทำรายงานเกี่ยวกับชุดไทลื้อ ตอนนั้นเรียนอยู่ที่โรงเรียนเชียงคำ ไปศึกษาเรื่องของผ้า แล้วที่บ้านก็มีของแม่อยู่แล้วด้วย ตอนนั้นครูเขากำหนดสถานที่ให้เป็นบ้านให้ไปศึกษา ไม่ได้เขามาที่บ้านฉันเลย แล้วครูก็พามาศึกษาเองด้วยตอนนั้นเรียนจะเน้นไปในทางเรื่องของบ้านเรือนมากกว่า ไม่ได้เน้นลายผ้าอะไร ที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการนี้ก็เพราะว่า แม่บอกให้ลองมาศึกษาดู เพื่อวันหน้าพออายุเยอะจะได้มาทำได้ ที่บ้านไม่มีใครทอ ส่วนมากจะทำนามากกว่า แม่ก็ทำมาแล้วก็รับจ้างทั่วไป พอได้มาเรียนก็รู้สึกสนุก มันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ที่ตัวเองสิ่งที่สนใจมัน เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวจนเรามองข้ามไป ทอได้สองลายคือ ลายน้ำไหล ก่อนที่จะทำก็คิดว่ายากมันจะออกมาเป็นลายยังงี้แต่พอทำได้แล้วก็ง่ายรู้ว่าจะออกมาเป็นลายยังงี้ สามารถสอนได้ 80% เพราะว่า มันไม่ได้ยาก ในความคิดของวัยรุ่น ผ้าทอถูกออกแบบและตัดเย็บออกมาแบบเซ็กซี่ กลุ่มของวัยรุ่นไม่ชอบ ส่วนมาที่

ใส่กันเพราะโรงเรียนบังคับให้ใส่ ขนาดใส่มาวัดยังส่วนน้อย ถ้าออกแบบให้ทันสมัยก็น่าจะมีคนใส่เยอะขึ้น ช่วยส่งเสริมรายได้ด้วย ถ้ามีการสอนตัดเย็บด้วยก็ดี ต้องออกแบบที่ไม่เหมือนใครด้วย หยั่งถ้ามีเสื้อผ้าที่ใช้แล้วแล้วนำเอาผ้าทอที่ลายสวยมาตกแต่งก็จะดูสวยงามๆใส่ ลายก็สามารถออกแบบเองได้ ถ้าอยากให้วัยรุ่นสนใจอาจจะต้อง มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการศึกษาหรือเป็นลูกเล่นในการเรียกให้สนใจมา ทำให้มันรู้สึกที่ไม่ใช่สถานที่ทำงานจนเกินไปมีสิ่งบันเทิงใจมาบาง สนามกีฬาให้เล่น หยั่งในชุมชนก็ไม่มีสถานที่ให้วัยรุ่นรวมตัวกันด้วย เช่นที่สหกรณ์ที่ว่างอยู่ถ้าทำเป็นห้องสมุด ให้เด็กมาทอผ้า เล่น มีของเล่น อุปกรณ์กีฬาให้เล่นขึ้นเวลาบางก็จะทำให้สนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนมากที่ชุมชนก็ไม่ได้มีกิจกรรมอะไรอยู่แล้ว ต่างคนต่างอยู่บ้าน เพราะไม่มีแหล่งรวมตัวที่คนทุกวัยมารวมกันได้ ถ้ามีที่ให้เด็กเล่นก็จะดี เคยเห็นบางที่เอาผ้าทอไปออกแบบชุดใส่ ก็อยากให้ทุกคนมาเรียนรู้การทอผ้าช่วยกันสืบสานแล้วก็เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทลื้อ

2.3. เด็กหญิง ชนัญญา โอภาวงศ์ (ปอย) อายุ12ปี

ตอนได้มาเรียนขึ้นก็จริง คิดว่ามันยากแล้วก็รู้สึกตื่นเต้นมาก เพราะไม่ได้ขึ้นมานานมากแล้วพอได้มาทำก็เลยตื่นเต้น ที่โรงเรียนก็ไม่มีสอน ส่วนมากจะเป็นเรื่องของการเกษตรมากกว่า พอทำกับที่จริงแรกๆมันก็ยากแต่ก็พอทำได้ พอทำได้ก็รู้สึกภูมิใจ ทำได้ประมาณ4-5ลาย ชอบลายทางปลาที่สุด เพราะว่ามันสวยดีแล้วก็ไม่ยากด้วย ก็สามารถแนะนำหรือสอนได้บ้าง อาจจะต้องออกแบบลายให้ทันสมัยมากขึ้นเป็นลายที่เด็กรู้จัก เช่นลายการ์ตูนเพราะเด็กชอบลายการ์ตูน ก็ได้บอกเล่าให้เพื่อนเพื่อนก็อยากมาแต่ไม่มีโอกาสเพราะต้องไปทำงาน ไปทำไรทำนากับพ่อแม่ บางทีก็ทำงานบ้านอยู่บ้าน ชอบที่จะทอผ้าอยู่ค่ะ ชอบลายแล้วก็วิธีการทอมัน แล้วจะได้ไม่ต้องเบื่อ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปกติไม่ค่อยได้ใส่ผ้าทอส่วนมากจะเป็นงาน ถ้ามีงานถึงจะได้ใส่ ก็อยากให้ช่วยกันมาช่วยกันอนุรักษ์และรักษาผ้าทอไว้และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับตัวเอง

2.4. นางสาวศิริรัตน์ จันทรแบน (แขก) อายุ17ปี

เรียนอยู่ที่โรงเรียนเชียงคำ ที่เข้ามาร่วมโครงการเพราะว่าอยากเรียนรู้วิธีการทอผ้า แต่ก่อนเคยเรียนแต่เรียนแต่ทฤษฎี ไม่ได้ลงมือปฏิบัติ จึงอยากจะมาลองทำจริงดู ตอนแรกที่มาก็ไม่เข้าใจการทำ ทำยาก พอลองทำมีคนคอยสอนก็ได้ ทำได้ให้สอนคนอื่นทำไม่ได้ ชอบทำลองได้ทำจริงๆก็สนุก อยากทำอีก และได้ไปเล่าให้เพื่อนที่โรงเรียนฟัง เพื่อนบางส่วนก็อยากลองมาทำดู ปกติก็ดูชุดอยู่ด้วยทุกวัน

ศุภกร ทางโรงเรียนให้ใส่ ใส่แรกๆก็รู้สึกอึดอัด ทำอะไรไม่สะดวก เดินไม่สะดวก แต่ถ้าจะให้ไปใส่แบบ สั้นๆก็จะเป็นลาว เหมือนคนอีสาน ที่เขาแข่งกันมากกว่า จะให้ไปออกแบบเป็นแพ้นั้นก็น่าจะได้ ไม่เหมาะสม จะให้ตัดแปลงเป็นอย่างอื่นก็อาจจะไปเข้ากับแบบอื่นก็ได้อยู่คงตัวของมันนะดีแล้ว แล้วก็อยากให้เพื่อนลองมาทำตุลอมมาศึกษากันจะได้ช่วยกันรักษาเอกลักษณ์ของไทยให้อยู่กับเราไปนานๆ

3. ข้อมูลสัมภาษณ์ ช่างทอหลังเสร็จสิ้นโครงการ 2 มกราคม 2558

3.1 นางสาวอุษา ไช้แก้ว

ก็ถือว่าเป็นความภาคภูมิใจที่ได้มีรูปตัวเองอยู่ในผืนผ้า ซึ่งก็ไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้พอมีกิจกรรม แบบนี้ก็เลยรู้สึกว้าดีเหมือนกันเพราะอย่างน้อยเราก็จะได้รักษาลายผ้าให้คงอยู่ ถ้าหากมีเวลาและ โครงการเข้ามาอีกก็จะอยู่คอยสนับสนุนไปต่อ พอมมีคนเข้ามาเยี่ยมชมโรงทอเราก็จะได้พูดถึงโครงการ และมหาวิทยาลัยพะเยานี้ มีคนถามมาแล้วว่าจะสืบทอดกันต่อไปอย่างไร เราก็บอกไปว่าเดี๋ยวนี้เรา ร่วมโครงการกับเด็กccf เราก็จะสอนในเรื่องการย้อมผ้า วิธีการทอ ฯลฯ แต่ตอนนี้ทางโรงเรียนเค้ายังไม่ พร้อมเพราะทางคุณครูยังไม่ได้จัดทำโครงการมา แต่เราได้แจ้งกับทางโรงเรียนไปแล้วว่าถ้าพร้อม เมื่อไหร่เราก็ยินดีที่จะไปสอนให้เด็ก อาจจะแบ่งไปวันละคนเพื่อไปสอนเด็กๆแต่เด็กสนใจน้อย เพราะเขาไปเข้าโรงเรียนเชิงคำกันหมดเพราะเป็นโรงเรียนใหญ่ ก็จะไม่เหลือแต่เด็กอีสาน แต่เรื่องถอ ผ้าเขาถนอมอยู่แล้วเพียงพวกเขาไม่สืบทอดไว้ ถ้าหากทำเขาก็จะทำได้เหมือนเราเลยดูลายแปดเดียวเขาก็รู้แล้วเพราะเขามีวิธีการคนละอย่างกัน

3.2 นางสาวสมจิตร ศรีกัญญา

กิจกรรมที่ผ่านมา ก็ถือว่าเป็นความโชคดีของช่างทอทุกคน เพราะตามปกติที่ทำกันมาทุกคนไม่เคยคิดถึงการถ่ายภาพและบันทึกข้อมูล ไม่ได้เก็บข้อมูลหรือภาพถ่ายไว้เลย พอมโครงการนี้เกิดขึ้นมาก็ เหมือนกับว่าเป็นการเก็บรักษาวิชาของช่างทอและจะบอกเล่าเรื่องราวและประวัติของช่างทอได้ ช่างทอแต่ละที่อยู่ที่ไหนและผลิตภัณฑ์ของช่างทอมืออะไรบ้าง อีกอย่างหนึ่งก็คือเศรษฐกิจก็จะดีขึ้นเพราะมีคน รู้จักพวกเรามากขึ้นด้วย ถ้าอายุไม่เยอะถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมากแต่ตอนนี้อายุเยอะแล้วไม่รู้จะทอกันได้กี่ ปีถ้ามีการสืบทอดกันต่อไปเรื่อยๆก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุดของช่างทอสันปูเลย การที่มีเด็กๆมาสืบทอดก็ ถือว่าได้ถ่ายทอดวิชาให้กับคนรุ่นใหม่ไม่ยากให้ตัวเองแก่แล้วแก่เลยและเอาวิชาการทอผ้าไปกับอายุ ชันของตัวเอง ก็อยากจะถ่ายทอดให้เด็กแบบนี้และอยากให้เด็กๆมาทำกันเป็นกิจลักษณะและเป็นรูป

ประจักษ์มากขึ้นด้วยเพื่อถ้าหมดรุ่นปู่ไปจะได้มีคนสืบทอดและมีลายน้ำไหลอยู่คู่กับประชาชนไปตลอด สำหรับรูปที่ถ่ายได้มีการนำไปแสดงงานจังหวัดเคลื่อนที่ทำให้มีคนมาชมเยอะและทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นอย่างกว้างขวางและทำให้ได้รับการสั่งซื้อสินค้ามาก ถ้าเป็นไปได้อยากจะให้การทอดผ้ากลายเป็นวิชาเรียนในมหาวิทยาลัยเพราะจะได้ทำให้เด็กได้เรียนรู้และซึมซับ ถ้าเป็นไปได้ขนาดนั้นคิดว่าผ้าทอของเราต้องอยู่ไปได้อีกยาวนานเลยทีเดียว

3.3 นางอุไร ใจกล้า

รู้สึกดีใจที่ได้ร่วมทำกิจกรรมกับโครงการนี้และดีใจมากที่ได้มาสอนเด็กๆและเด็กๆเหล่านี้ก็สามารถที่จะพัฒนาต่อไปได้แต่ยังรู้สึกว่าเวลาน้อยไปหากได้เวลามากกว่านี้ก็คงจะดีเพราะอายุก็เยอะมากขึ้นการที่ได้เด็กมาสืบทอดต่อไปถือเป็นเรื่องที่ดีอยากจะให้มีโครงการที่มาส่งเสริมเรื่องการทอดผ้าแบบนี้มีเยอะๆเพราะเด็กๆก็จะได้มาเรียนมาสืบทอดกันเยอะมากขึ้น จริงๆแล้วอยากให้มีส่วนของกิจกรรมเพราะชาวบ้านเค้าก็ส่งเสริมให้ลูกมาเรียนทอดผ้ามากยิ่งขึ้น

3.4 นางสมพิศ ศรีจันทร์

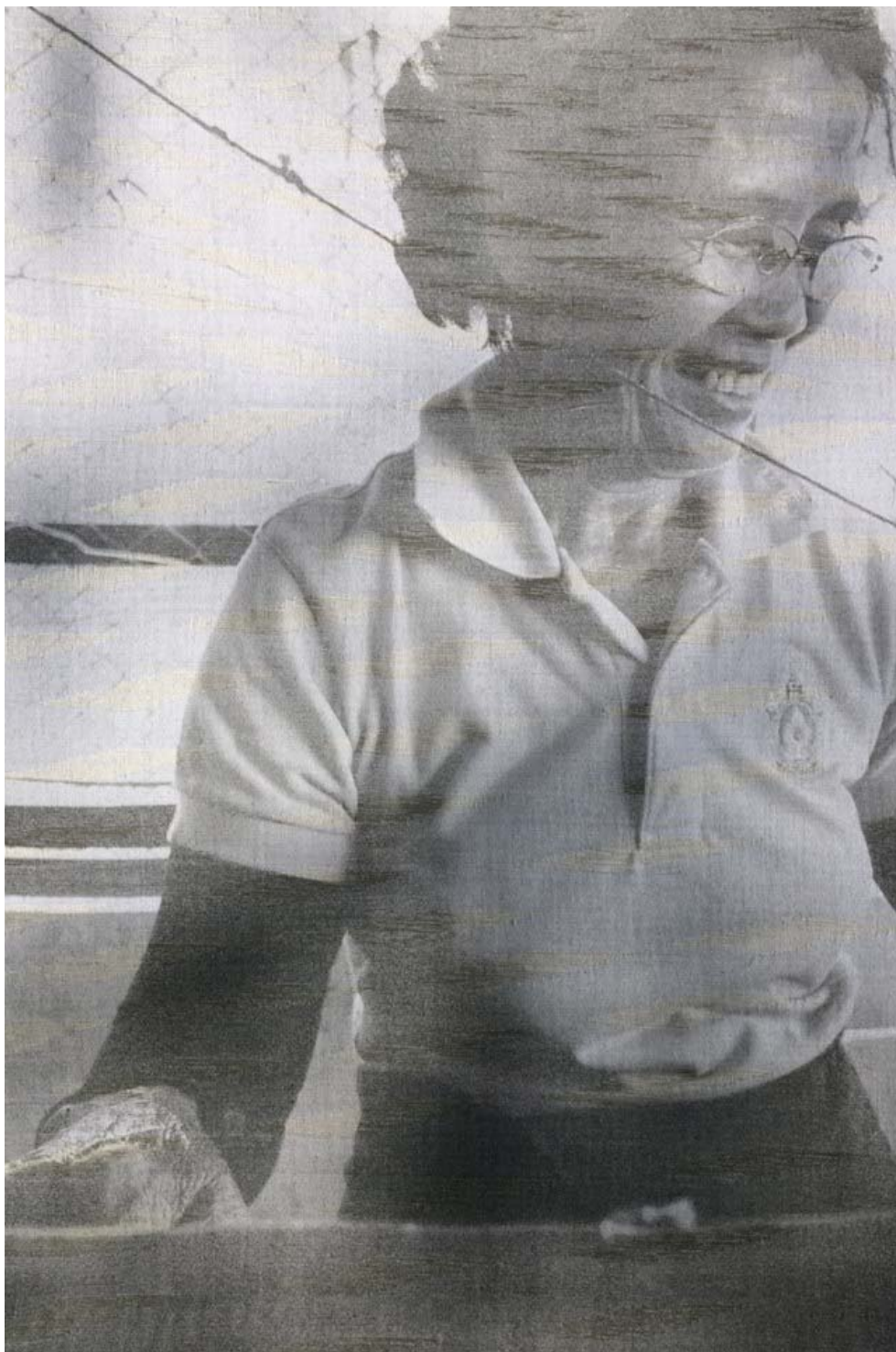
รู้สึกดีใจที่ได้ใส่ชุดเสื้อเพราะตัวเองไม่ใช่คนพื้นถิ่นและอีกอย่างคือดีที่มีกลุ่มทอดผ้าเพราะสนับสนุนเลยที่ได้ทำให้มีรายได้ให้กับครอบครัว สำหรับกิจกรรมที่ได้สอนเด็กๆก็รู้สึกดีใจที่ได้ให้ความรู้กับเด็กและอยากให้มียุคกรรมแบบนี้เรื่อยๆเพราะอีกไม่นานก็คงต้องหาคนมาทำแทน หากมีคนมาทำแทนเราก็จะได้มาช่วยเค้าสอนบ้างนิดๆหน่อยๆเพราะถึงตอนนั้นคงจะแก่มาแล้วผ้าทอไทยเสื้อจะได้ไม่ต้องมาสิ้นสุดที่ยุคของพวกเรา เด็กๆจะได้มีความรู้และสามารถหารายได้ๆโดยไม่ต้องออกไปทำงานที่อื่น

3.5 นางจันทร์เป็ง ใจวังโลก

ตอนที่มีคนมาดูงานเค้าก็ถามเราว่ามีเด็กๆมาทอดด้วยหรือ เราก็บอกว่ามีมาวันละ2คนแบ่งๆกันมาส่วนคนสอนก็แบ่งกันสอน เด็กๆก็ทำได้ดีเรียนรู้เร็วแต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นก็อยากจะให้มีกิจกรรมแบบนี้อีกเพราะถ้าเด็กๆทำเป็นแล้วเค้าสามารถที่จะพัฒนาผ้าทอต่างๆที่ทำให้เข้ากับยุคสมัยได้ดีขึ้น

3.6 นางบัวคำ กองมงคล

เห็นแล้วก็ดีใจในกิจกรรมที่ได้ทำและได้สอนเด็กๆดีใจที่ได้ทำงานที่โรงทอ และก็ยังคิดถึงเด็กๆ อยากให้เค้ามาเรียนรู้มาสืบทอดจากเราอีกอยากให้มีกิจกรรมแบบนี้อีกเยอะๆเพราะจะได้มานั่งคุยกัน ทอผ้าไปเรื่อยๆช่วยลดความเครียดได้

ภาพถ่ายนางจันทร์เป็ง ใจวังโลก พิมพ์บนผ้าทอลายจันทร์เป็ง

ภาพถ่ายนางวรรณ ใจวังโลก พิมพ์บนผ้าทอลายวรรณ

ภาพถ่ายนางยูรี เชื้อสะอาด พิมพ์บนผ้าทอลายยูรี

ภาพถ่ายนางสมจิตร ศรีกัญญา พิมพ์บนผ้าทอลายสมจิตร

ภาพถ่ายนางสมพิศ ศรีจันทร์ พิมพ์บนผ้าทอลายสมพิศ

ภาพถ่ายนางอุไร ใจกล้า พิมพ์บนผ้าทอลายอุไร

ภาพถ่ายนางสาวอุษา ไช้แก้ว พิมพ์บนผ้าทอลายอุษา

ภาพถ่ายนางบัวคำ กองมงคล พิมพ์บนผ้าทอลายบัวคำ

ภาพถ่ายนางสาววันเพ็ญ แสงศรีจันทร์ พิมพ์บนผ้าทอลายวันเพ็ญ

- “Exotika 2013”Ne position on the topic of Exotism in the 21th Century, Sanam Chandra Art Gallery – SAL Nakon Pathom, Thailand
 - “THAITAI: A Measure of Understanding Exhibition”, Bangkok Art and Culture Centre (bacc), Bangkok, Thailand
- 2012
- Asiatopia International performance 14th, CMU Art Centre Chiang-Mai, Thailand
 - “Blue Wind” An International Artist Conference and Performance project Yangon, Myanmar
 - " Cityzening " one of the major exhibitions of Project Glocal 2012 BKK-HK-MNL-SG., Vargas Museum, University of Philipphines, Guezon City, Philippines
 - “Thai Trend from Localism to Internationalism” , Bangkok Art and Culture Centre (bacc), Bangkok, Thailand
 - “Her story”, Thai bank museum, Siam Commercial Bank Park Plaza, Bangkok, Thailand Art Stage Singapore 2012, Marina Bay Sand, Singapore
 - “Cut Thru”, A view on 21st Century Thai Art, Institute of Contemporary Art, Lasalle College of Fine Art, Singapore
- 2011
- “Possessed/Poach”, Tang Contemporary Art, Bangkok, Thailand
 - “E-Lerng”, Community Documentary Film Event, Bangkok, Thailand
- 2010
- “Differ-ence”, Tang Contemporary Art, Bangkok, Thailand
- 2009
- Media Is Massage episode 2, Mediations of Locality program S Gallery, Takanodai, Kodaira-shi, Tokyo, Japan
 - “Value”, Dislocate Project 2009, Mediations of Locality program, Gallery Y, Takanodai, Kodaira-shi, Tokyo, Japan
 - “Media Is Massage”, PSG Gallery, Thailand

- 2008 – “The X-Faculty”, Teo+ Namfah Gallery, Bangkok, Thailand
- “Beyond Greenhouse”, ARDEL Gallery of Modern Art, Bangkok, Thailand
- “Art No Wall Project”, Desolate publisher, Teachers Council of Thailand, Santichaipakran Park, Bangkok
- “Lifeboat” Gallery 4A, Sydney, Australia, curated by Michael Shaowanasai and Aaron Seeto

Awards and Art Residencies

- 2011 – Residence Project For Asian Artist, Gwangju, Korea
- 2009 – “Mediations of Locality”, October – November 2009, Tokyo, Japan
www.dis-locate.net/mediationsoflocality.html – Project for the Future – Thailand + Japan – The project is a part of Mekong–Japan Exchange Year 2009 Program, Kyoto, Japan
- “Banyan Tree project”, collected by the German media artist Alfred Banze, Bangkok, Thailand
- 2008 – Art and Culture Project, Chombueng Ratjaphat University, Ratchaburi, Thailand Asian Europe Art Camp, Bangkok, Thailand
- United Love project of Art Aids Project “More to Love – The Art of Living Together”, supported by Siam Gumma Jul Foundation
- 2007 – Art and Community Exhibition, 1 Book 1 Story, Nang Lerng Temple Court, Bangkok, Thailand support by Siam Gumma Jul Foundation